

LUND UNIVERSITY

Stenåldersboplatser vid Lafssjön, Ramsele socken, Ångermanland arkeologisk undersökning 1980

Jennbert, Kristina; Iregren, Elisabeth

1985

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Jennbert, K., & Iregren, E. (1985). *Stenåldersboplatser vid Lafssjön, Ramsele socken, Ångermanland: arkeologisk undersökning 1980*. (RAÄ Rapport UV; Vol. 1984: 39). Riksantikvarieämbetet.

Total number of authors:
2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

RIKSANTIKVARIAMBEDET OCH STATENS HISTORISKA MUSEER
RAPPORT **UV 1984:39**

THE CENTRAL BOARD OF NATIONAL ANTIQUITIES AND THE NATIONAL HISTORICAL MUSEUMS

Stenåldersboplatser vid

LAFSSJÖN

Ramsele socken

Ångermanland

Arkeologisk undersökning 1980

Kristina Jennbert

Osteologisk analys 1983

Elisabeth Iregren

RIKSANTIKVARIÉÄMBETET OCH STATENS HISTORISKA MUSEER
RAPPORT **UV 1984:39**

THE CENTRAL BOARD OF NATIONAL ANTIQUITIES AND THE NATIONAL HISTORICAL MUSEUMS

Stenåldersboplatser vid

LAFSSJÖN

Ramsele socken

Ångermanland

Arkeologisk undersökning 1980

Kristina Jennbert

Osteologisk analys 1983

Elisabeth Iregren

TECKENFÖRKLARING

Key to symbols used in drawings of plans and sections

Plan Plan		Profil Section	
	Begränsning för fornlämning (eller förhöjning) Limit of monument		Vegetationsskikt Turf-line
	Begränsning för stenpackning Edge of stone setting		Rekonstruerat vegetationsskikt Reconstructed turf-line
	Begränsning för berg i dagen Edge of rock outcrop		Mylla Humus
	Grop, skärning Pit, cutting		Lera, mjåla Clay
	Begränsning för lager med kol Limit of charcoal area		Bränd lera Burnt clay
	Begränsning för förekomst av brända ben Limit of spread of burnt bones		Mo Sandy soil
	Begränsning för förekomst av keramik Limit of spread of pottery		Sand Sand
	Begränsning för övriga lager Limit of other level		Grus Gravel
	Backe eller strandvall Hill or raised beach		Berg Rock outcrop
	Sten, över- och underliggande Stones overlapping each other		Fyllning (vanl av mindre stenar) Infill (normally of smaller stones)
	Stenblock på schaktplan Stone shown in plan		Skärvsten (även i planen) Shattered rock
	Lerkärl Pottery		Skörbränd sten Fire-cracked stones
	Fyndplats och fyndnummer Position of find and findnumber		Sot Soot
	Nivåsiffror Level		Kulturlager Culture layer
	Profilinje Line of drawn section		Kol Charcoal
	Schaktgräns Limit of excavation		B = obrända ben x = brända ben bones burnt bones
	Härdar Hearths		Lerkärl Pottery
			Torv Turf

FÖRKORTNINGAR använda i texten utöver de allmänt vedertagna:

A = anläggning   h = hög
 F = fynd   d = diameter
 l = lång   dj = djup
 b = bred   tj = tjock

ATA = Antikvarisk-topografiska arkivet (vid Riksantikvarieämbetet)

UNDERSÖKNINGSVERKSAMHETENS RAPPORTER trycks i ett begränsat antal exemplar. Enstaka exemplar samt beställningslistor för beställning kan rekvireras från Riksantikvarieämbetet, Undersökningsverksamheten, Box 5405, 114 84 Stockholm.

ISSN 0348-9175

Redigering och layout: Agneta Åkerlund
 Renritning: Anki Bolander, Anders Eide
 Fyndteckningar: Bengt Händel
 Djurteckningar: Johan Åhström

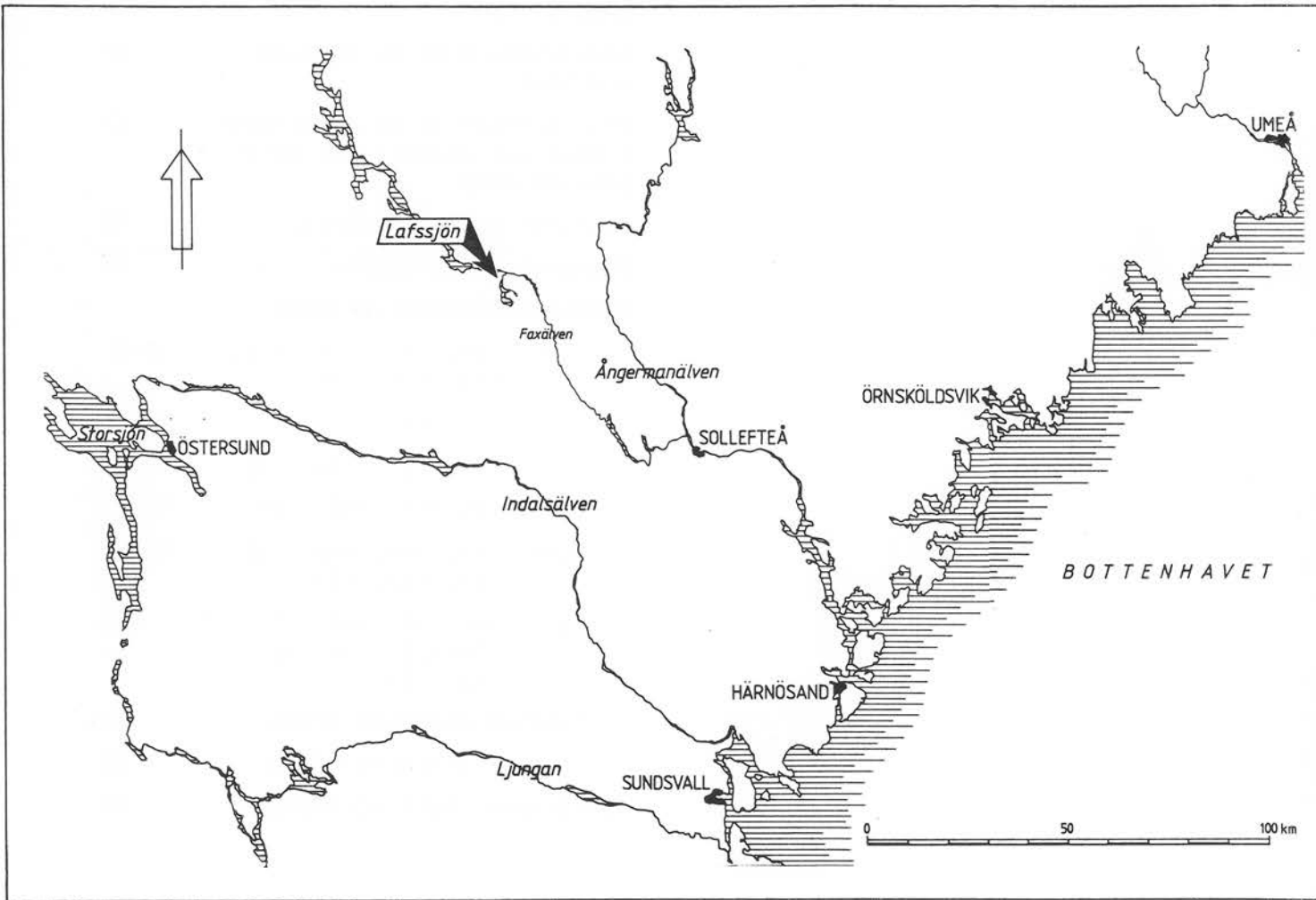
Omslagsbild: Avslagsmaterial i kvarts
 Foto: Bengt A Lundberg, Raä

Stockholm 1985   100 ex

Kristina Jennbert

INNEHÅLL

INLEDNING	5
LAFSSJÖNS BELÄGENHET	5
GRÄVNINGSTID OCH ARBETSSTYRKA	5
TEKNISKA UPPGIFTER	5
LAFSSJÖOMRÅDET	5
TIDIGARE INVENTERINGAR	8
UNDERSÖKNING OCH DOKUMENTATION OM LAFSSJÖN UNDER FÖRHISTORISK TID	8 12
SAMMANFATTNING	16
ENGLISH SUMMARY	16
SAMMANSTÄLLNING AV FORNLÄM- NINGARNA	17
FÖRKLARINGAR AV DE KODBETECK- NINGAR SOM ANVÄNTS VID KATA- LOGISERINGEN	17
ÖVERSIKT AV STENMATERIAL	18
ÖVERSIKT AV YTFYNDEN	18
FORNLÄMNINGSBESKRIVNINGAR	
Fornl 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115	19-31
Fornl 128, 130	32-46
Fornl 132, 133, 134, 135	47-57
Fornl 136-137, 138, 139	58-65
Fornl 147, 148, 149, 150 151, 152, 153	66-78
Fornl 116-119, 120-123 124-125, 126, 127 129, 131	79
LITTERATUR ARKEOLOGIDELN	80
OSTEOLOGIDELN	80
FÖRTECKNING ÖVER KOLPROVER	80
<i>Elisabeth Iregren</i>	OSTEOLOGISK RAPPORT
	81

INLEDNING

Med anledning av en förestående vattenreglering av Lafssjön, Ramsele sn, Ångermanland, har Riksantikvarieämbetet undersökt 22 av 29 registrerade fornlämningar samt en nyregistrerad fornlämning inom inverkningsområdet.

Arbetet utfördes på uppdrag av Svanö AB. Lafssjön är avsett att vara ett regleringsmagasin till Lafssjö kraftverk, ett minikraftverk som ligger vid Kvarnmyran, ca 1,2 km norr om Lafssjöns utlopp i Lafsån. Med en dammanläggning i Lafsån regleras vattennivån i Lafssjön högst till dämmningsgränsen +248,3 m ö h. Dämmningsgränsen ligger vid normalt högvattenstånd.

LAFSSJÖNS BELÄGENHET

Lafssjön har förbindelse med Ramselesjön genom Lafsån och den ligger i Faxälvens vattensystem. Sjön ligger ca 10 km väster om Ramsele och återfinns på de ekonomiska kartbladen 19G Lafssjön 8-9, e-f och 20G Nässjö 0-1, e-f. Lafssjön ligger med sin mittpunkt ungefär på latitud $63^{\circ} 32''$ och longitud $16^{\circ} 17''$ ö Greenwich.

GRÄVNINGSTID OCH ARBETSSTYRKA

Fältarbetet utfördes under tiden 1980-

06-09 -- 08-29 under ledning av Kristina Jennbert. FK Ulla-Britt Österling och FK Jorma Karman var assistenter under hela perioden medan praktikant FS Åsa Ereborg de tre sista veckorna avlöstes av FK Lars Hugo, som också var praktikant. Som grovarbetare deltog under hela tiden Torvald Karlsson och Bengt-Olof Nordin. Göran Bengtsson och Roger Runesson arbetade delar av perioden.

TEKNISKA UPPGIFTER

Koordinatsystemen på de olika undersökningslokalerna är inte inmätta i rikets koordinatsystem utan orienterades efter strandlinjer eller efter den enskilda lokalens topografiska karaktär. På varje schaktplan är norrpil inlagd.

Nivåangivelser, med höjdfix på varje undersökningsplats, är tagna från flottningsföreningens fixpunkt på +248,29 m ö h, en ingjuten mässingsknopp på sten vid föreningens dammluckor vid Lafssjöns utlopp i Lafsån.

LAFSSJÖOMRÅDET

Lafssjön ligger i den mjukt kuperade norrländska bergkullterrängen. Sjön är belägen ca +247,80 m ö h. Strax öster om sjön sluttar terrängen ned mot Fax-

Fig 2. Översikt över Lafssjön, från söder. Flygfoto Jan Norrman 1980. 159/80.

Fig 3. Likfallen på Drickesbäcksberget. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:48.

älvens dalgång, där älven flyter på ca +160 m ö h. I norr har Lafssjön förbindelse genom Lafsån med Ramselesjön, som ligger ca +223 m ö h. Vängelälven och Fjällsjöälven bryter landskapet med sina dalgångar, ca 3-4 mil norr om Lafssjön. Landskapet norr och nordväst om Lafssjön karakteriseras av en stor mängd sjöar och vattendrag. Söder och väster om Lafssjön finns också sjöar och vattendrag. Dessa är emellertid mindre i storlek och även färre i jämförelse med de i norr och nordväst.

Lafssjön är orienterad huvudsakligen i sydsydost och nordnordväst. Den är ca 7 km lång och 1 km bred. Sjön har sin avrinning i norra delen genom Lafsån. Det största tillflödet till sjön är Lövlundsån, vars mynning ligger ungefär mitt på Lafssjöns västra strand. Vid mynningen fanns tidigare två kvarnar (Eriksson, 1970 s 98). Genom Lövlundsån har Lafssjön förbindelse med bl a stora och lilla Grössjön, Kängsjön, Håsjön, Stor-Rensjön och Vallsjön. Ytterligare 12 mindre bäckar, som avrinner från myrar och tjärnar, mynnar ut i Lafssjön.

Landskapet söder och väster om Lafssjön kännetecknas av en långsluttande och flackare terräng med förhöjningar i form av bergkullar. Lafssjöberget, ca +340 m ö h, ligger ca 1 km sydväst om fritidsbebyggelsen söder om Lövlundsåns utlopp. Ca 1 km från västra stranden i sjöns norra del ligger Sandviksberget på ca +450 m ö h. Dalsberget höjer sig ca 1 km söder om Lafssjöns södra spets till ca +430 m ö h.

Landskapet på sjöns östra sida karakteriseras av brantare och högre belägen terräng, med speciellt Holmeberget och Korpberget, som är +375 m ö h respektive +345 m ö h. Korpberget har ett mycket brant stup och Holmeberget branta sluttningar ned mot sjön.

I sjöns södra del finns fem holmar, varav de två holmarna på västra sidan av Lafssjön, Långholmen och Klubbholmen, har varit utnyttjade under förhistorisk tid.

Berggrunden kring Lafssjön består av en grå revsundsgranit i vilken det finns ca 25 % inslag av fältspatkristaller som är jämnt fördelade i bergarten. Berggrund och moränavlagringar, som vid Lafssjön omfattar alla fraktioner, har bildat den blockrika och steniga topografin som är karakteristisk för den största delen av Lafssjön. På sina ställen gör detta att det är svårt att spåra förhistoriska bosättningar, även om sådana kan ha funnits. Vid de flesta fornlämningarna finns däremot glacifluviala avlagringar av grus, sand och finare material omgivna av en mer stenig och blockrik terräng. Strax söder om sjön finns en annan berggrund bestående av en grå skifferbergart. Väster om Ramsele finns en berggrund bestående av olika gnejser.

Då geologiska kartblad ännu inte (1980) är färdigställda för Västernorrlands län har FD Tomas Lundkvist, Sveriges geologiska undersökningar i Uppsala, och FD Jan Lundkvist, Kvartärgeologiska institutionen vid Stockholms universitet, bistått med upplysningar om berggrund och jordarter inom undersökningsområdet.

Timmerflottning har förekommit i Lafssjön i oreglerat vattendrag sedan 1850-talet. Flottningen upphörde på 1960-talet (Norlin 1970 s 130 ff). Den första flottningsdammen byggdes troligen 1903 enligt inristning i sten vid dammluckorna (i stenen där mässingsfixpunkten är ingjuten). Under ca 60 år har Lafssjöns vattennivå reglerats med en vattennivåskillnad på ca 2 m.

Förr i tiden, åtminstone sedan 1600-talet, finns skrifter och berättelser som talar om gamla färdvägar i Ramseletrakten. En av dessa viktigare färdvägar för byarna väster om Lafssjön, byarna Rensjön, Västvattnet, Terrsjö m fl, gick över Lafssjön. Denna färdväg användes också in på 1900-talet för att man skulle kunna ta sig till Ramselebyn. Man rodde från Sandviksnipan (nuvarande fornlämningen raä 128) till den innersta delen av Lafssjöviken (nuvarande fornlämningen raä 136), sedan gick man över berget, som kalla-

des Drickesbäcksberget, då det fanns en källa med friskt vatten där. Uppe på berget vilade man och om man transporterade en kista vilade man vid Lik-tallen, i vilken man finner årtal inristade. Denna likfärdssed går tillbaka till 1600-talet (Eriksson 1970 s 39 ff).

TIDIGARE INVENTERINGAR

I samband med regleringen av Faxälven och uppdämningen av Ramselesjön inventerades detta område av Riksantikvarieämbetet 1955. Lafssjön berördes inte av denna inventering men en av de nio boplatser som registrerades låg vid Lafsåns utlopp i Faxälven.

I samband med Riksantikvarieämbetets inventering av fasta fornlämningar för den ekonomiska kartan inventerades Ramsele sn 1970 av Agneta Robertson-Åkerlund. Vid inventeringen registrerades ett 30-tal fornlämningar runt sjön. De benämndes dels boplatser, dels skärvtensförekomster (Einerstam 1970).

Vid en bedömning av fornlämningarnas art inför den förestående regleringen rådde tveksamhet varför en förnyad inventering utfördes 1979 av Jan Norrman, Riksantikvarieämbetets uppdragsverksamhet.

Vid inventeringen 1970 hade skärvtensförekomster med ett inbördes avstånd av 10-15 m i vissa fall sammanförts till en boplat, i vissa fall ansetts vara separata fornlämningar. Skärvtensförekomster med en längd överstigande 10 m kallades boplatser och om längden understeg 10 m kallades de skärvtensförekomster.

Vid inventeringen 1979 användes ett annat terminologiskt system för bedömningen av fornlämningarna. På så sätt har vissa tätt liggande skärvtensförekomster som tidigare fått separata nummer sammanförts till en och samma fornlämning. Terminologiskt benämndes de fornlämningar, som givit fynd av stenredskap och/eller avslag och

skärvsten, som boplat. Fornlämningar som enbart indikerades av skärvsten benämndes skärvtensförekomster. Således gjordes klassificeringen som boplat eller skärvtensförekomst oberoende av lämningarnas storlek och längd, och i stället var deras innehåll bestämmande i den senare bedömningen av fornlämningarna (Norrman 1980).

UNDERSÖKNING OCH DOKUMENTATION

För att få en bild av de förhistoriska bosättningarnas ekonomi var det väsentligt att söka ett varierat fyndmaterial för en datering av bosättningsstillfällena och för en uppfattning om vilken funktion dessa haft. Det ansågs därmed också viktigt att söka begränsningar av de olika boplatserna. Begränsningar i tid och ekonomiska förutsättningar var också tongivande för undersökningens uppläggning och metodik.

Dessa förutsättningar medförde att vi först utförde provundersökningar på samtliga grävningsvärda platser för att därefter välja några av dessa för utvidgade undersökningar. Sammanlagt undersöktes 22 av 29 registrerade fornlämningar samt en nyfunnen fornlämning (raä 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 128, 130, 132, 133, 134, 135, 136-137, 138, 139, 147, 148, 149, 151, 152, 153). På platserna raä 113, 128, 132 och 136-137 påträffades konstruktioner eller ett fyndmaterial som var varierat, varför dessa platser delundersöktes. Inga fyndplatser totalundersöktes.

De två registrerade fornlämningarna raä 109 och 150 var så pass kraftigt störda av fritidsbebyggelse att undersökningar tedde sig meningslösa. I stället insamlades fynd i strandzonen på dessa båda platser. Raä 131 var 1970 registrerad som en liten skärvtensförekomst. Denna kunde inte återfinnas sommaren 1980. Områdena raä 116-119, 120-123, 124-125, 126, 127, 129 var belägna på den västra sidan av Lafssjöns mellersta del, mellan Orrnäsudden och Sandviksnipan. Vid besiktning bedömdes platserna vara så

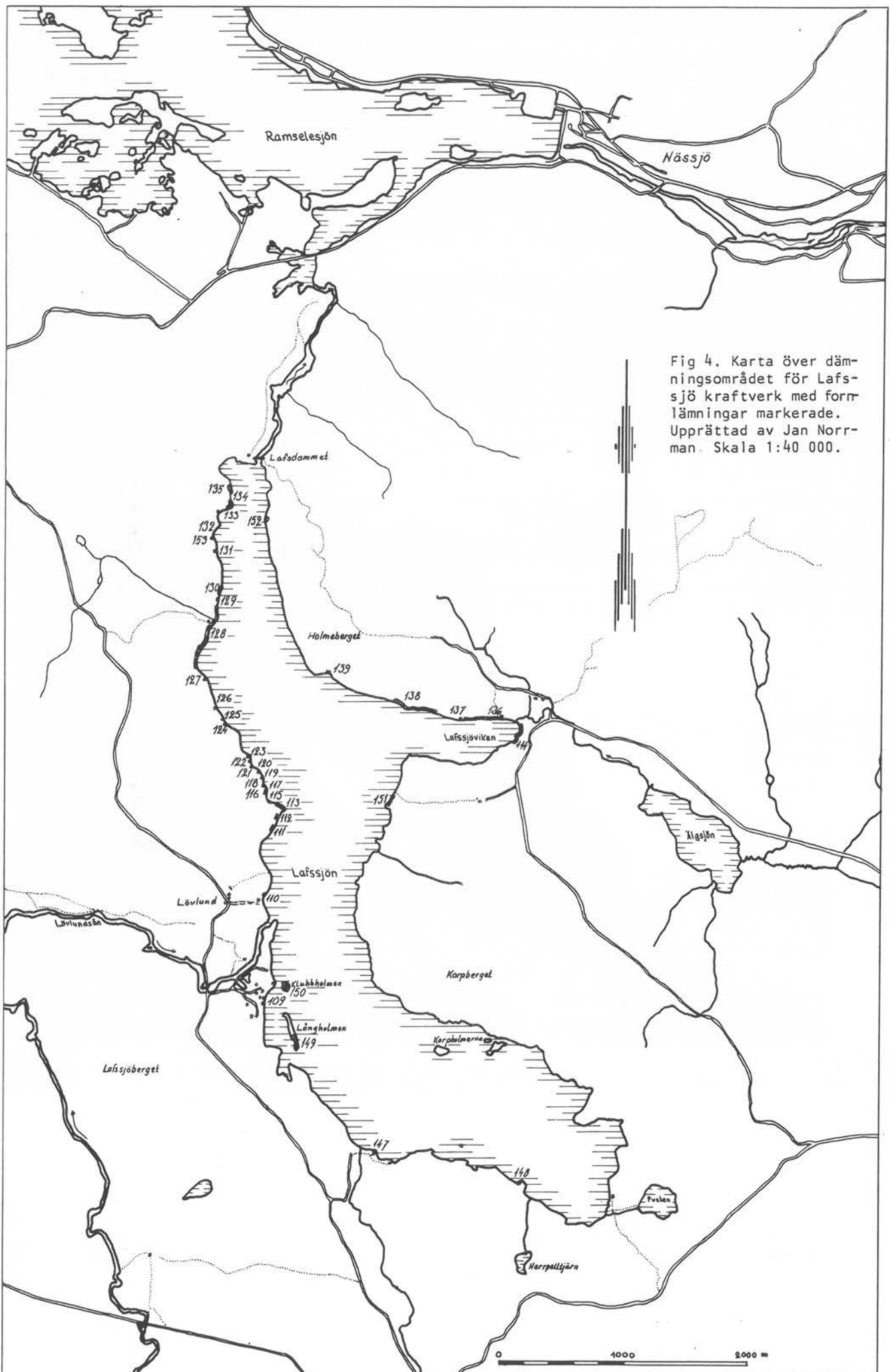

Fig 4. Karta över dämningssområdet för Lafs-sjö kraftverk med förlämningsmarkerade. Upprättad av Jan Norrman. Skala 1:40 000.

Fig 5. Lafssjöns SV strand vid Lövlund och Lövlundsåns mynning. Flygfoto Jan Norrman.

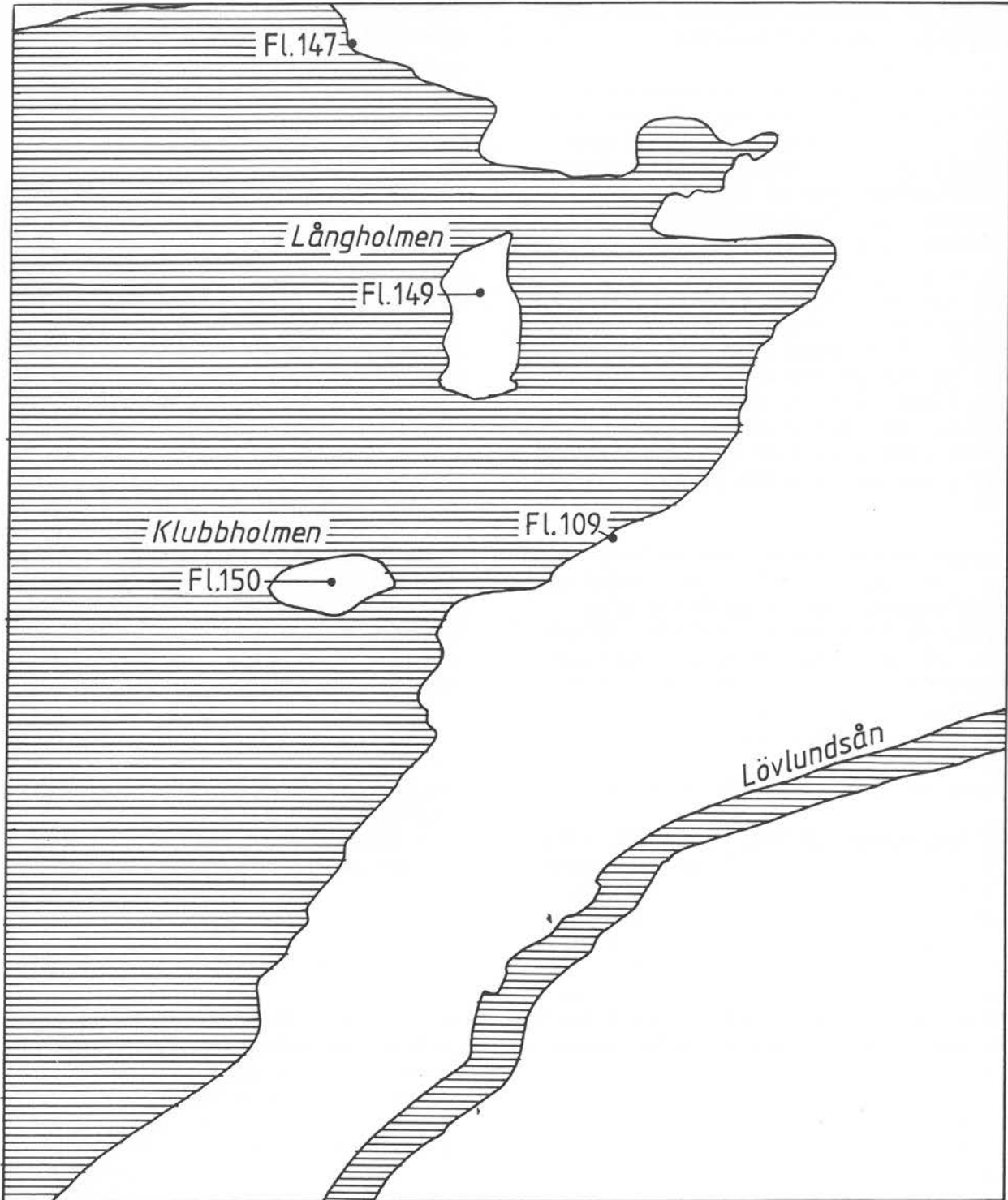

Fig 6. Skiss över strandkonturen med markering av boplatslägen. Jämför med flygfoto på motstående sida.

kraftigt störda av erosion att undersökningar vore meningslösa.

Med ledning av fynd av stenredskap, avslag och skärvstenens utbredning på strandbredden samt de topografiska förhållandena riktades linjer efter vilka provgropar om 1 m² grävdes. Provlinjerna förlades alltid ovanför dämmningshaket. I enstaka fall grävdes också provgropar på strandbredden för att kontrollera huruvida det fanns boplatzrester under uppspolad sand eller i erosionsskadad mark. Avståndet mellan provrutorna varierade mellan 5 och 10 m. På starkare störda platser med skärvstensförekomster längs längre partier grävdes provgroparna med ett avstånd på 20 m, ibland längre.

Provgroparna grävdes med en liten hacka och/eller med grävsked. Jorden vattensällades i ett 4 mm finmaskigt såll. På fornlämningarna raä 128 och 132 grävdes skikt om 10 cm, då fyndlagren var fyndrika och upp till 0,4 m djupa. På samtliga lokaler uppmättes mängden skärvsten i antal liter, antingen för varje ruta eller, då rutorna skiktgrävdes, för varje skikt.

På lokalerna raä 113, 128, 130, 132, 133, 134, 135, 136-137 och 149 togs jordprover som avsågs ingå i en försöksverksamhet för att analysera fosfater och spårämnen på norrländska fångstboplatser (Harald Sundlin, Riksantikvarieämbetet och Birgit Arrhenius, Stockholms universitet). Jordproverna har inte analyserats inför denna rapportbearbetning.

Fynd av brända och obrända ben påträffades på boplatserna raä 113, 114, 128 och 132. Dessa har analyserats av Elisabeth Iregren, Statens Historiska Museum (jfr nedan, Iregren, osteologisk rapport).

Kolprover insamlades på boplatserna raä 113, 128, 130, 132, 136, 149 och 152. Fem kolprover har analyserats och redovisas i respektive fornlämningsbeskrivning. Analyserna har utförts på laboratoriet för isotopgeo-

logi, Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm. Proverna är beräknade med halveringstiden 5 568 ± 30 år. Aldern BP är korrigerad för $\delta^{13}\text{C}$ värde.

Schaktplaner har ritats i skala 1:200. Detaljplaner över konstruktioner har ritats i skala 1:10 eller 1:20. Markprofiler har ritats i skala 1:20, 1:50 eller 1:100. Detaljprofiler av schakt och konstruktioner har ritats i skala 1:100 eller 1:20.

Fornlämningarna dokumenterades med svart/vit fotografering i format 6 x 6 samt med färgfilm för diabilder. Flygfotografering utfördes av Jan Norrman.

Endast ett urval av planer och profiler är medtagna i den tryckta rapporten. Samtliga fältritningar och renritade fältritningar förvaras i ATA. Svartvitt fotomaterial finns också i ATA medan diabilder förvaras i UV:s bildarkiv. Renritningar av fältritningar har utförts av Anki Bolander, Riksantikvarieämbetet UV-syd.

Klassificering av fyndmaterialet har utförts av Kristina Jennbert enligt normer för indelning av stenmaterial, utarbetade inom forskningsprojektet Norrlands tidiga bebyggelse (NTB), förmedlat genom Harald Sundlin.

OM LAFSSJÖN UNDER FÖRHISTORISK TID

Av tidigare 29 registrerade boplatser respektive skärvstensförekomster visade det sig vid undersökningarna att 22 av dessa kunde klassificeras som boplatser med fynd av redskap och/eller avslag samt skärvsten. En nyregistrerad boplatzlämning tillkommer. 6 platser blev inte undersökta då de ansågs vara alltför eroderade och förstörda. Dessa benämns i förteckningen som skärvstensförekomster. Sammanlagt undersöktes 23 boplatzlämningar. Två av dessa undersöktes medelst insamling av fynd i strandzonen.

I likhet med påpekade förhållanden vid sjön Ockern i Jämtland (Röbertson-

Åkerlund 1975 s 8 ff) kan man också för Lafssjöns vidkommande generellt säga, att ju rikligare förekomst av redskap och/eller avslag samt skärvsten på strandbredden desto mindre partier av boplatserna var bevarade.

Av de undersökta boplatserna vid Lafssjön var 19 platser kraftigt störda av erosion. Flertalet av dem hade rikligt med fynd och skärvsten spridda eller samlade i större koncentrationer på strandbredden. Ett exempel på detta kan illustreras med boplatserna raä 130. Man fann upp till 50 avslag, 6 skrapor och en pilspets (?), allt av kvartsit, vid inventeringen 1970. Vid undersökningen 1980 visade det sig att största delen av boplatserna var borteroserod och mycket sparsamt material fanns att hämta.

Flertalet av boplatserna var belägna på Lafssjöns västra strand med särskilt tätt liggande platser i mellersta partiet av sjön. Vid den östra stranden låg endast två boplatser. I Lafssjövikens fanns fyra boplatser av vilka tre var belägna på den norra sidan av viken.

13 boplatser var exponerade mot söder och sydost. Fyra platser var exponerade mot nordväst, medan 11 platser var exponerade mot nordost. Boplatserna var vanligtvis belägna inne i vikar eller på rakare strandsträckor. Endast i fyra fall finner man boplatser belägna på uddar och i två fall var boplatser belägna på holmar.

På de 20 utgrävda boplatserna insamlades totalt 125 redskap och 5 353 avslag och kärnor. De fyndrikaste boplatserna, där också störst antal m² undersöktes, var raä 128, 132 och 136-137 med 2021, 1998 respektive 589 st avslag och kärnor. Antalet kärnor, enligt NTB:s registreringssystem, är förhållandevis litet. På raä 128, 132 och 136-137 registrerades emellertid 40, 23 respektive 12 st mindre kärnrester. Det totala antalet avslag från Lafssjön är 5 582 st och omfattar utgrävda och insamlade fynd från 1980 och 1979.

Problemen, som ställdes vid undersökningens början, kunde endast delvis belysas bl a på grund av Lafssjöns karaktär av reglerad sjö med vissa partier störda av erosion. Fyndmaterialet visar trots detta på stor variation och antyder att Lafssjön varit utnyttjad under flera årtusenden.

De preliminära resultaten från NTB-projektets analyser (Baudou 1978) får ligga till grund för en närmare datering av boplatsslämningarna. Av stor vikt för att datera boplatserrester och kronologiskt skilja fyndmaterialet har varit karaktären av avslagen samt de olika råmaterial människorna valt att tillverka redskapen av, jämte C-14 dateringar.

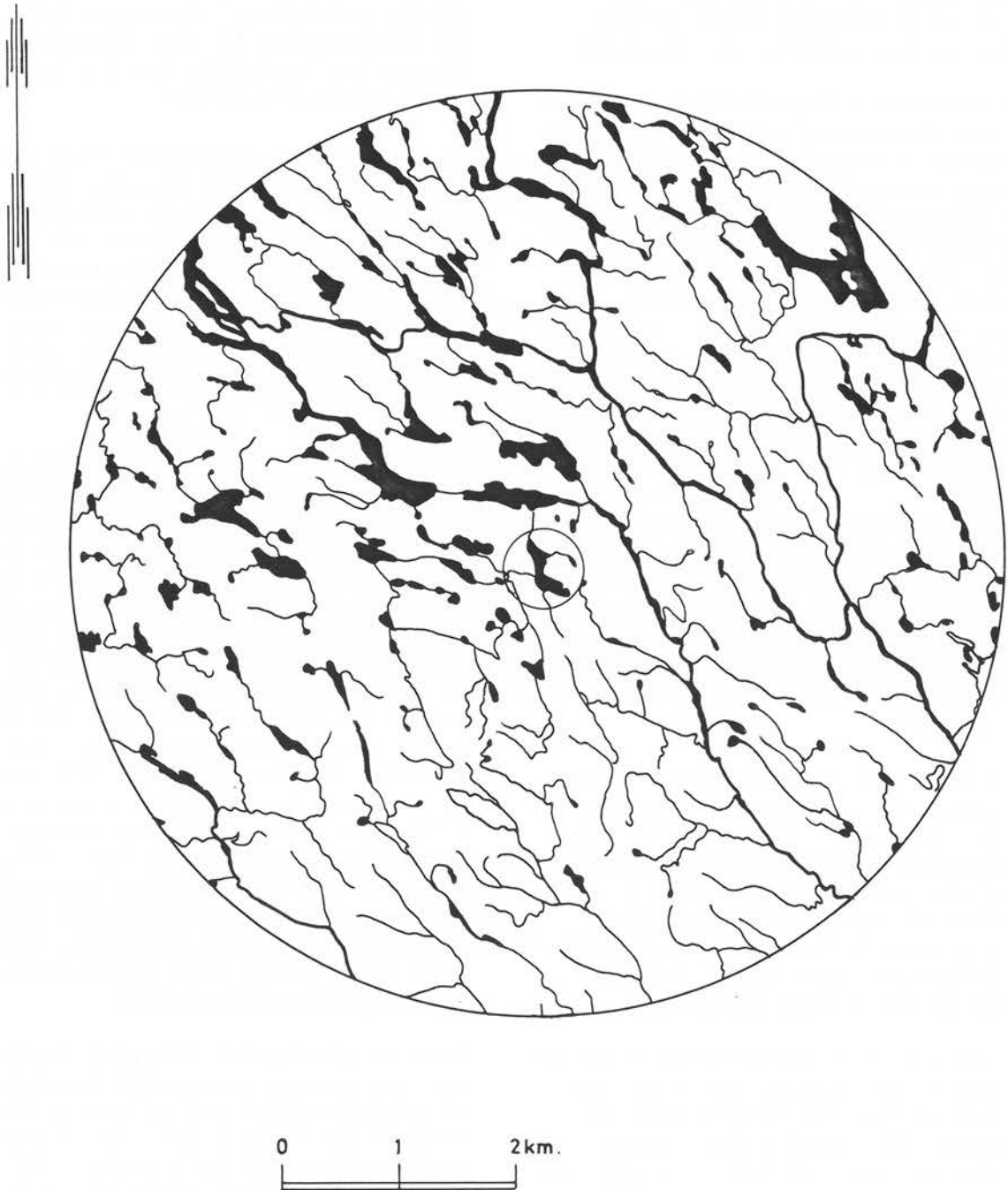
Det relativt sparsamma fyndmaterialet från de olika boplatserna vid Lafssjön medför svårigheter att göra närmare preciseringar om tidpunkten för de olika bosättningstillfällena. C-14 dateringar från ett par platser ger hållpunkter men kan på intet sätt vara vägledande för tidsplaceringar av de övriga förhistoriska lämningarna. Stenredskapen är relativt fåtaliga och påträffades inte på alla boplatser. Avslagsmaterial finns emellertid från samtliga platser. Kvantitativa studier av tillverkningstekniker och råmaterial från Lafssjöboplatserna kan, vid jämförelser med kronologiska slutsatser utifrån NTB:s arbeten med boplatser i södra och mellersta Norrland, leda till att i grova drag tidsplacera bosättningarna vid Lafssjön.

Baserat på utgrävt material framkommer det att avslag av typ B7b dominerar på 11 platser medan avslag av typ B7c dominerar på 3 boplatser. Splitteravslag, typ B9 dominerar på 1 plats. På de övriga boplatserna fanns ett alltför magert material eller lika fördelning av de olika avslagstyperna.

Det förekommer ett stort spektrum av råmaterial för redskapstillverkning. Petrografiskt material av typerna A, Aa, Ab, C, D, E, G, H, J, K, L och M fanns. Kvartsmaterial dominerar på 12 boplatser, mörk kvartsit på tre plat-

Fig 7. Lafssjön med omkringliggande vattensystem.

ser och ljus kvartsit på tre platser. De vanligaste råmaterialen är kvarts, mörk och ljus kvartsit samt hälleflinta.

De olika typerna av spetsar antyder också olika dateringar av användningen av respektive boplats. De slipade skifferspetsarna, funna på raä 113 och 136-137 visar att platserna varit utnyttjade under mesolitisk tid. De flat-huggna spetsarna av ljus respektive mörk kvartsit, funna på boplatserna raä 112, 128, 132, 147 och 152 visar att dessa platser varit använda under neolitisk tid/bronsålder (Baudou 1978 s 17 ff). De s k handtagskärnorna funna på raä 128 antyder ett utnyttjande av platsen också under mesolitisk tid.

Analogierna beträffande tillverknings-tekniker och råmaterial, visar att boplatserna från Lafssjön kan dateras till mesolitisk-neolitisk tid och bronsålder. De flesta bosättningarna är från mesolitisk tid med tanke på att grövre avslag av typ B7b samt kvarts dominerar på de flesta platserna. Flera av boplatserna har också varit använda vid olika bosättningsstillfällena. Detta kan illustreras genom fyndmaterialet från boplatserna raä 128. Avslag av typ B7b och kvarts dominerar. En härdgrop är daterad till mesolitisk tid. Det finns emellertid också en pilspets som är ythuggen och har rak bas samt några fragment keramik.

Vilken typ av bosättningar har funnits vid Lafssjön? Det arkeologiska materialet bestående av sten, brända ben och keramik ger inte några direkta antydningar om funktion eller under vilka årstider som Lafssjön utnyttjats. Lafssjöns geografiska belägenhet i det inre Norrland och närheten till de större älvdalarna kan emellertid ge perspektiv på bosättningarnas art vid sjön.

Strax norr och öster om Lafssjön rinner Faxälven, Vängelälven och Fjällsjöälven som vid Nämforsen flyter samman med Ångermanälven. Lafssjön ligger lite vid sidan av de större vattendragen och är belägen i högre liggan-

de terräng med mycket få och mindre sjöar och bäckar i väster och söder. Norr och öster om sjön flyter de större älvarna och det finns flera och större sjöar och vattendrag. Lafssjön ligger lite avsides och man kan anta att människorna hade sina kontaktytor mot norr och öster. Bosättningarna vid Lafssjön kan kanske därför ha varit tillfälliga jakt- och fiskestationer där de stationära huvudboplatserna har funnits vid de större älvarna. Vid dessa fanns bättre möjligheter att finna stapelföda i form av stor tillgång på fisk, exempelvis lax. Situationen skulle emellertid kunna ha varit annorlunda under tidigmesolitisk tid, med mer stationära bosättningar vid Lafssjön. Sjön hade omedelbart efter isens avsmältning direktkontakt med en större havsvik (Lidén 1938).

Att människorna haft stora kontaktytor, vida omkring, kan också utläsas av det petrografiska materialet som påträffades vid Lafssjön. I trakten av Lafssjön finns flera mindre kvartsbrott från vilka det har varit möjligt att människor under förhistorisk tid har hämtat råmaterial till redskap. Det finns emellertid också råmaterial som måste ha hämtats bra mycket längre bort.

Det största kvartsbrottet, som också används i nutid, finns vid Långsjökullen i Edsele, ca 2 mil sydost om Lafssjöns södra del. SGU:s standardjordprover ger i analyser av grusfraktioner upplysningar om vilka bergartstyper som finns i moränen men också i de större blocken. Kvartsit finns inte i berggrunden runt Lafssjön. Fast förekomst finns närmast i fjälltrakterna. Kvartsiten kan i stället ha huggits från lösa moränblock. Hälleflinta och porfyrier finns inte heller i trakten kring Lafssjön. Den närmaste förekomsten finns i liten mängd vid Nordsjö, ca 3 mil nordväst om Lafssjöns norra del samt i den fasta berggrunden i fjälltrakterna. Hälleflinta och porfyrier kan finnas i lösa moränblock i omgivningarna till Lafssjön. Skiffer, däremot, finns inte i moränen utan måste ha hämtats från fjälltrakterna,

där den i sällsynta fall finns i berggrunden. Skifferbergarten, strax söder om Lafssjön, är gråsvart och har inte använts vid redskapstillverkningen vid Lafssjön. Flintan, som förekommer i mindre stycken vid Lafssjön, har definitivt hämtats från sydligare områden, antingen västkusten eller Sydsvrige.

Det är således från ett vidsträckt område man fått material till redskap, om ock människorna vid Lafssjön hade sina närmaste kontaktytor norr och öster om sjön. Bosättningarna vid Lafssjön, daterade till mesolitisk-, neolitisk tid och bronsåldern, har varit säsongplatser där man under kortare tider bott och ägnat sig åt jakt på bl a älg och bäver samt fiske. Ett fångstgropssystem finns i nära anslutning till sjöns sydvästra del, nära raä 147 och 109.

SAMMANFATTNING

De arkeologiska undersökningarna vid Lafssjön visar att sjön utnyttjats från den tidigmesolitiska tiden fram till bronsåldern. Det arkeologiska materialet skiljer sig inte nämnvärt från det man funnit vid tidigare undersökta fångstboplatser i Norrlands inland. Lafssjömaterialet kan därför komplettera bilden av fångstsämhallen, som börjat växa fram i samband med undersökningarna som utförts under de senaste årtiondena.

De ca 30 undersökta platserna har använts av jägare och fiskare. Karaktären av det arkeologiska- och benmaterialet antyder att människorna använt platserna under kortare perioder, som säsongsboplatser eller som mindre och mer tillfälliga jaktplatser. Lafssjöns läge i den norrländska bergkullterrängen samt att det finns en stor variation av bergartsmaterial, som man använt till redskapstillverkning visar att människorna haft stora kontaktytor. Detta innebär att de mer stationära bosättningarna kan ha varit belägna

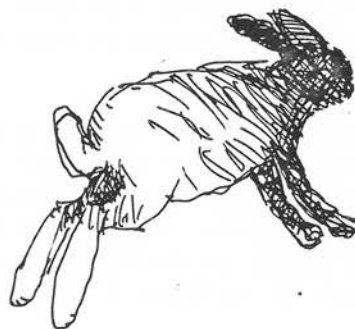
invid de större älvarna strax norr och nordväst om Lafssjön. Boplatserna vid Lafssjön tolkas som nedslagningsplatser för jägare och fiskare, människor som utnyttjade vida geografiska områden.

SUMMARY

The archaeological excavations at Lafssjön showed that the lake was made use of from the Early Mesolithic to the Bronze Age. The finds were not notably different from those discovered by earlier excavations on the hunting settlements in the interior of Norrland and therefore fill out the picture of hunting societies which has been built up by excavations in recent decades.

The sites, c. 30 in number, had been used by hunters and fishers. The character of the archaeological artifacts and the bones suggest that the sites were in use for short periods as seasonal settlements or as small and sporadic hunting centres. Lafssjön's situation in the foothills of Norrland and the fact that a large variety of stone was used for the manufacture of tools show that there were many levels of contact. This suggest that the more permanent areas of occupation lay beside the streams immediately N and NW of Lafssjön. The settlements at Lafssjön are interpreted as assembly points for hunters and fishers, people who utilized wide geographical areas.

Kristina Jennbert

SAMMANSTÄLLNING AV FORNLÄMNINGARNA

Raä Ramsele sn fornl nr	Markskade kartblad	Art
109	2	boplats, ytinsamling
110	3	skärvstensförekomst, grävd
111	3	boplats, grävd
112	3	boplats, grävd
113	4	boplats, grävd
114	4	boplats, grävd
115	4	boplats, grävd
116-119	4	skärvstensförekomst, ej grävd
120-123	4	boplats, ej grävd
124-125	4	skärvstensförekomst, ej grävd
126	4	skärvstensförekomst, ej grävd
127	4	skärvstensförekomst, ej grävd
128	5	boplats, grävd
129	5	skärvstensförekomst, ej grävd
130	5	boplats, grävd
131	5	skärvstensförekomst, ej grävd
132	6	boplats, grävd
133	6	boplats, grävd
134	6	boplats, grävd
135	6	boplats, grävd
136-137	4	boplats, grävd
138	4	boplats, grävd
139	4	boplats, grävd
147	1	boplats, grävd, ytinsamling
148	1	boplats, grävd
149	2	boplats, grävd
150	2	boplats, ytinsamling
151	4	boplats, grävd
152	6	boplats, grävd
153	5	boplats, grävd

FÖRKLARINGAR AV DE KODBETECKNINGAR SOM ANVÄNTS VID KATALOGISERINGEN

Petrografisk indelning för
material funna vid Lafssjön

Typindelning av kärnor och avslag
för material funna vid Lafssjön

A	kvarts	A1	plattformsjärna
Aa	röckkvarts	A2	rundjärna
Ab	brecciakvarts	B1	spån
B	mjölkkvarts	B2	mikrospån
C	bergkristall	B6b	skiva, mer än 5 cm lång med tjockleken 25-50 % av bredden
D	rosenkvarts	B6c	" " " " " " " " mindre än 25 % av bredden
E	mörk kvartsit	B7b	skiva, högst 5 cm lång med tjockleken 25-50 % av bredden
G	ljus kvartsit	B7c	" " " " " " " " mindre än 25 % av bredden
J	röd skiffer	B9	splitter med längden mindre än 1 cm
K	hällflinta	Rest	
L	porfyre		
M	flinta		

Efter NTB:s stencil 1969

ÖVERSIKT AV STENMATERIAL

Raä nr	Antal utgrävd. m ²	Antal avsl. och kärnor	Petrografiskt material	Dominerande avsl. råmat.		Antal redskap						
				skrapa	spets	borr	kniv	knacks	slips	handt		
111	22	61	A,E,G,K,L	B7b	A	-	-	-	-	-	-	-
112	17	150	A,Ab,E,G,K,L	B7b	A	5	2	-	-	-	-	-
113	11	40	A,E,G,H,J	B7b	E	2	1	-	-	-	-	-
114	8	1	E	B7b	E	-	1	-	-	-	-	-
115	8	5	A,G	B7b	A	-	-	-	-	-	-	-
128	70	2021	A,Aa,Ab,C,D,E,G,J,K,L,M	B7b	A	44	1	1	1	2	1	3
130	8	7	A,G		A	2	-	-	-	-	-	-
132	58	1998	A,Ab,C,D,E,G,H,J,K,L,M	B7c	G	23	16	-	-	-	1	-
133	10	42	A,E,G	B7b	A	1	-	-	-	-	-	-
134	16	192	A,Ab,C,E,G,K	B7c	G	2	-	-	-	-	-	-
135	9	2	E		E	-	-	-	-	-	-	-
136	37	589	A,E,G,J,K	B9	A	2	1	-	-	-	-	-
138	14	35	A,E,G,K	B7b	A	-	-	-	-	-	-	-
139	4	60	A	B7b	A	-	-	-	-	-	-	-
147	5	96	E,H,L,M	B7c	E	1	5	-	-	-	-	-
148	6	2	A		A	-	-	-	-	-	-	-
149	29	15	A,E,J,L,M	B7b	A	2	-	-	-	-	-	-
151	6	22	A,G,K	B7b	A	-	-	-	-	-	-	-
152	10	5	A,E	B7b	A	4	1	-	-	-	-	-
153	4	10	G	B7c	G	-	-	-	-	-	-	-
	352	5353				88	28	1	1	2	2	3

ÖVERSIKT AV YTFYNDEN

Raä nr	Avslag antal	Kärnor antal	Petrografiskt material	Antal redskap		
				skrapor	spetsar	råämne
109	7	1	A,E,G	2	-	-
111	-	1	E	-	-	-
112	3	1	A,E	-	-	-
113	2	2	A,E,J,M	2	1	1
114	1	-	E	-	-	-
115	-	-	-	-	-	-
128-129	62	1	A,E,G	-	-	-
130	13	-	A	-	-	-
132	11	2	A,E,G	-	-	-
133	3	-	A	-	-	-
134	-	-	-	-	-	-
135	-	-	-	-	-	-
136-137	1	-	A	-	-	-
138	-	-	-	-	-	-
139	-	-	-	-	-	-
147	94	-	E,H,L,M	1	5	-
148	2	-	A	-	-	-
149	3	-	A,G	-	-	-
150	7	-	A,E,G,K	-	-	-
151	-	-	-	-	-	-
152	20	1	A,E,G,K	4	1	-
153	-	-	-	-	-	-

Fig 8. Översikt av Lafssjön med markering av läget för fornl 109 och 110, se motstående sida.

FORNLÄMNINGSBESKRIVNINGAR

RAMSELE 109

Beskrivning och undersökning

Boplatsen låg i låglänt terräng inne i en vik vid Lafssjöns västra strand, ca 600 m söder om Lövlundsåns utlopp i sjön. Platsen var exponerad mot öster. Viken är mycket långgrund. Endast ca 200 m nordost ligger Klubbholmen (raä 150) och ca 200 m sydost ligger Långholmen (raä 149). På båda holmarna fanns stenåldersboplatser. Boplatssområdet inne i viken var kraftigt störd av fritidsbebyggelse. Intill stranden på en ca 2 m hög terrass hade man byggt ett båthus.

En utgrävning var omöjlig att utföra varför platsen endast besiktigades. I vattnet och på strandbredden, som var ca 3 m bred, grusig och sandig med enstaka block, påträffades fynd och en-

RAMSELE 110

Beskrivning

Platsen var belägen i låglänt terräng på västra sidan i mellersta delen av Lafssjön, ca 200 m norr om Lövlundsåns utlopp i sjön. Området låg i en svag inbuktning på en annars rak strandsträcka.

Vid inventeringen 1970 registrerades platsen som boplatser med små ansamlingar av skärvsten. Vid inventeringen 1979 benämns platsen som skärvstensförekomst belagd genom en liten förekomst av skärvsten på stranden. Vid 1980 års undersökning kunde endast ett fåtal skärvstenar iakttagas på den 40 m långa stranden, som var begränsad på båda sidor av en stenig och blockig strandtopografi. Den ca 4 m breda stranden begränsades inåt land av en

staka skärvstenar längs en ca 45 m lång strandsträcka.

Platsen var vid inventeringen 1970 registrerad som skärvstensförekomst och vid inventeringen 1979 som stenåldersboplatser. Det är möjligt att en bosättning ägt rum under mesolitisk tid och denna haft samband med de två platserna på de båda holmarna.

TABELL 1. YTFYND FRÅN STRANDBREDDEN OCH VATTNET. 1979 och 1980.

Avslag	Antal/vikt i g		
	A	E	
B7b	3/8	1/7	4/15
Rest	2/9	1/5	3/14
Totalt	5/17	2/12	7/29

Redskap	mått mm	vikt	typ
A	15x15x12	4 g	frag skrapa
M	24x12x11	5 g	frag skrapa
G	40x15	16 g	konisk plattformskärna

strandvall, som höjer sig över en bakomliggande sankmark. Området var bevuxet med säl- och björksly.

Undersökning

I 2 provrutor om 1 m², som grävdes i strandvallen, framkom inte några fynd. Inte heller påträffades fynd i ett tiotal mindre provgröpar som grävdes i den omkringliggande terrängen.

Om platsen

Det föreligger inte någon större säkerhet för att man kan benämna platsen som en förhistorisk boplatser, eftersom det inte påträffades några fynd och endast ett fåtal skärvstenar registrerades på platsen.

RAMSELE 111

Beskrivning

Boplatsen var belägen på en rak strandsträcka som var exponerad mot sydost på sjöns västra sida i dess mellersta del. Boplatsen begränsades i söder av en sankmark och en liten bäcks utlopp på sandig strand i sjön. I norr begränsades platsen också av en sankmark, efter vilken raä 112 var belägen. Undersökningsområdet karakteriserades av en svagt sluttande terräng på lerig morän. Strandbredden var ca 10 m bred och bestod av grusig sand med inslag av större block och stenar. Strandbredden var 1,2-1,3 m hög och dämningshaket kunde endast partiellt urskiljas.

Den bakomliggande terrängen är plan skogsmark, bevuxen med barrträd. Vegetationen inom undersökningsområdet bestod av en tät al- och björksly närmast stranden. Barrskog, nyss avverkad, hade vuxit på sluttningen. Området var täckt av ris och stubbar i stor mängd.

Platsen var vid inventeringarna 1970 och 1979 registrerad som boplats respektive skärvstensförekomst begränsad till ett 30 x 5 m stort område.

Undersökningen

Sammanlagt undersöktes 22 provgropar om 1 m². Fyndmängden (högst 12 avslag per ruta) och skärvsten (högst 4 l per ruta) koncentrerades huvudsakligen till den sandiga strandbredden. Provgroparna som var 0,15-0,40 m djupa visade inte några spår efter äldre markhorisonter. Bosättningsspår framkom inom ett 150 x 25 m stort område.

Fyndmaterialet

Fyndmaterialet består endast av avslagsmaterial (61 st), som till 50,8 % är av kvarts. Skivavslag av typ B7b dominerar (41 %). Den totala mängden skärvsten var 27 l. Ett block av mörk kvartsit, 460 g, påträffades som ytfynd.

Om platsen

Bosättningarna utbreddes sig över ett 50 x 25 m stort område och hade få spår efter aktiviteter. Platsen var kraftigt påverkad av erosion. Den största delen av fyndmaterialet påträffades på strandbredden och var troligen omlagrade av transgressioner. Det magra fyndmaterialet och bristen på redskap försvårar dateringen av bosättningstillfällena. Högst hypotetiskt föreslås på grund av dominans av skivavslag av typ B7b och kvarts att platsen var utnyttjad under mesolitisk tid (Baudou 1978).

TABELL 1. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL.

	A	E	G	K	L	
B6b		1				1
B7b	10	5	7	2	1	25
B7c	2	1	4			7
Totalt	12	7	11	2	1	33
Rest	19	2	5	1	1	28
Totalt	31	9	16	3	2	61

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 61 ST.

	A	E	G	K	L	
B6b		1,6				1,6
B7b	16,4	8,2	11,5	3,3	1,6	41,00
B7c	3,3	1,6	6,7			11,60
Totalt	19,7	11,4	18,2	3,3	1,6	54,20
Rest	31,1	3,3	8,2	1,6	1,6	45,80
Totalt	50,8	14,7	26,4	4,9	3,2	100

TABELL 3. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G.

	A	E	G	K	L	
B6b		53				53
B7b	24	9	19	5	13	70
B7c	3	2	9			14
Totalt	27	64	28	5	13	137
Rest	32	2	11	4	9	58
Totalt	59	66	39	9	22	195

YTFYND 1980

Block, E, 460 g

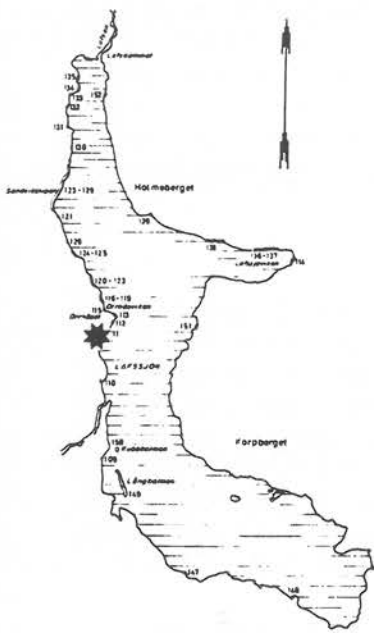

Fig 9. Översikt av Lafssjön med markering av läget för fornl 111.

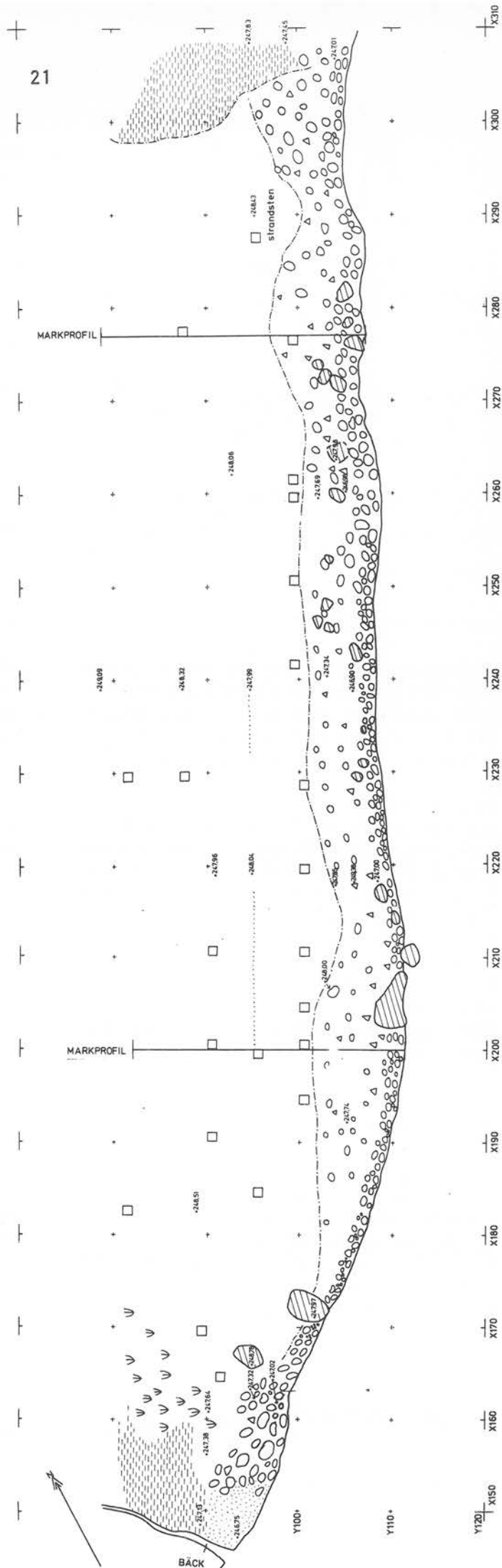

Fig 10. Ramsele 111. Schaktplan. Skala ca 1:625. Upprättad av Kristina Jennbert och Ulla-Britt Österling.

RAMSELE 112

Beskrivning

Boplatsen var belägen på västra sidan av Lafssjöns mellersta del på ett område exponerat mot sydost. Boplatsen låg mellan raä 111 och raä 113 och avgränsades från dessa av sankmarker.

Området kännetecknades av en svag sluttning med en 5-8 m bred blockig och stenig strandbredd. På det förmodade centrala partiet av boplatsytan ligger ett fritidshus samt ett mindre uthus på en tomt med påfört mullager. Området var bevuxet med blandskog. I strandzonen växte gräs samt al- och björksly. Dämningshakets högt och urskiljbart genom hela undersökningsytan. Platsen var vid de tidigare inventeringarna registrerad som boplats.

Undersökningen

Sammanlagt undersöktes 17 provrutor om 1 m^2 på en 70 m lång sträcka längs stranden och i en linje om 40 m, vinkelrät mot stranden. Provrutorna fördelades såväl ovanför som under dämningshaket, eftersom det även under dämningshaket fanns intakta markskikt.

Boplatsområdet begränsades till ett ca $70 \times 30 \text{ m}$ stort område bl a på grund av det topografiska läget. I de yttre partierna påträffades enstaka skärvstenar men den blockrika terrängen och den sumpiga marken utgör sannolikt boplatsens naturliga begränsning.

Fyndmaterialet

Fyndmaterialet omfattar 7 redskap, 2 kärnor och 148 avslag. Inom det mest fyndfrekventa området påträffades de flesta redskapen, nämligen två förarbeten till ythuggna spetsar av brecciakvarts och ljus kvartsit samt 5 skrapor av kvarts, varav 4 var fragmentariska. En fragmentarisk skrappa påträffades utanför det fyndrika partiet.

Avslagen domineras av kvarts. Avslag av typ B7b finns till största del men restprodukterna dominerar (63,9 %). Avslagsmaterialet koncentrerades till ett $10 \times 15 \text{ m}$ stort område, strax nedanför fritidshuset, med bl a 42 avslag i rutan x119 y100. I denna ruta fanns också den största mängden skärvsten (40 l). Fyndmängden i provrutorna varierade, 2-5 avslag per ruta och några liter eller enstaka skärvstenar per ruta. Den sammanlagda mängden skärvsten var 105 l.

Om platsen

Boplatsområdet beräknas ha varit $70 \times 30 \text{ m}$ stort med ett särskilt fyndförande parti, ca $15 \times 10 \text{ m}$ stort, centralt beläget invid fritidshuset. Dominansen av kvarts samt den större andelen grövre avslag antyder att platsen utnyttjats under mesolitisk tid. Inslaget av de två förarbetena till ythuggna spetsar av brecciakvarts och ljus kvartsit antyder också att platsen även kan ha använts under neolitisk tid (Baudou 1978).

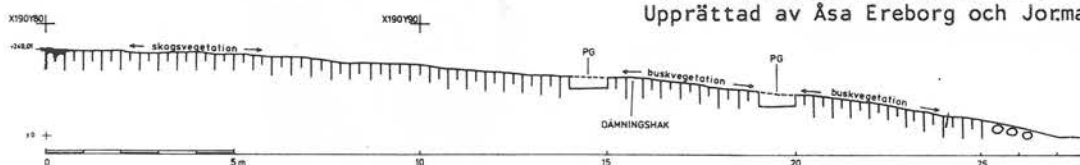

Fig 11. Ramsele 112. Markprofil. Skala 1:200. Upprättad av Åsa Ereborg och Jorma Karman.

TABELL 1. REDSKAP.

ruta	material	mått mm	vikt, g	typ
x219 y99	G	74x41x7	37	fragm förarbete till ythuggen spets
x199 y100	Ab	30x15x3	2	" " " " "
x169 y81	A	17x15x7	2	skrapa
x189 y94	A	14x12x6	2	fragm skrapa
x199 y100	A	29x15x7	6	" "
x190 y99	A	17x22x10	5	" "
x190 y99	A	18x18x9	5	" "

TABELL 2. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL.

	A	Ab	E	G	K	L
A2						1
B1				1		1
B7b	32		2	8		42
B7c	3		1	6		10
Totalt	35		3	15		54
Rest	77	2	3	12	2	96
Totalt	112	2	6	27	2	150

TABELL 4. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G.

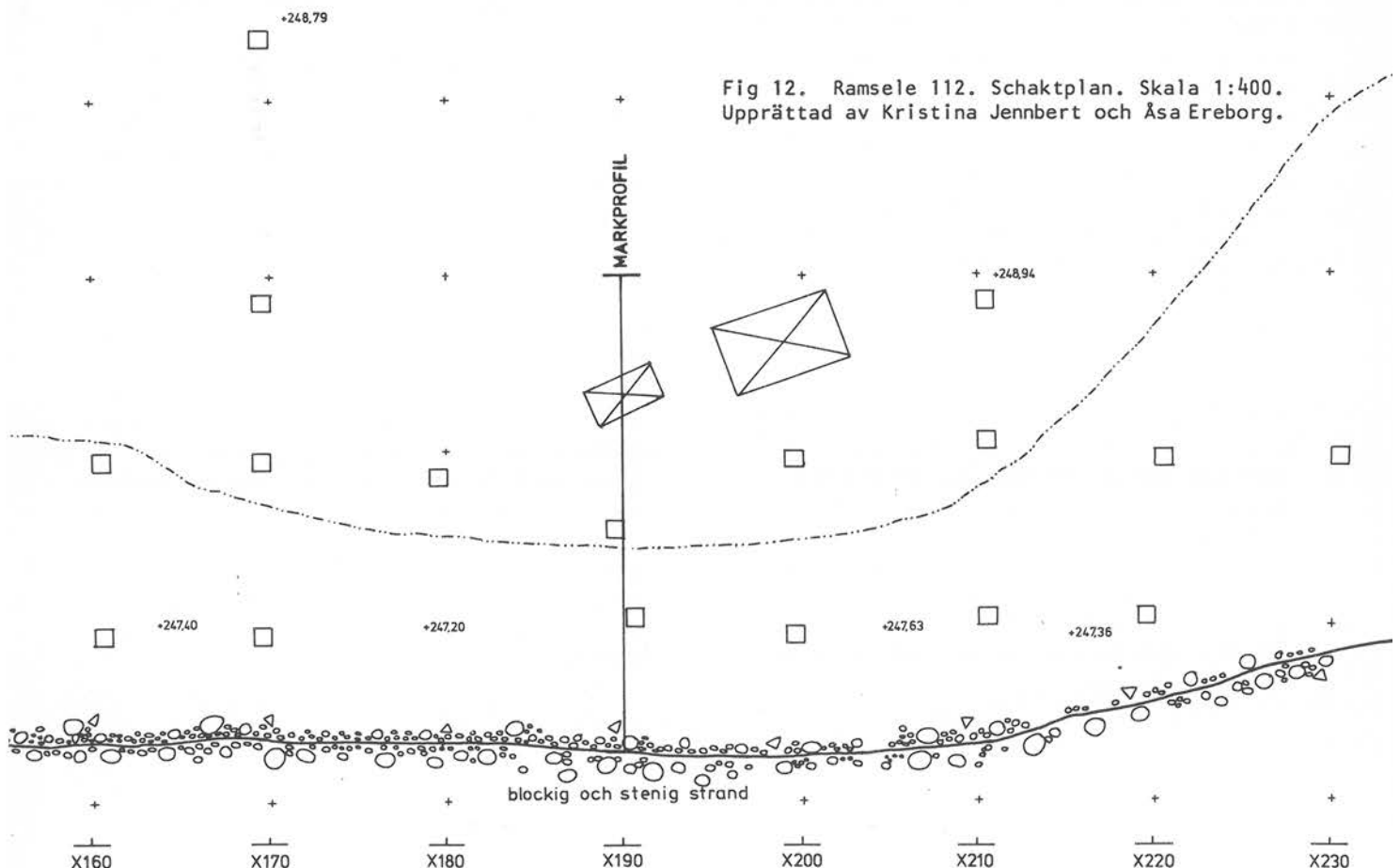
	A	Ab	E	G	K	L
A2						141
B1				1		1
B7b	41		10	17		68
B7c	4		2	6		12
Totalt	45		12	24		141
Rest	243	30	17	60	5	355
Totalt	288	30	29	84	5	577

TABELL 3. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 150 ST.

	A	Ab	E	G	K	L
A2						0,7
B1				0,7		0,7
B7b	21,3		1,3	5,4		28,0
B7c	2,0		0,7	4,0		6,7
Totalt	23,3		2,0	10,1		36,1
Rest	51,3	1,3	2,0	8,0	1,3	63,9
Totalt	74,6	1,3	4,0	18,1	1,3	100,0

TABELL 5. YTFYND FRÅN 1979 OCH 1980. ANTAL/VIKT I G

	A	E
B7b	1/3	1/4
Rest		1/5
Totalt	1/3	2/9

RAMSELE 113

Beskrivning

Boplatsen var belägen på en låg sandig udde, Orrnäsudd, på västra sidan av Lafssjöns mellersta del. Från udden har man fin utsikt över sjöns olika delar, då den har stränder exponerade både mot norr och öster. På norra sidan av udden var en 4-6 m bred vall bildad. Denna avgränsade ett 30 x 50 m stort sankområde, bevuxet med vass (*Carex*), al- och sälgsly. Sankområdet skiljer raä 112 och raä 113. Väster om sandstranden på uddens norra del vidtog raä 115. Gränsdragningen mellan dessa tätt liggande fornlämningar är osäker och har gjorts med hjälp av förekomster av skärvsten och den topografiska situationen. Skärvsten finns spridd eller samlad inom mindre områden på strandbredden längs hela udden. Vid raä 113 bestod strandbredden till största delen av sandig strand men också och till mindre del av stenig och blockig strand. Vid raä 115 fanns skärvsten i ringa mängd medan mindre partier utan skärvsten fanns mellan fornlämningarna. Vid de tidigare inventeringarna registrerades fornlämningen som boplats.

Undersökningen

Sammanlagt grävdes 11 m² inom ett 35 x 70 m stort område. Rutorna var jämnt fördelade över uddens yta, dvs runt det sanka området. Merparten av fyndmaterialet påträffades i provgroparna i strandvallen. I groparna x200 y299-301 fanns spår efter äldre markskikt i form av blekjordslager ca 0,8 m under den nuvarande markytan. I blekjordskiktet och den omkringliggande rostjorden påträffades brända ben och sot.

Fyndmaterialet

Fyndmaterialet från boplatsen består av 7 redskap, 3 kärnor, 37 avslag och brända ben (bäver identifierat). En slipad skifferspets med tånge och två fragmentariska skrapor av kvarts och bergkristall påträffades i strandvallen. Alldeles intill skifferspetsen påträffades ett råämne av skiffer i ytan. Två fragmentariska skrapor av kvarts och flinta hittades i ytan. Ett förarbete till en ythuggen spets av ljus kvartsit påträffades i ytan.

Ljus och mörk kvartsit dominerar (60 %) råmaterialet. Avslagsmaterialet består till 40 % av grövre avslag av typ B7b och till 25 % av tunnare avslag av typ B7c. Sammanlagt uppmättes 99 l skärvsten, varav den största mängden fanns i provrutorna i strandpartiet i uddens yttersta del och i samband med de äldre markskikten.

Om platsen

Boplatsspår registrerades inom ett 30 x 60 m stort parti. En strandvallsbildning i norra delen av Orrnäsudd har troligen bidragit till att kulturlager spolats bort. I uddens yttersta del kunde dock äldre markhorisonter urskiljas. Det var också i denna del som merparten av fynden påträffades. Fyndmaterialet ger en antydning om att platsen använts vid olika tillfällen under mesolitisk och neolitisk tid (Baudou 1978).

TABELL 1. REDSKAP.

ruta	material	mått mm	vikt, g	typ
x200 y300	A	12x10x5	1	fragm. skrapa
x181y291	C	10x23x4	1	fragm. skrapa
x200y286	J	28x15x3	3	slipad spets med tånge
ytfynd - 80	A	29x21x12	9	fragm. skrapa
ytfynd - 80	J	137x66x27	326	råämne
ytfynd - 79	M	39x22x16	6	fragm. skrapa
ytfynd - 79	G	49x28x18	13	förarbete till ythuggen spets

Fig 13. Ramsele 113. Skifferspets x200 y286. Skala 1:1. Foto I Kristensson. Neg nr U446:51.

TABELL 2. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL

	A	E	G	H
A2		2		2
B2			1	1
B7b	7	4	5	16
B7c		8	1	10
Totalt	7	14	7	29
Rest	8	2	1	11
Totalt	15	16	8	40

TABELL 4. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER.

	A	E	G	H
A2		132		132
B2			1	1
B7b	12	4	12	28
B7c		14	7	25
Totalt	12	150	20	186
Rest	15	15	2	32
Totalt	27	165	22	218

TABELL 3. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER.

	A	E	G	H
A2		5,0		5,0
B2			2,5	2,5
B7b	17,5	10,0	12,5	40,0
B7c		20,0	2,5	25,0
Totalt	17,5	35,0	17,5	72,5
Rest	20,0	5,0	2,5	27,5
Totalt	37,5	40,0	20,0	100

TABELL 5. YTFYND. ANTAL/VIKT I G.

	E
A2	2/460 resp. 1500
B7b	1/19
B7c	1/1
Totalt	4/1980

Fig 14. Orrnäsudden med forn 113. Foto från NV, Kristina Jennbert. Neg nr U446:4.

Fig 15. Ramsele 113. Schaktplan. Skala 1:400.
Upprättad av Kristina Jennbert och Ulla-Britt Österling.

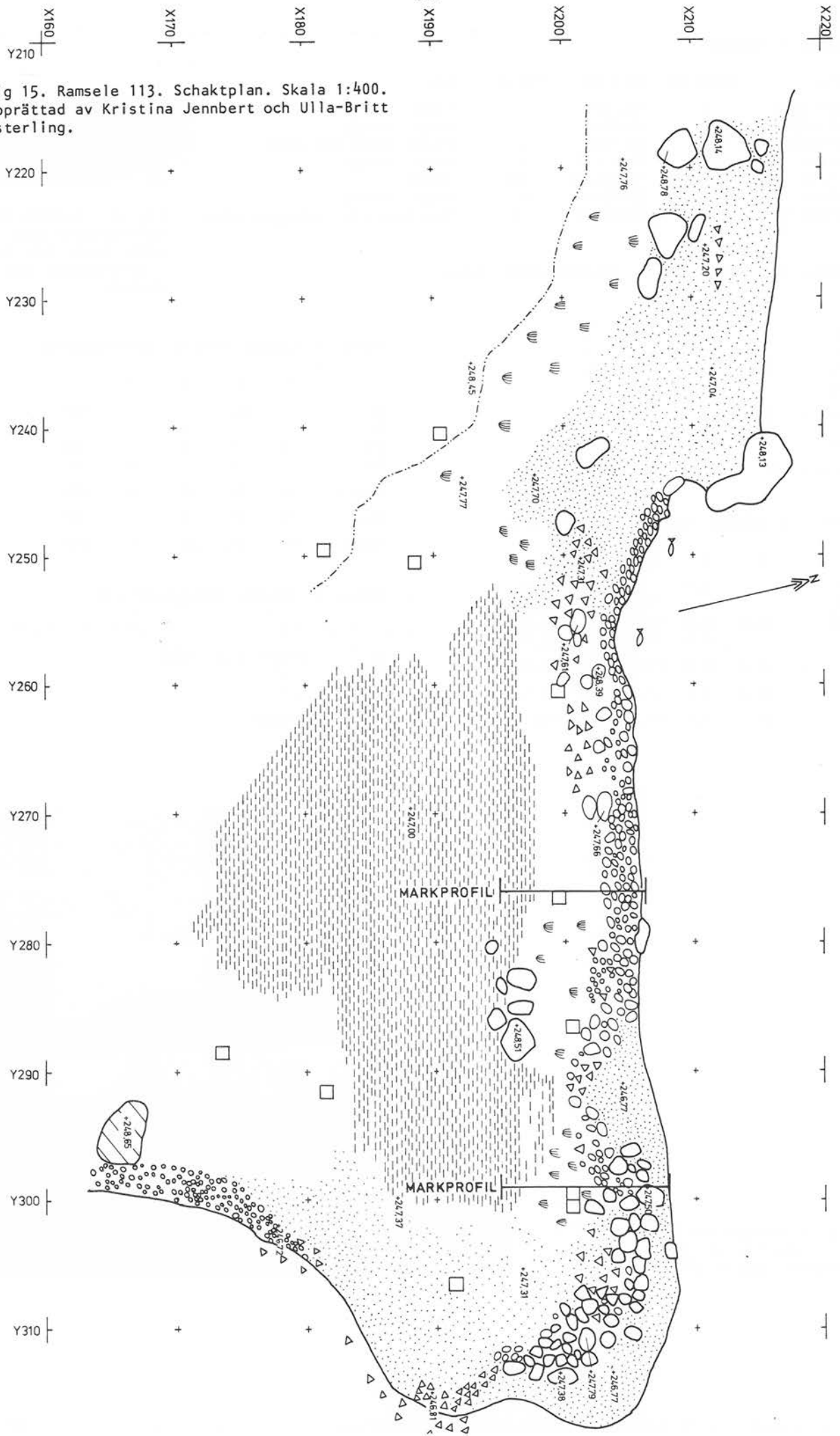

Fig 16. Orrnäsudden. Flygfoto Jan Norrman.
140/80.

Fig 17. Ramsele 113. Markprofil I. Skala 1:80.
Upprättad av Kristina Jennbert.

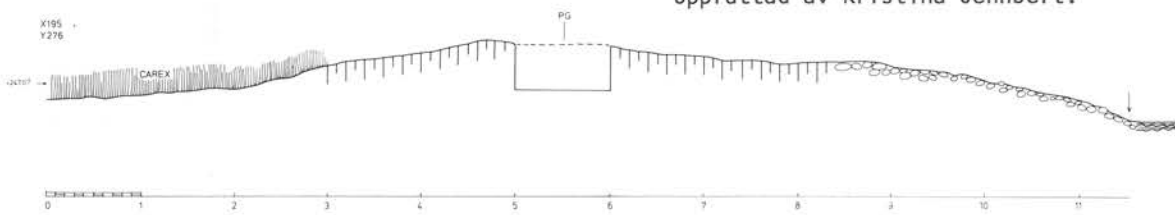

Fig 18. Ramsele 113. Markprofil II. Skala 1:80.
Upprättad av Kristina Jennbert.

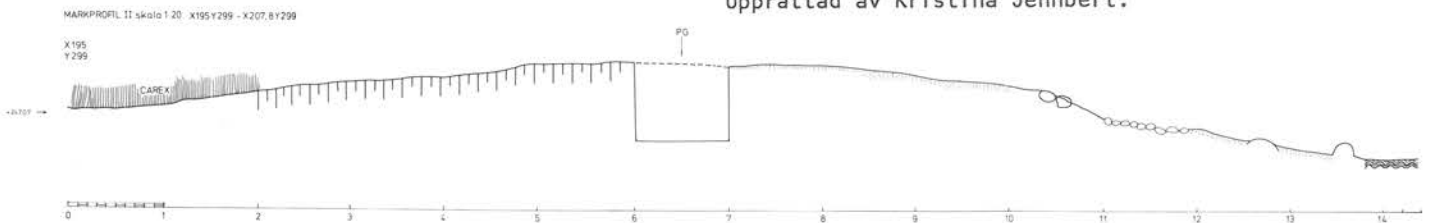
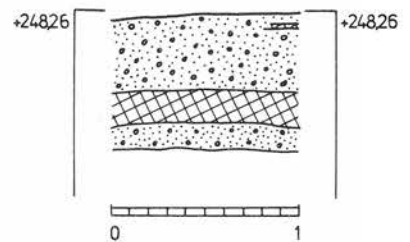

Fig 19. Ramsele 114.
 Profil över 1 m²
 x329 y120-x329 y121,
 ett exempel på över-
 lagring. Skala 1:40.
 Upprättad av Jorma
 Karman.

RAMSELE 114

Beskrivning

Fyndplatsen var belägen på en sandig udde i den innersta delen av Lafssjö- viken. Platsen var exponerad mot nord- väst. En 4-18 m bred sandstrand begrän- sades inåt land av en ca 0,5 m hög strandvall. Ett inre, lägre parti var sumpigt och delvis översandat. Dämnings- haket, ca 0,2 m högt, kunde endast ur- skiljas i den södra delen, där strand- vallen inte var så kraftigt utbildad. Den norra delen av undersökningsområ- det var störd av en nyligen anlagd väg, av ett skjul och av en grillplats. Stranden användes som badplats. Områ- det var täckt av björksly och bland- skog.

Vid de tidigare inventeringarna var platsen registrerad som skärvstensfö- rekomst med måttliga mängder skärvsten på sandstranden.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 8 provrutor om 1 m² samt ett 0,3 x 3 m stort prov- schakt på strandbredden. Provrutorna grävdes i strandvallen och i det bakom-

liggande lägre sankta partiet. En prov- grop förlades till den södra delen där strandvallen inte var utbildad. I ru- tan framkom inga fynd i podsolstrati- grafi. Provrutorna i strandvallen vi- sar att ett 0,45 m djupt sandlager överlagrar ett 0,2 m djupt torvlager. Under torvlagret vidtar ett mäktigt sandlager. 2 kvartsavslag av typ B7b och en kantretuscherad spets/borr av mörk kvartsit påträffades i dessa prov- gropar. Enstaka skärvstenar registre- rades.

Vid de tidigare inventeringarna hade man funnit skärvsten i måttlig mängd på sandstranden. Vid 1980 års under- sökning fanns endast en ringa mängd spridda längs strandkanten samt med en mindre koncentration strax nedanför strandvallen.

Om platsen

Fyndplatsen karakteriseras som en bo- platslämning eftersom där påträffades 1 redskap, 2 avslag och skärvsten. Fornlämningen är översandad och skadad av erosion varför en närmare datering av bosättningstillfällena inte kan gö- ras.

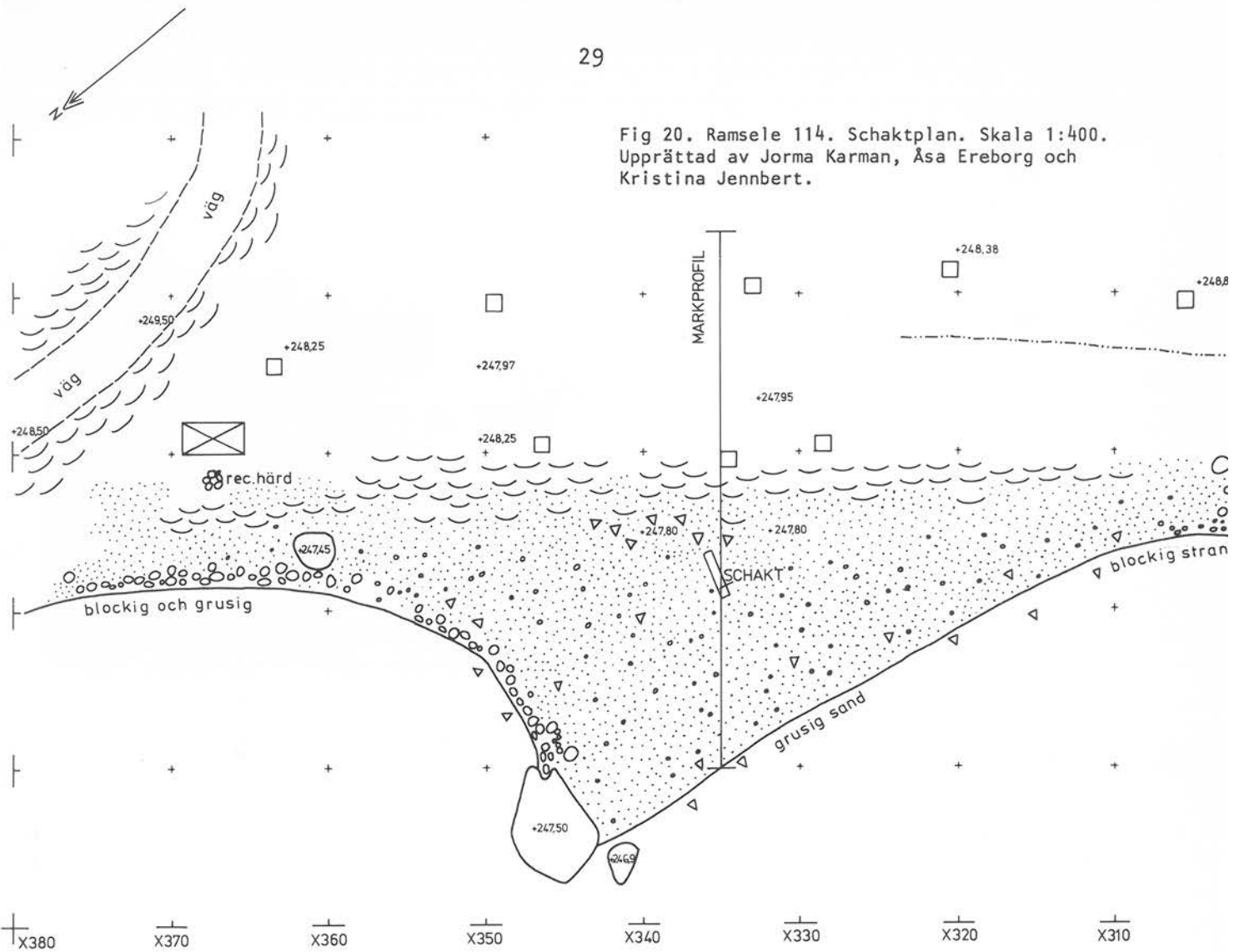

Fig 20. Ramsele 114. Schaktplan. Skala 1:400. Upprättad av Jorma Karman, Åsa Ereborg och Kristina Jennbert.

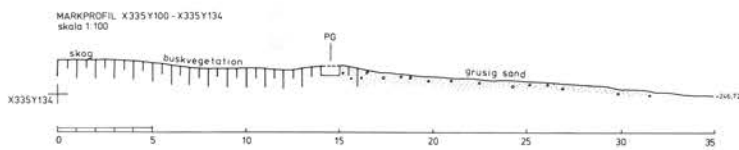

Fig 21. Ramsele 114. Markprofil. Skala 1:400. Upprättad av Jorma Karman och Åsa Ereborg.

TABELL 1. REDSKAP OCH AVSLAG/ANTAL/VIKT I G.

ruta	material	vikt,g	mått mm	typ
332,5/130	E	16	72x26x7	kantretuscherad spets/borr
B7b, A 2/10				
ytfynd:				
B7b, E 1/35				

Fig 22. Ramsele 114. Kantretuscherad spets eller borr av mörk kvartsit. x325,5y130. Skala 1:1. Foto I Kristensson.

Fig 23. Ramsele 115. Översikt från NV. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:6.

RAMSELE 115

Beskrivning

Boplatsen var belägen invid en mindre vik ca 50 m väster om raä 113, på Orrnäsudden i Lafssjöns mellersta del. Boplatsen låg på en svag sluttning som var exponerad mot nordost.

Strandbredden, 7-12 m bred, var stenig och grusig. Det fanns ett fåtal skärvstenar spridda över ett ca 50 m långt parti. Dämmningshaket var ca 0,4 m högt. Området ovanför dämmningshaket och således på själva undersökningsområdet var blockrikt.

Längs haket växte en tät sly av al, björk och sälg samt enstaka mindre tallar och granar. Den bakomliggande terrängen var ett platåliknande område bevuxen med blandskog. Vid undersökningstillfället låg ris och bråte över hela området till följd av att man alldeles nyligen hade huggit ner skog inom inverkningsområdet.

Platsen var vid tidigare inventering-

ar registrerad som boplats (1970) och som skärvstensförekomst (1979) belagd med spridda förekomster av skärvsten på strandbredden.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 8 provgropar om 1 m² längs en 50 m lång sträcka alldeles ovanför dämmningshaket samt en provgrop 5 m vinkelrätt från den sydöstra provgropen. Sammanlagt påträffades 5 avslag av kvarts och kvartsit. 2 l skärvsten uppmättes i två rutor medan enstaka skärvsten påträffades i samtliga rutor utom i rutan som låg längst i nordväst.

Om platsen

Platsen var kraftigt störd av erosion. Den kan klassificeras som boplats på grund av fynden av avslag och skärvsten. Boplatsens längd torde ha varit ca 45 m längs strandsträckan. Det magra fyndmaterialet medger inte en datering av olika bosättningstillfällen.

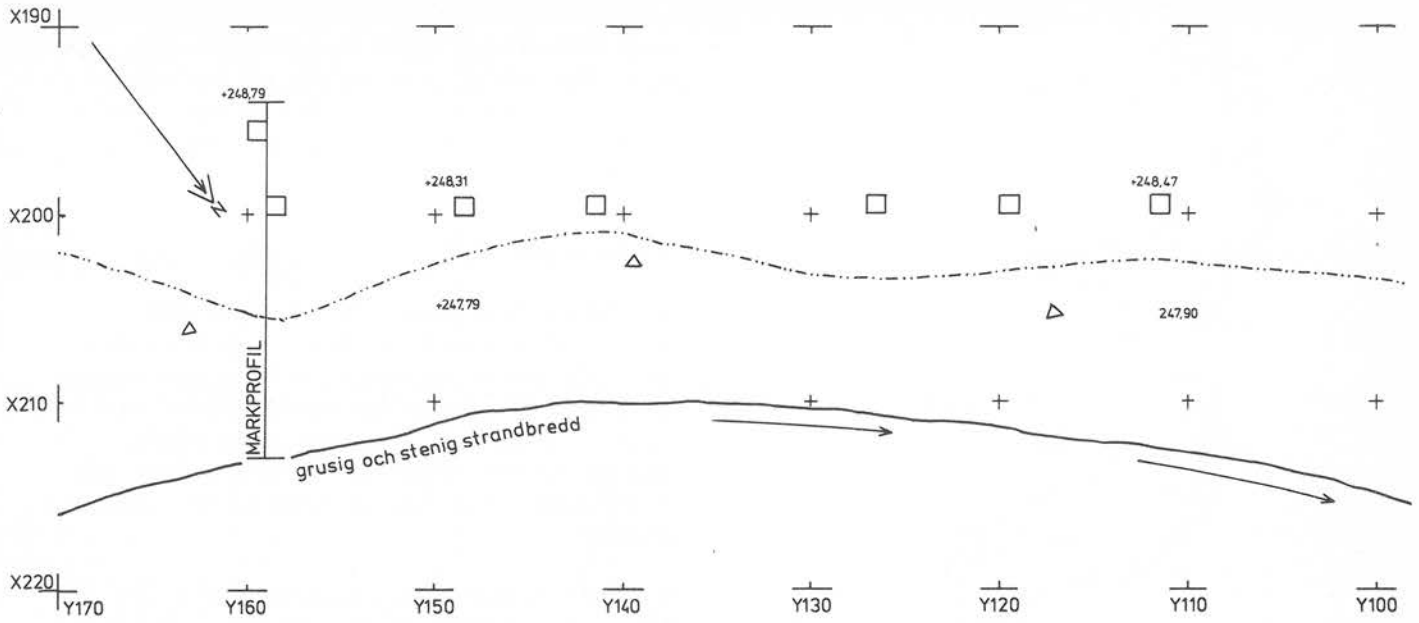

Fig 24. Ramsele 115. Schaktplan. Skala 1:400.
Upprättad av Jorma Karman och Åsa Ereborg.

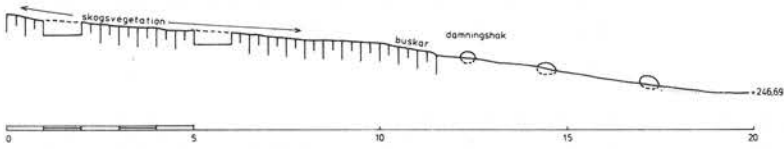

Fig 25. Ramsele 115. Markprofil.
Skala 1:200. Upprättad av Jorma
Karman och Åsa Ereborg.

TABELL 1. AVSLAG. ANTAL/VIKT I G.

	A	G	
B7b	2/2	1/6	3/8
rest	2/2		2/2
totalt	4/4	1/6	5/10

RAMSELE 128

Beskrivning

Boplatsen var belägen vid Sandvikspan på västra sidan av Lafssjöns norra del. Alldeles norr om boplatsen har Horsbäcken sitt utlopp i sjön. Boplatsen låg på en svag sluttning och på övre delen av en 15-20 m bred grusig sandstrand. Boplatsen var exponerad mot sydost.

Ett 0,1-0,2 m högt dämmningshak kunde urskiljas längs hela undersökningsområdet. I den södra delen av området var en 0,3-0,5 m hög strandvall bildad. Inom denna yta framkom endast ett fåtal skärvstenar. Det fyndrikaste partiet av bosättningsområdet var beläget i den nordöstra delen.

Tall- och granskog växte på sluttningarna runt om och på boplatsområdet. Vid dämmningshaket växte al- och sälgsly.

Vid 1970 års inventering påträffades större eller mindre skärvstensförekomster på en sammanlagt 550 m lång strandsträcka söder om fritidshuset. Platsen registrerades då som vid inventeringen 1979 som en boplats.

Undersökningen 1980 koncentrerades till den nordöstra delen av fyndområdet eftersom man där påträffade rikligast med fynd och avslag på den övre delen av strandbredden.

Undersökningen

Sammanlagt grävdes 70 m² inom ett 150 x 60 m stort område. I provrutorna i de yttre delarna av undersökningsområdet, dvs norr om Horsbäckens utlopp i sjön och vid den uppkastade strandvallen söder om fritidshuset påträffades inte några fynd eller skärvstenar.

Boplatsområdet begränsades till ett ca 60 x 30 m stort parti. Detta var direkt konnekterat till den yta på strandbredden där man i ytan kunde finna rikligt med fynd och skärvsten.

Längs den 550 m långa strandsträckan söder om fritidshuset grävdes mindre provgropar, ca 0,3 x 0,3 m stora, med ett inbördes avstånd av ca 30 m. Det framkom inte några fynd eller skärvstenar.

Då fyndtätheten var stor beträffande avslagmaterial, redskap och skärvstensmängd samt då två konstruktioner påträffades utvidgades provrutssystemet till två större schakt om vardera 7 respektive 40 m². På grund av djupa fyndförande lager grävdes skikt om 10 cm över hela området. Inom detta utvidgade parti påträffades fem anläggningar. På flera ställen fanns spår efter äldre markhorisonter i form av blekjordsfläckar. Dessa kunde emellertid inte konnekteras och sammanhängande markhorisonter kunde inte rekonstrueras.

I det översta skiktet i provrutorna in till dämmningshaket fanns tunna sandlinser. Ytan har troligen blivit över-sköljd av vatten. I rutan x242 y100, som låg under dämmningshaket, hade ett undre torvskikt översandats och ett övre torvskikt bildats. Markskikten på högre nivåer, i de två större schakten, bedömdes inte vara påverkade av erosion.

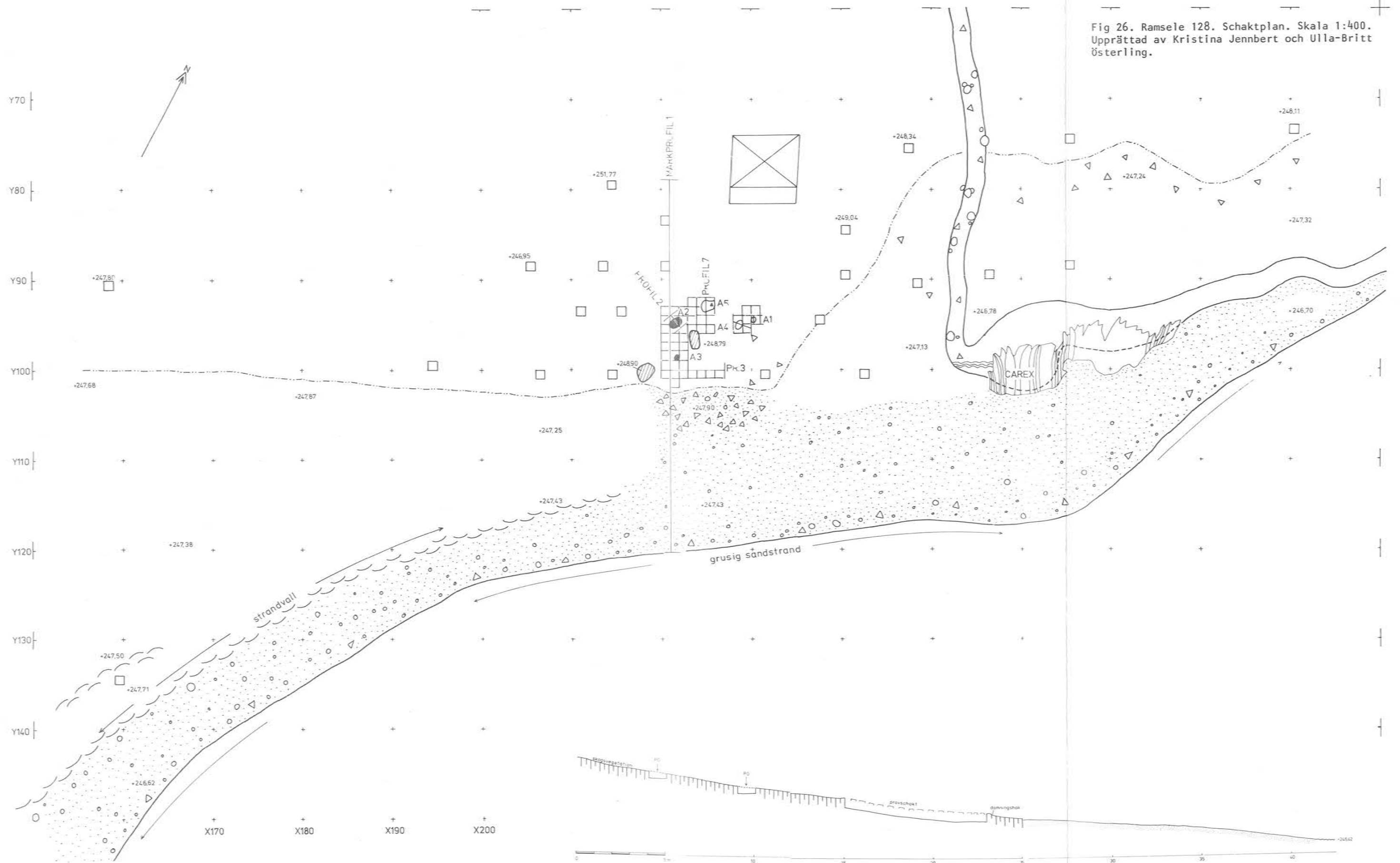

Fig 28. Sandviksnipan. Flygfoto
Jan Norrman. 125/80.

Fig 29. Ramsele 128. Schakt från
NV. Foto Kristina Jennbert. Neg
nr U446:12.

Anläggningar

Anläggning A1, en liten grop i rutan x230 y93 var 0,24 x 0,28 m stor och 0,14 m djup. Fyllningen bestod underst av ett näverlager, som var blandat med sot och enstaka kolbitar. Däröver fanns ett rödbränt sandlager samt ett tunt skikt av sot och enstaka kolbitar. Anläggningen låg 0,4 m under markytan. Det fanns inte några fynd eller skärvstenar i gropen. Ett fåtal mindre skärvstenar påträffades under gropen tillsammans med spår av blekjordsskikt med sotstrimmar. Ytterst svaga spår efter nedgrävning syntes ca 0,4 m under gropen.

En C-14 analys av träkol från gropen gav en ålder på 1400 år e Kr (St 7834). I provrutorna i anslutning till A1 påträffades i de tre övre skikten avslag. Skärvstensmängden var 2-5 l i skikt 1, 1 l eller enstaka skärvstenar i skikt 2 och 3. Brända ben (kunde ej artbestämmas) påträffades i samtliga skikt.

Det stratigrafiska läget, dvs ca 0,4 m under nuvarande markyta, samt fynd av avslag, skärvsten och brända ben i nära anslutning till A1 tyder på att gropen kan vara förhistorisk och inte historisk, som kolprovet antyder.

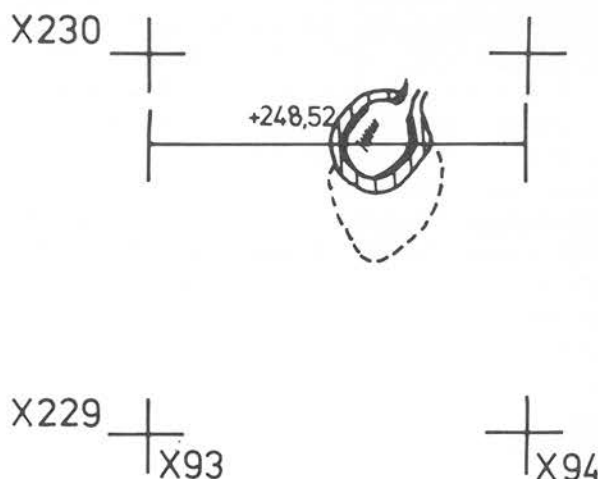

Fig 30. Ramsele 128. Plan A1. Skala 1:20. Upprättad av Kristina Jennbert.

Fig 31. Ramsele 128. Profil A1. Skala 1:20. Upprättad av Kristina Jennbert.

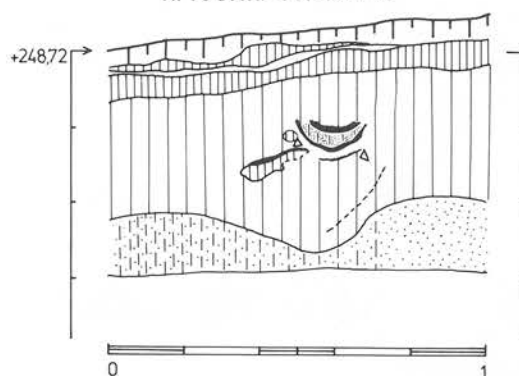

Fig 32. Arbetsbild. Neg nr U446: 49.

Anläggningen A2, en härdgrop i rutorna x221-222 y94, x221-222 y95 var 1,7 x 1,5 m stor och 0,4 m djup. Fyllningen i gropen bestod av större och mindre stenar som inte var kraftigt eldpåverkade samt skärvsten, sammanlagt 40 l. Härdgropen kunde urskiljas i skikt 2. Den sammanlagda mängden skärvsten var 19 l i skikt 1 i de fyra berörda rutorna. I skikt 1 påträffades avslag och brända ben (ej identifierbara). I

skikten 2-5 påträffades avslag och brända ben (bäver identifierat), dock ej inom anläggningen.

De yttre kanterna av härdgropen hade spår efter eld i form av rödbränd sand. Sot och kol fanns fläckvis i de olika skikten. Ett näverlager fanns i botten av härdgropen. Kolprovet på nivå +248,47 i skikt 3 gav en ålder på 5130 ± 190 f Kr (St 7832).

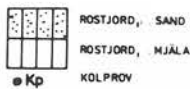
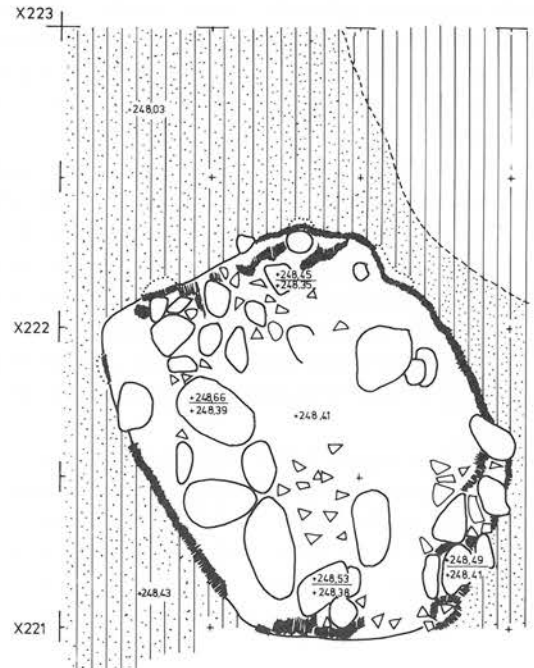
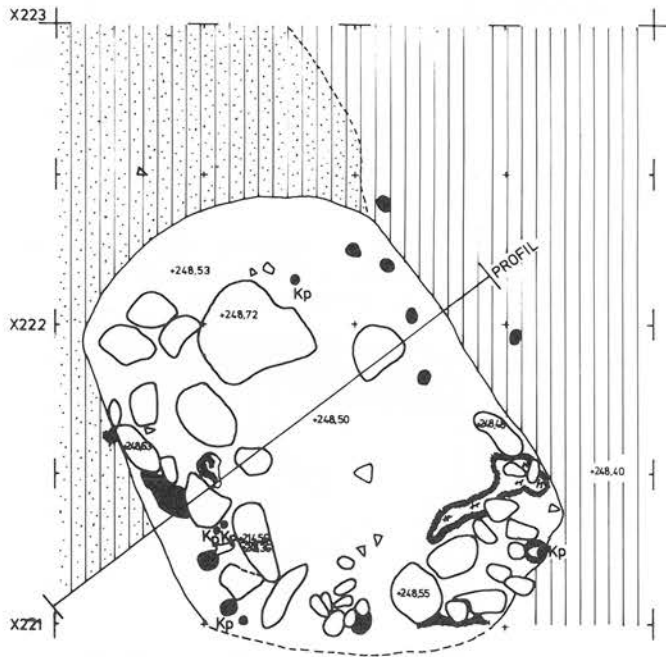

Fig 33. Ramsele 128. Plan A2, till vänster skikt II och till höger skikt IV. Skala 1:25. Upprättad av Ulla-Britt Österling.

Fig 35. Ramsele 128. Plan A2. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:14.

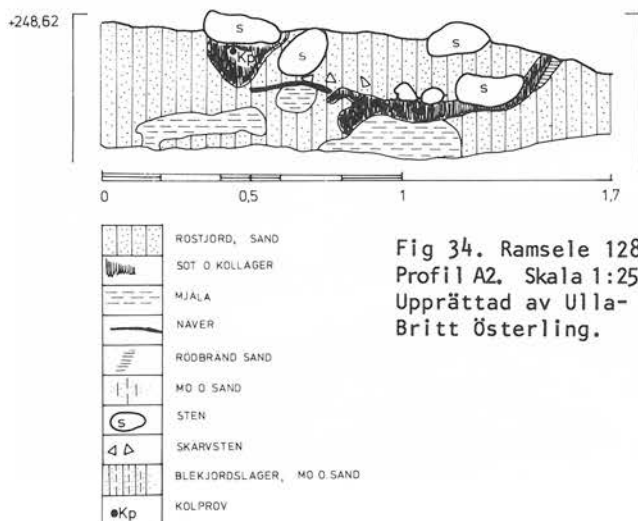

Fig 34. Ramsele 128. Profil A2. Skala 1:25. Upprättad av Ulla-Britt Österling.

Anläggningen A3, en grop i rutan x221 y96 påträffades i blekjordsskikt. Fyllningen bestod av lera, blandad rost- och blekjord samt kraftiga sotstrimmar. Den var ca 0,2 m djup med fynd av skärvsten, avslag och brända ben och låg i skikt 3. Gropen hade likheter med den lilla gropen, A1.

Anläggningen A4, en härd i rutorna x228-229 y94, x228-229 y95 var 1,5 x 0,9 m stor och 0,3 m djup. Fyllningen bestod av större stenar som var eldskadade i mindre grad samt sammanlagt 50 l skärvsten. Kol fanns i ringa mängd och en C-14 analys gav recent ålder (St 7883).

Det påträffades inte några fynd. Avslag, en skrapa samt brända ben (älg identifierat) påträffades i de omkringliggande skikten. Fyndförande skikt såväl omkring som ovanför härden tyder på att C-14 provet visar oriktig ålder och att härden är förhistorisk.

Anläggningen A5 var ett skärvstensflak i rutorna x223-224 y92, x223-224 y93. På grund av tidsbrist och träd på fritidstomten kunde inte flakets utbredning kartläggas. Det torde ha varit ca 2 m² större än vad som kom fram vid undersökningen, dvs 6 m² stort. Skärvstenslagret kunde urskiljas i skikt 1 i blekjordslagret. Det var ca 0,15 m djupt. Den undersökta delen av skärvstensflaket innehöll ca 176 l skärvsten samt fynd av avslag, 3 fragmentariska skrapor, 1 fragment av ett förarbete till en ythuggen spets samt brända ben (älg och bäver? identifierade). Sotfläckar fanns i skärvstensflaket, dock ej kol i sådan mängd att en C-14 analys kunde göras.

Också i de undre skikten framkom rikligt med avslag samt rikligt med brända ben (älg, bäver och hare identifierade).

På ett flertal ställen inom det fyndrika området framkom skärvstensgropar. Sammanlagt 5 gropar registrerades företrädesvis i de lägre liggande rutorna intill dämmningshaket (jfr fig 26).

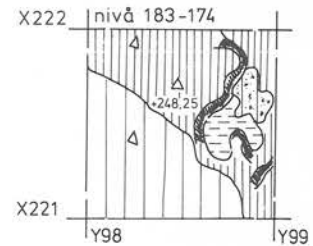

Fig 36. Ramsele 128. Plan A3. Skala 1:40.

Fig 37. Ramsele 128. Plan A4. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:19.

Fig 38. Ramsele 128. Plan A5. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:20

Fyndmaterialet

Fyndmaterialet från boplatsen består av sammanlagt 2021 avslag, 55 redskap, 1 metallfragment, ca 6 g keramik, 150 enheter brända ben samt 844 i skärvsten.

Avslagsmaterialet kännetecknas av ett brett urval av petrografiska material (tabell 21). Kvarts dominerar i samtliga skikt. Avslag av typ B7b dominerar i samtliga skikt (tabell 20). Skärvstensmängden varierar mellan skikten. Den största mängden återfanns i skikt 1 (tabell 22).

I skikt 1 påträffades 1 förarbete till ythuggen spets av mörk kvartsit, tre sk handtagskärnor av ljus kvartsit och hälleflinta, 25 skrapor av kvarts, ljus och mörk kvartsit, 1 kniv? av ljus kvartsit, 1 borr av mörk kvartsit samt en knacksten.

I skikt 2 påträffades 7 skrapor av kvarts, flinta och hälleflinta, lera, keramik och asbestkeramik samt ett fragment av metall, platt med ett ca 1 mm stort hål. 6 skrapor av kvarts och en knacksten påträffades i skikt 3. I skikt 4 fanns 2 skrapor av kvarts, en relativt stor och oregelbunden skrapa av mörk kvartsit samt två fragment av slipsten av hälleflinta.

I samtliga skikt dominerar kvarts i redskapsråmaterial. Beträffande skraporna kunde olika typer urskiljas. Det fanns runda skrapor och ovala skrapor. Retuschen var sammanhängande eller mindre vanligt partiellt längs skrapans kant. Retuschernas höjd var varierande.

Om platsen

Boplatsen, som var en av platserna vilka undersöktes med större ytor, har ett varierat fyndmaterial. Fyndmaterialet som till största delen kännetecknas av avslag av typ B7b samt en dominans av kvarts torde till största delen hänföras till mesolitisk tid. Härdgropen A2, med C-14 dateringen 5130 ± 90 f Kr antyder att platsen varit utnyttjad redan under äldre mesolitisk tid.

Fragmentet av en ythuggen spets, metallfragmentet och förekomsten av keramik antyder att boplatsen också varit utnyttjad under senneolitikum-bronsålder.

Fyndmaterialet kan inte kronologiskt stratifieras efter skiktgrävning. Det är emellertid troligt att boplatsen varit mest utnyttjad under äldre mesolitisk tid och till mindre del under yngre perioder.

Fig 39. Ramsele 128. Sk handtagskärna av mörk kvartsit. 220/96, skikt 1. Skala 1:1. Foto I Kristensson. Neg nr U446:53.

TABELL 1. REDSKAP.

ruta	skikt	material	vikt, g	mått mm	typ
224/100	övre sa	A	4	30x12x19	skrapa
224/100	övre sa	Ab	5	22x18x8	fragm. skrapa
224/100	övre sa	B	4	16x22x7	fragm. skrapa
223/92	1	E	2	29x12x3	förarb. yth. spets
220/94	1	K	17	53x19x17	handtagskärna
222/95	1	G	30	56x24x17	handtagskärna
220/96	1	K	14	64x14x17	handtagskärna
221/96	1	A	5	17x17x12	skrapa
221/100	1	A	8	32x17x10	skrapa
222/94	1	A	3	16x17x8	skrapa
221/100	1	A	5	29x22x9	skrapa
223/100	1	A	6	24x20x11	skrapa
228/94	1	A	4	17x17x9	skrapa
225/95	1	A	5	23x18x10	fragm. skrapa
231/100	1	A	1	18x9x4	fragm. skrapa
215/92	1	A	2	15x10x16	fragm. skrapa
240/89	1	A	2	17x14x8	fragm. skrapa
229/93	1	A	4	16x22x8	fragm. skrapa
221/100	1	A	3	14x14x7	fragm. skrapa
223/94	1	A	2	13x13x9	fragm. skrapa
223/93	1	A	1	15x10x6	fragm. skrapa
222/96	1	A	3	15x17x6	fragm. skrapa
222/96	1	A	2	7x19x9	fragm. skrapa
224/94	1	A	1	15x11x6	fragm. skrapa
223/95	1	A	4	18x16x8	fragm. skrapa
224/92	1	A	3	21x22x7	fragm. skrapa
225/95	1	A	4	14x12x7	fragm. skrapa
222/95	1	A	4	34x12x10	fragm. skrapa
206/100	1	G	8	24x23x8	fragm. skrapa
220/88	1	G	2	10x19x8	fragm. skrapa
222/94	1	G	7	32x16x5	fragm. skrapa
225/95	1	E	4	15x26x7	fragm. skrapa
200/100	1	G	24	62x32x13	kniv?
221/100	1	E	6	34x28x7	borr
222/100	1		112	54x42x36	knacksten
221/93	2	A	4	16x16x11	skrapa
222/100	2	A	5	26x26x8	fragm. skrapa
220/94	2	A	2	22x10x6	fragm. skrapa
223/95	2	A	3	25x11x10	fragm. skrapa
223/95	2	A	1	29x10x5	fragm. skrapa
224/95	2	M	6	24x12x9	fragm. skrapa
229/94	2	K	4	32x14x8	fragm. skrapa
220/99	3	A	4	20x16x9	fragm. skrapa
221/97	3	A	6	28x19x11	fragm. skrapa
221/97	3	A	6	27x17x9	fragm. skrapa
222/98	3	A	4	25x22x7	fragm. skrapa
223/94	3	A	4	19x18x11	fragm. skrapa
224/94	3	A	4	17x19x7	fragm. skrapa
223/92	3		84	43x40x33	knacksten
220/99	4	A	3	20x10x4	fragm. skrapa
222/99	4	A	5	23x21x9	fragm. skrapa
222/99	4	K	29	39x34x14 39x19x13	fragm. slipsten
221/99	4	E	19	45x23x14	mkt oregelbunden skrapa

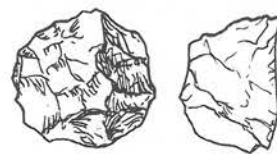

Fig 40. Ramsele 128.
Skrapa av kvarts.
221/96. Skala 1:1.
Teckning Bengt Händel.

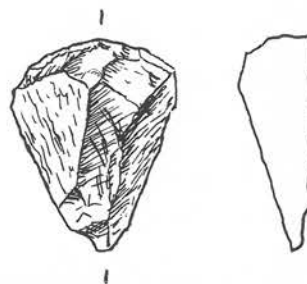

Fig 41. Ramsele 128.
Skrapa av kvarts.
221/100. Skala 1:1.
Teckning Bengt Händel.

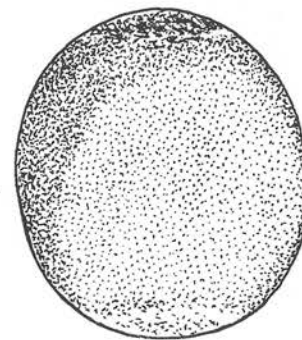
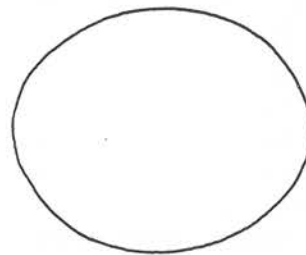

Fig 42. Ramsele 128.
Knacksten, 223/92.
Skala 1:1. Teckning
Bengt Händel.

ruta	skikt	material	vikt,g	mått mm	typ
Lera och keramik					
224/100	övre sa		5		lera
222/97	2		5		keramik
231/100	2		2		asbestkeramik
Metall					
222/93	2			15x9x2	metallfragm, platt med 1 mm hål

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL. SKIKT 1.

	A	Aa	Ab	B	C	D	E	G	J	K	L	
B2								1			1	
B7b	210		1		2		18	23	2	16	3	275
B7c	62	2		1			12	31		9	2	119
Totalt	272	2	1	1	2		30	55	2	25	5	395
Rest	492		1	1		2	18	55	2	21	3	595
Totalt	764	2	2	2	2	2	48	110	4	46	8	990

TABELL 3. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 990 ST. SKIKT 1.

	A	Aa	Ab	B	C	D	E	G	J	K	L	
B2								0,1			0,1	
B7b	21,2		0,1		0,2		1,8	2,3	0,2	1,6	0,3	27,7
B7c	6,3	0,2		0,1			1,2	3,1		0,9	0,2	12,0
Totalt	27,5	0,2	0,1	0,1	0,2		3,0	5,5	0,2	2,5	0,5	39,8
Rest	49,7		0,1	0,1		0,2	1,8	5,5	0,2	2,2	0,3	60,2
Totalt	77,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	4,8	11,1	0,4	4,7	0,8	100

TABELL 4. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G. SKIKT 1.

	A	Aa	Ab	B	C	D	E	G	J	K	L	
B2								1			1	
B7b	343		17		4		107	102	3	53	28	657
B7c	47	2		1			14	69		25	10	168
Totalt	390	2	17	1	4		121	172	3	78	38	826
Rest	746		5	3		18	27	164	9	121	9	1102
Totalt	1136	2	22	4	4	18	148	336	12	199	47	1928

TABELL 5. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL. SKIKT 2.

	A	Aa	Ab	C	E	G	K	L	M
A1	1					1			2
B1					1				1
B2	1					2		1	4
B7b	79				10	14	17	3	124
B7c	23	1	1	1	7	10	4		47
B6b					1	1			2
Totalt	104	1	1	1	19	28	21	3	180
Rest	201		2		10	31	7	2	253
Totalt	305	1	3	1	29	59	28	5	433

TABELL 6. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 433 ST. SKIKT 2.

	A	Aa	Ab	C	E	G	K	L	M	
A1	0,2					0,2				0,4
B1					0,2					0,2
B2	0,2					0,7			0,2	1,1
B7b	18,3				2,3	3,2	3,9	0,7	0,2	28,6
B7c	5,3	0,2	0,2	0,2	1,6	2,3	1,0			10,8
B6b					0,2	0,2				0,4
Totalt	24,0	0,2	0,2	0,2	4,3	6,6	4,9	0,7	0,4	41,5
Rest	46,4		0,5		2,3	7,2	1,6	0,5		58,5
Totalt	70,4	0,2	0,7	0,2	6,6	13,8	6,5	1,2	0,4	100

TABELL 7. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G. SKIKT 2.

	A	Aa	Ab	C	E	G	K	L	M	
A1	76					74				150
B1					1					1
B2	1					1			1	3
B7b	201				24	50	73	61		412
B7c	19	1	1	1	15	28	6			71
B6b					24	12				36
Totalt	297	1	1	1	64	165	79	61	1	673
Rest	401		23		56	223	49	6		758
Totalt	698	1	24	1	120	388	128	67	1	1431

TABELL 8. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL. SKIKT 3.

	A	Aa	D	E	G	K	L	
B2	1			1		1		3
B7b	91			12	11	13	2	129
B7c	20			2	8	5		35
Totalt	112			15	19	19	2	167
Rest	195	1	1	7	20	14	2	240
Totalt	307	1	1	22	39	33	4	407

TABELL 11. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL. SKIKT 4.

	A	Aa	Ab	AG	E	G	J	K	L	
B7b	10	1	1		4	4	1	1		22
B7c	2					1				3
B1	1									1
Totalt	13	1	1		4	5	1	1		26
Rest	24	1		1		1		2	1	30
Totalt	37	2	1	1	4	6	1	3	1	56

TABELL 9. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 407 ST. SKIKT 3. TABELL 12. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 56 ST. SKIKT 4.

	A	Aa	D	E	G	K	L	
B2	0,2			0,2		0,2		0,6
B7b	22,6			2,9	2,7	3,2	0,5	31,9
B7c	4,9			0,5	2,0	1,2		8,6
Totalt	27,7			3,6	4,7	4,6	0,5	41,1
Rest	47,9	0,2	0,2	1,7	4,9	3,5	0,5	58,9
Totalt	75,6	0,2	0,2	5,3	9,6	8,1	1,0	100

	A	Aa	Ab	AG	E	G	J	K	L	
B7b	17,8	1,8	1,8		7,1	7,1	1,8	1,8		39,2
B7c	3,6					1,8				5,4
B1	1,8									1,8
Totalt	23,2	1,8	1,8		7,1	8,9	1,8	1,8		46,4
Rest	42,8	1,8		1,8		1,8		3,6	1,8	53,6
Totalt	66,0	3,6	1,8	1,8	7,1	10,7	1,8	5,4	1,8	100

TABELL 10. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G. SKIKT 3.

	A	Aa	D	E	G	K	L	
B2	1			1		1		3
B7b	199			16	30	71	11	327
B7c	14			2	9	11		36
Totalt	214			19	39	83	11	366
Rest	304	2	4	24	167	52	16	569
Totalt	518	2	4	43	206	135	27	935

TABELL 13. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G. SKIKT 4.

	A	Aa	Ab	AG	E	G	J	K	L	
B7b	21	2	3		9	3	2	1		41
B7c	2					1				3
B1	1									1
Totalt	24	2	3		9	4	2	1		45
Rest	35	1		28		1		2	4	71
Totalt	59	3	3	28	9	5	2	3	4	116

TABELL 14. AVSLAG. ANTAL/VIKT I G. SKIKT 5.

	A	E	G	
B7b	1/1	1/1	2/9	4/11
Rest	7/9	1/1		8/10
Totalt	8/10	2/2	2/9	12/21

TABELL 15. KÄRNRESTPRODUKTER. ANTAL/VIKT I G.

skikt	A	E	G	AG
1	13/321		1/10	14/336
2	7/121	1/31		8/152
3	12/175		1/127	13/302
4	3/25		1/28	4/53
	35/647	1/31	2/137	1/28 39/843

TABELL 16. KÄRNRESTPRODUKTER. PROCENT AV 39 ST.

skikt	A	E	G	AG
1	33,3		2,6	35,9
2	17,9	2,6		20,5
3	30,7		2,6	33,3
4	7,7			2,6 10,3
	89,6	2,6	5,2	2,6 100

TABELL 17. AVSLAG I ÖVRE SANDLAGER ALLDELES INTILL BÄCKEN. AVSLAG/VIKT I G.

	A	G	K	
B7b	3/6		1/2	4,8
B7c	1/1			1/1
Rest	29/23	3/3		32/35
Totalt	33/30	3/3	1/2	37/35

TABELL 18. AVSLAG UNDER TORVLAGER I STRANDSAND. ANTAL/VIKT I G.

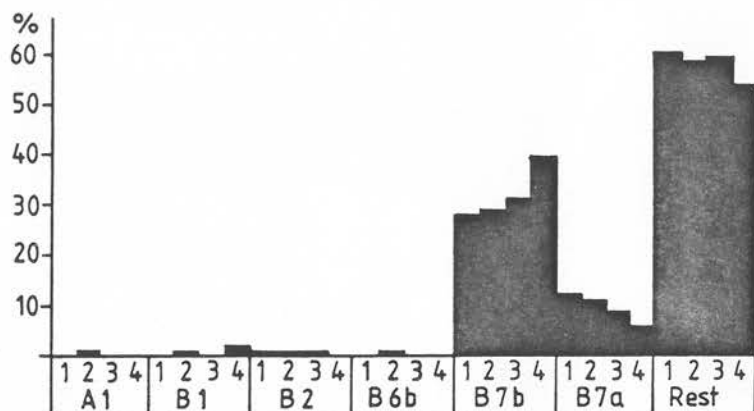
	A	G	
B7b		1/1	1/1
Rest	5/5		5/5
Totalt	5/5	1/1	6/6

TABELL 19. YTFYND 1979 OCH 1980. KÄRNOR, AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL/VIKT I G.

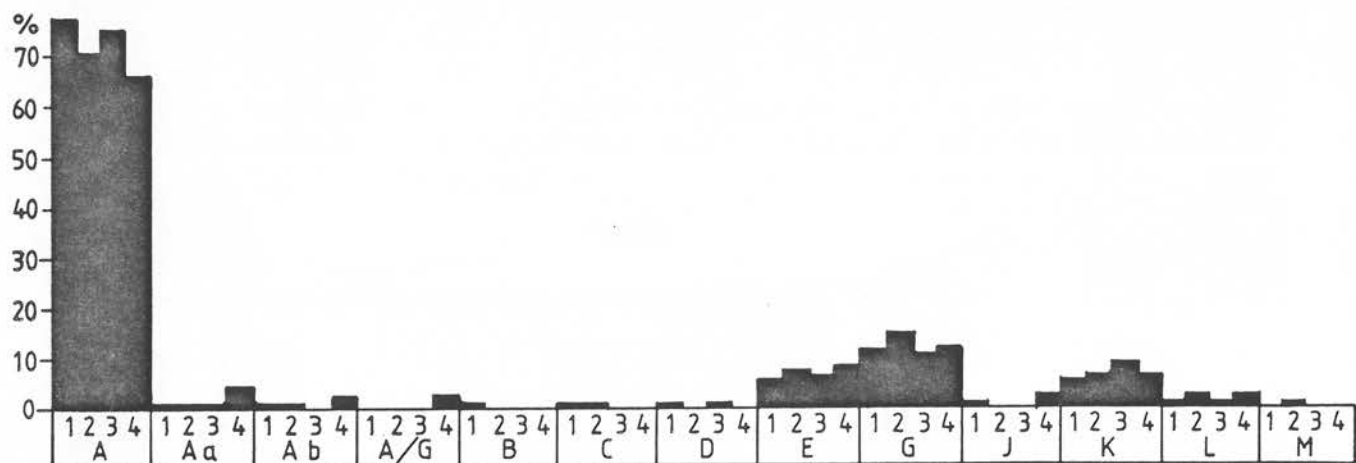
	A	E	G	
A1		1/265		1/265
B7b	32/53	2/18	1/1	35/72
B7c		1/5	1/4	2/9
Totalt	32/35	4/288	2/5	38/346
Rest	21/192	2/87	2/24	25/303
Totalt	53/245	6/375	4/29	63/649

typ	material	mått mm	vikt, g
skrapa	A	16x14x5	4
fragm. skrapa	A	21x11x10	3
fragm. skrapa	A	25x20x10	7
fragm. skrapa	A	30x21x7	7
fragm. skrapa	A	17x15x6	2
fragm. skrapa	A	20x21x11	6
fragm. skrapa	A	22x20x8	4
fragm. skrapa	A	25x21x11	9
fragm. skrapa	A	15x19x8	4

TABELL 20. DEN PROCENTUELLA FÖRDELNINGEN AV KÄRNOR OCH AVSLAG I SKIKT 1-4.

TABELL 21. DEN PROCENTUELLA FÖRDELNINGEN AV RÅMATERIAL I SKIKT 1-4.

TABELL 22. SKÄRVSTENSMÄNGD.

skikt	liter
1	347
2	272
3	155
4	38
5	21

Fig 43. Fig 43. Arbetssituation, Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:50.

RAMSELE 130

Beskrivning

Boplatsen var belägen på en rak strandsträcka på västra sidan av Lafssjöns norra del, ca 300 m väster om Harsbäckens utlopp i sjön och raä 128. Platsen karakteriserades av ett svagt slutande markplan som bröts av ett ca 0,6 m högt dämmningshak. Dämmningshaket var urskiljbart genom hela undersökningsområdet. Strandbredden, 3-12 m bred, var huvudsakligen stenig och blockig med mindre partier av grus och sand.

Vid 1980 års undersökning påträffades skärvsten, spridda eller i mindre ansamlingar, längs en ca 110 m lång sträcka. Nedanför x259 y99 påträffades speciellt rikligt med skärvstenar. Vid inventeringen 1970 påträffades 50 avslag, 6 skrapor och 1 pilspets av kvartsit på strandbredden invid dämmningshaket. Platsen registrerades där-

för som en stenåldersboplats vid de tidigare inventeringarna.

Boplatsområdet hade varit bevuxet med barrskog och på strandbredden med al-, björk- och sälgslly. Vid undersökningen var barrskogen nyss avverkad varför det låg ris och bråte över hela området.

Undersökning och fyndmaterial

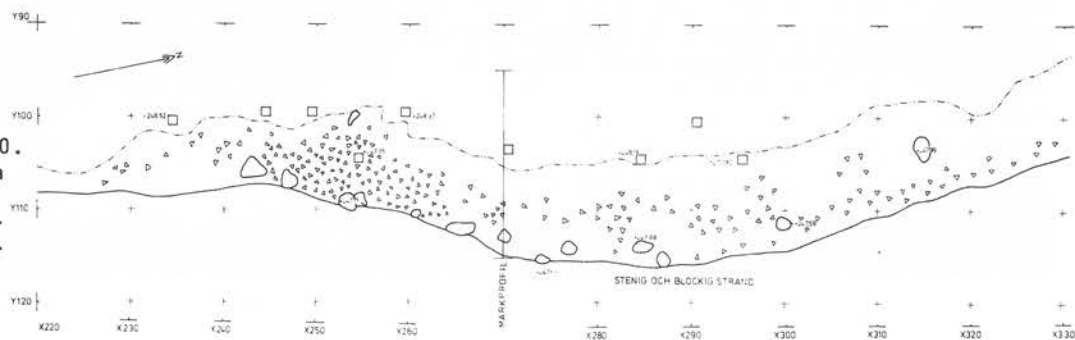
Sammanlagt grävdes 8 provrutor om 1 m² på platsen. 7 provgropar undersöktes alldeles ovanför dämmningshaket längs en sammanlagd sträcka av 62 m. Groparna var 0,2-0,5 m djupa och gav mycket ringa mängd avslag och skärvstenar under ett upp till 20 cm tjockt torvlager. I rutan x249 y99 uppmättes 3 l skärvsten medan det i de övriga groparna endast fanns enstaka skärvstenar. Totalt uppmättes 11 l skärvsten.

Avslag påträffades endast i rutorna x249 och y99 och x254 y104. Två fragmentariska skrapor av kvartsit påträffades i rutan x270 y104. Fynden av avslag och redskap samt skärvsten visar att endast ett ca 30 m långsträckt område längs dämmningshaket hade boplats-spår. Detta område var konnekterat till det skärvstensrikaste partiet på strandbredden. I en provgrop på strandbredden påträffades 8 l skärvsten samt 8 avslag.

Om platsen

Boplatsområdet var kraftigt borteroderat och den största delen av ytan var bortspolad. På grund av alltför magert fyndmaterial är det omöjligt att närmare tidsplacera bosättningstillfällena.

Fig 44. Ramsele 130. Schaktplan. Skala 1:800. Upprättad av Kristina Jennbert och Åsa Ereborg.

TABELL 1. REDSKAP

Ruta	material	mått mm	vikt, g	typ
270/104	A	10x22x6	2	fragm. skrapa
270/104	A	8x19x6	1	fragm. skrapa

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL/VIKT I G.

	A	G	
B7b	2/1		2/1
B7c		2/6	2/6
Totalt	2/1	2/6	4/7
Rest	3/1		3/1
Totalt	3/2	2/6	7/8

TABELL 3. YTFYND 1980. ANTAL/VIKT I G.

	A
B7b	8/8
Rest	5/8
Totalt	13/15

Fig 45. Översikt av Lafssjön med markering av läget för fornl 132, 133, 134 och 153. Flygfoto Jan Norrman 123/80.

RAMSELE 132

Beskrivning

Boplatsen var belägen på yttersta delen av en udde och i norra delen av en mindre vik på västra sidan av Lafssjöns norra del. Boplatsen låg på en svag sluttning som var exponerad mot sydost. Platsen begränsades i söder av ett sumpigt område som avskildes från sjön av en sandig strandvall. Frånvaron av avslag och skärvsten i rutan x341 y69 markerar begränsningen av bosättningsytan i nordväst.

Udden karakteriserades av en 6-13 m bred strandbredd, som var 0,5-0,7 m hög, stenig och blockrik. I södra delen av den mindre viken bestod strandbredden av sand med enstaka block. Längs strandkanten påträffades en skärvsten och avslag på en sammanlagd sträcka av 75 m. En tätare samling av skärvsten inom en yta av ca 6 x 6 m fanns intill de fyndförande provrutorna x310 y100 och x315 y100. På sandstranden i södra delen av området fanns endast enstaka skärvstenar. Dämmningshaket var 0,1-0,2 m högt och kunde inte urskiljas över hela undersökningsområdet.

Området var bevuxet med barrskog och vid strandbredden av al-, sälg- och björksly. Skogen var vid undersöknings-tillfället nyss avverkad varför ris och bråte täckte området. Boplatsen var vid tidigare inventeringar registrerad som stenåldersboplats inom ett ca 75 x 8 m stort område.

Undersökningen

Sammanlagt grävdes 58 m². Efter det att begränsning hade sökts genom provgropsgrävning utvidgades schakt vid rutan x299 y94 till en sammanlagt yta av 24 m². Boplatsområdet skiktgrävdes med skikt om 10 cm. Boplatsytan beräknas ha varit 60 x 20 m stor.

Vid rutan x299 y94 påträffades en skärvstensgrop på nivå +247,16 m ö h med skärvsten och kolhorisonter i mo-ig sand. I rutan påträffades fyra fragment av ythuggna spetsar. Det framkom inte några ytterligare konstruktioner. Över hela ytan fanns däremot rikligt med skärvsten samt fynd av avslag och brända ben (bäver identifierad).

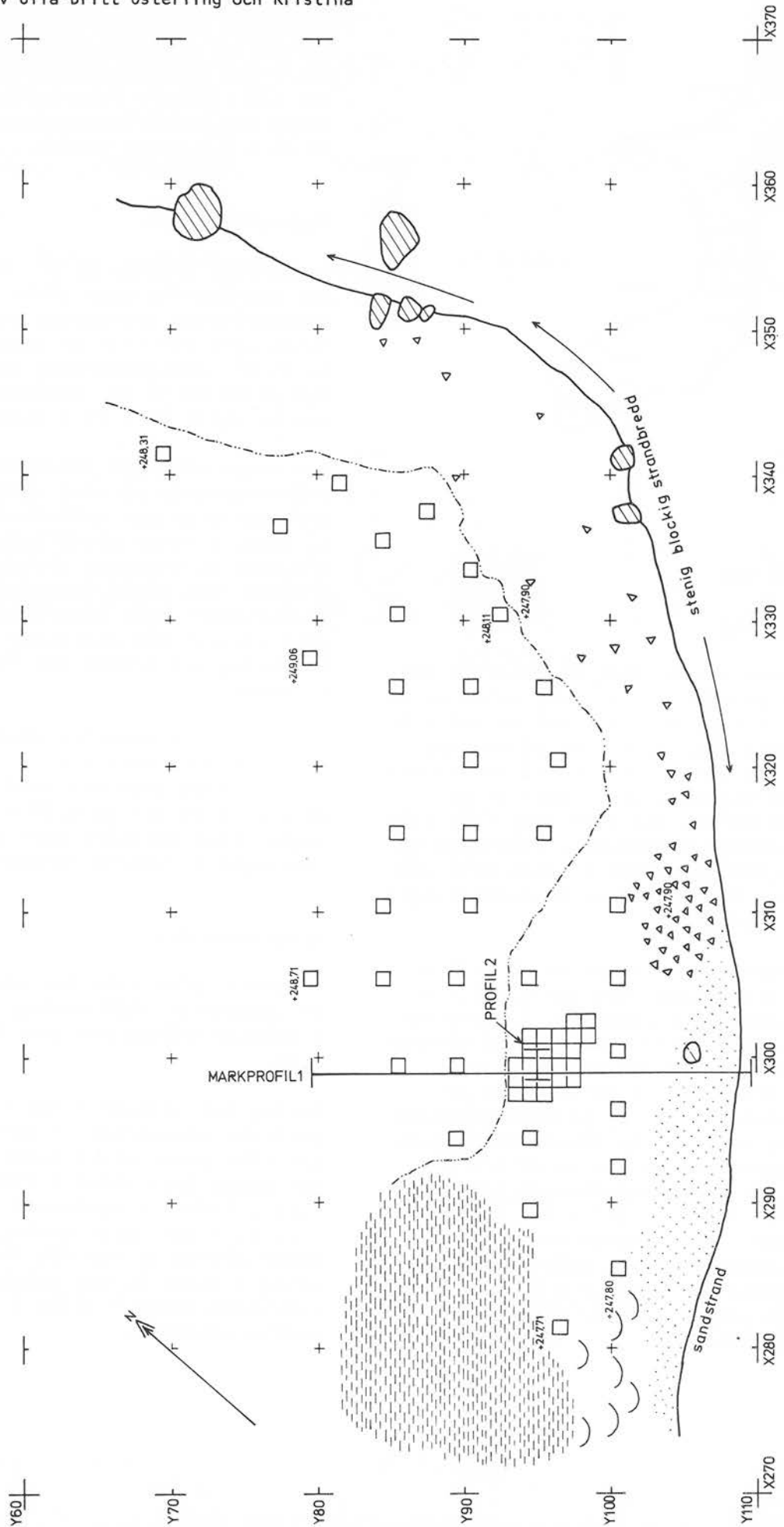
I provrutorna nedanför dämmningshaket fanns intakta markskikt. I rutan x285 y100 överlagrades ett sandigt äldre markskikt av ett ca 0,25 m djupt sandlager. Erosionsstörningar kunde dock iakttagas i rutorna närmast sjön.

Fyndmaterialet

Fyndmaterialet från boplatsen består av sammanlagt 1998 avslag, 40 redskap, 3 enheter brända ben samt 841 l skärvsten.

Avslag och redskap finns i olika petrografiska råmaterial. I skikt 1 finns ett rikt urval olika typer av bergarter medan det i skikt 2 finns färre typer. Kvartsit dominerar i skikt 1. I skikt 1 dominerar avslag av typ B7c medan avslag av typ B7b finns i störst antal i skikt 2. Den största mängden skärvsten fanns i skikt 1 och i det större schaktet.

Fig 46. Ramsele 132. Schaktplan. Skala 1:400.
Upprättad av Ulla-Britt Österling och Kristina
Jennbert.

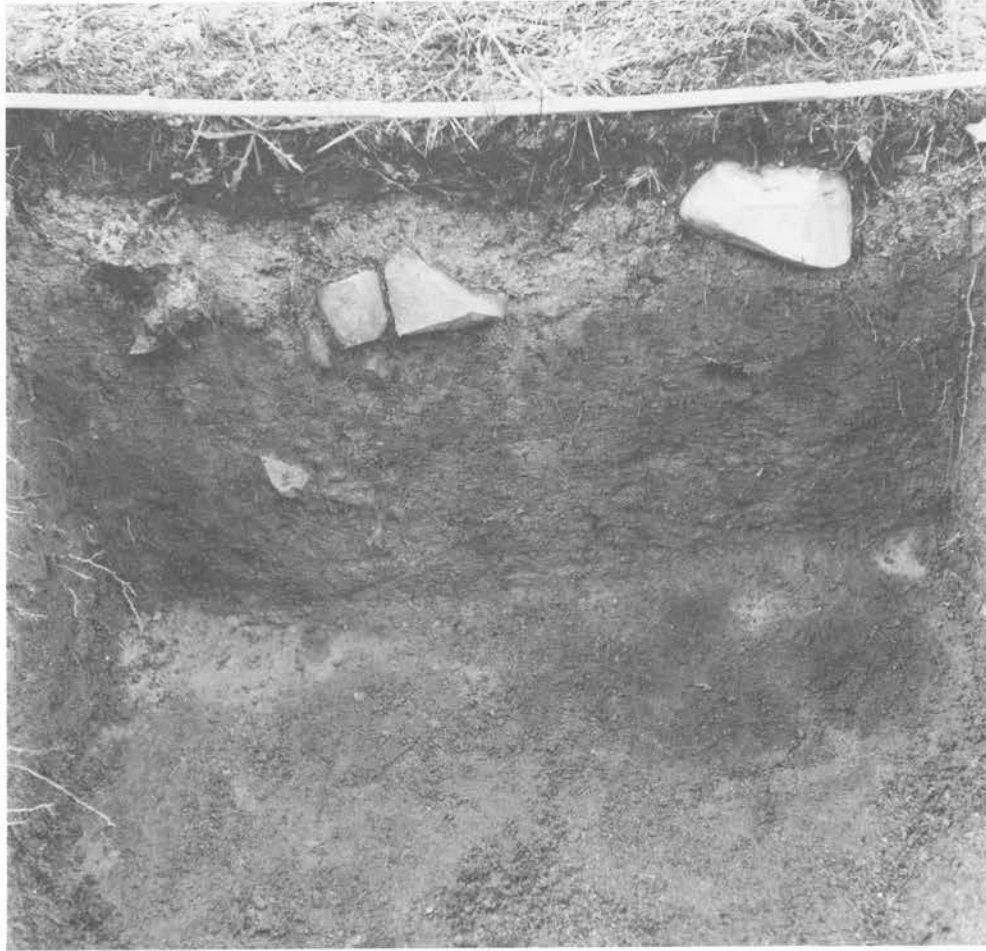

Fig 47. Ramsele 132
Profilsnitt genom
kokgrop. Foto
Kristina Jennbert
Neg nr U446:24.

I skikt 1 påträffades en ythuggen spets med rak bas av ljus kvartsit, ett fragment av en ythuggen spets med rak bas av mörk kvartsit, 5 uddar av ythuggna spetsar av brecciekvarts och mörk kvartsit samt två förarbeten och 1 möjligt förarbete till ythuggna spetsar av ljus kvartsit. Det fanns 16 skrapor av kvarts och ljus kvartsit varav 12 är fragmentariska. 4 skrapor av ljus kvartsit är stora och tillverkade av kraftiga avslag. I skikt 1 påträffades också en slipsten av sandsten.

I skikt 2 påträffades ett förarbete som troligen är ägnat en spets. Det fanns 6 fragmentariska skrapor av kvarts och kvartsit. En av dessa, av ljus kvartsit, är stor och kraftig och liknar de större skraporna i skikt 1. En skrapa har retuscher på motsatta

sidor av avslaget.

I skikt 1 påträffades 22 mindre kärnrester. 20 av dessa är av kvarts medan två är av mörk kvartsit respektive rosenkvarts. I skikt 2 fanns en liten kärnrest av kvarts. Ett block, 3490 g, av ljus kvartsit påträffades som ytfynd.

Om platsen

Fyndmaterialet från boplatsen ger ett homogent intryck, som inte behöver mot sägas av den något större mängden avslag av typ B7b i skikt 2. Boplatslämningarna kan endast dateras utifrån fyndmaterialet. Detta torde kunna placeras till senneolitikum-bronsålder (Baudou 1978).

TABELL 1. REDSKAP.

ruta	skikt	material	vikt, g	mått mm	typ
299/94	1	G	4	39x15x6	ythuggen spets med rak bas
298/96	1	G	1	16x11x5	udd av ythuggen spets
301/94	1	G	1	16x10x5	udd av ythuggen spets
300/100	1	E	1	22x16x3	udd av ythuggen spets
299/94	1	E	1	14x8x3	udd av ythuggen spets
299/94	1	E	3	32x16x5	udd av ythuggen spets
330/92	1	G	3	26x14x5	rak bas av ythuggen spets
298/94	1	E	28	70x30x10	fragm. ythuggen spets
302/98	1	Ab	7	20x27x8	fragm. ythuggen spets
298/93	1	G	11	30x29x10	förrarbete, ythuggen spets
299/96	1	E	9	54x20x8	förrarbete, ythuggen spets med rak bas
301/98	1	G	2	18x12x8	förrarbete, ythuggen spets
299/89	1	G	6	21x27x9	förrarbete, ythuggen spets
299/85	1	G	10	22x27x13	förrarbete, spets?
299/89	1	G	2	18x18x4	skrapa
300/97	1	G	24	35x48x12	skrapa
300/96	1	G	11	28x39x9	skrapa
299/97	1	A	4	21x21x8	skrapa
300/95	1	A	7	23x23x12	fragm. skrapa
299/97	1	A	1	11x10x4	fragm. skrapa
301/98	1	A	5	21x16x11	fragm. skrapa
302/97	1	A	6	26x22x11	fragm. skrapa
305/100	1	A	5	25x19x8	fragm. skrapa
305/97	1	A	2	12x13x8	fragm. skrapa
299/89	1	G	4	35x20x3	fragm. skrapa
301/96	1	G	17	30x40x10	fragm. skrapa
301/96	1	G	13	34x27x10	fragm. skrapa
301/97	1	G	14	27x37x12	fragm. skrapa
301/97	1	G	8	24x18x13	fragm. skrapa
302/97	1	G	10	20x32x11	fragm. skrapa
300/97	1	sandsten	275	180x55x17	slipsten
297/95	2	G	22	45x36x15	förrarbete, spets?
302/98	2	A	2	23x9x7	fragm. ythuggen spets
301/98	2	G	2	31x13x3	skrapa
301/94	2	A	4	22x14x8	fragm. skrapa
299/94	2	A	5	24x17x10	fragm. skrapa
299/95	2	A	3	16x15x12	fragm. skrapa
302/97	2	A	2	21x16x5	fragm. skrapa
299/89	2	G	7	26x25x8	fragm. skrapa
299/95	3	A	8	32x16x11	fragm. skrapa

Fig 48. Ramsele 132. Ythuggen spets med rak bas, ljus kvartsit, 229/94. Skala 1:1. Foto I Kristensson. Neg nr U446:55.

Fig 49. Ramsele 132. Rak bas av ythuggen spets, ljus kvartsit. 330/92. Skala 1:1. Foto I Kristensson. Neg nr U446:54.

Fig 50. Ramsele 132. Fragm ythuggen spets av mörk kvartsit. 298/94. Skala 1:1. Foto I Kristensson. Neg nr U446:56.

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL. SKIKT 1.

	A	Ab	C	D	E	G	H	J	K	L	M
B6b										1	1
B6c					1	1					2
B7b	103		2		92	187		1	8	1	1
B7c	31		1		244	461	1	1	2		2
Totalt	134		3		337	649	1	2	10	2	3
Rest	243	1	1	1	74	298			3	2	2
Totalt	377	1	4	1	411	947	1	2	13	4	5

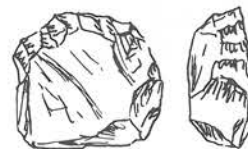

Fig 51. Ramsele 132. Skrapa, kvartsit. 299/97. Skala 1:1. Teckning Bengt Händel.

TABELL 3. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G. SKIKT 11

	A	Ab	C	D	E	G	H	J	K	L	M
B6b										26	26
B6c					31	42					73
B7b	206		2		150	276		1	15	10	1
B7c	32		1		237	356	2	4	2		1
Totalt	238		3		418	674	2	5	17	36	2
Rest	371	2	2	22	208	149			7	1	1
Totalt	609	2	5	22	626	823	2	5	24	37	3

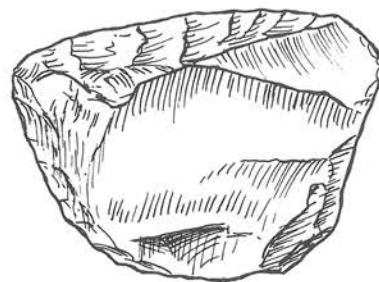

Fig 52. Ramsele 132. Skrapa, ljus kvartsit. 300/97. Teckning Bengt Händel.

TABELL 4. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 1766 ST. SKIKT 1.

	A	Ab	C	D	E	G	H	J	K	L	M
B6b										0,05	0,05
B6c					0,05	0,05					0,10
B7b	5,8		0,1		5,2	10,6		0,05	0,5	0,05	0,05
B7c	1,8		0,05		13,8	26,1	0,05	0,05	0,1		0,01
Totalt	7,6		0,15		19,05	36,8	0,05	0,1	0,6	0,1	0,15
Rest	13,8	0,05	0,05	0,05	4,15	16,9			0,2	0,1	0,1
Totalt	21,4	0,05	0,2	0,05	23,2	53,65	0,05	0,1	0,8	0,2	0,25

TABELL 5. KÄRNA, AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL. SKIKT 2.

	A	C	E	G	K	
A2	1					1
B7b	29	1	8	18	6	62
B7c	2		10	29		41
Totalt	32	1	18	47	6	104
Rest	68		6	49		123
Totalt	100	1	24	96	6	227

TABELL 7. KÄRNA, AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G. SKIKT 2.

	A	C	E	G	K	
A2	104					104
B7b	85	2	13	20	13	133
B7c	1		6	19		26
Totalt	190	2	19	39	13	263
Rest	92		6	15		113
Totalt	282	2	25	54	13	376

TABELL 6. KÄRNA, AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 227 ST. SKIKT 2.

	A	C	E	G	K	
A2	0,5					0,5
B7b	12,8	0,4	3,5	7,9	2,6	27,2
B7c	0,9		4,4	12,8		18,1
Totalt	14,2	0,4	7,9	20,7	2,6	45,8
Rest	30,0		2,6	21,6		54,2
Totalt	44,2	0,4	10,5	42,3	2,6	100

TABELL 8. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL/VIKT I G. SKIKT 3.

	A	K	
B7b	1/1		1/1
Rest	3/9	1/18	4/27
Totalt	4/10	1/18	5/28

TABELL 9. YTFYND 1979 OCH 1980. KÄRNA, AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL/VIKT I G.

	A	E	G	
A1			1/3490	1/3490
B6b	1/40			1/40
B7b	1/5	1/8	1/10	3/23
B7c	2/8			2/8
Rest	8/83	2/23	2/3500	12/3606

RAMSELE 133

Beskrivning

Boplatsen var belägen i den innersta delen av en vik på västra sidan av Lafssjöns norra del. Boplatsen låg på en ca 1,5 m hög moränkulle som var omgiven av sankmark. Nordost om platsen fanns raä 134 på en utskjutande udde och strax sydost låg raä 132.

Strandbredden som delvis var övertorvad och ca 3 m bred var grusig och sandig med inslag av större block och stenar. Dämmningshaket var ca 0,1 m högt och knappt urskiljbart.

I strandzonen växte al- och björksly. På moränkullen hade det vuxit blandskog som vid undersökningen var nedhuggen. På moränkullens övre del hade man bränt ris och stubbar.

Boplatsen var vid de tidigare inventeringarna registrerad som boplats.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 10 m². Provgroparna koncentrerades till partiet närmast stranden. I provgropen x206 y100 på moränkullen påträffades 1 kvartsitavslag och 15 l skärvsten. Skärvstenen härrörde troligen från en nyligen avbränd rishög.

Det övriga fyndmaterialet fanns inom ett 15 x 20 m stort område i den södra delen av undersökningsytan. I rutan x193 y96 fanns 19 l skärvsten och de flesta avslagen. I de omkringliggande provgroparna var fyndmängden mindre. 3-4 l skärvsten fanns i varje provgrop. Sammanlagt uppmättes 41 l skärvsten.

Avslag av typ B7b och av kvarts dominerar fynden. Endast ett redskap, en fragmentarisk skrapa av kvarts, påträffades.

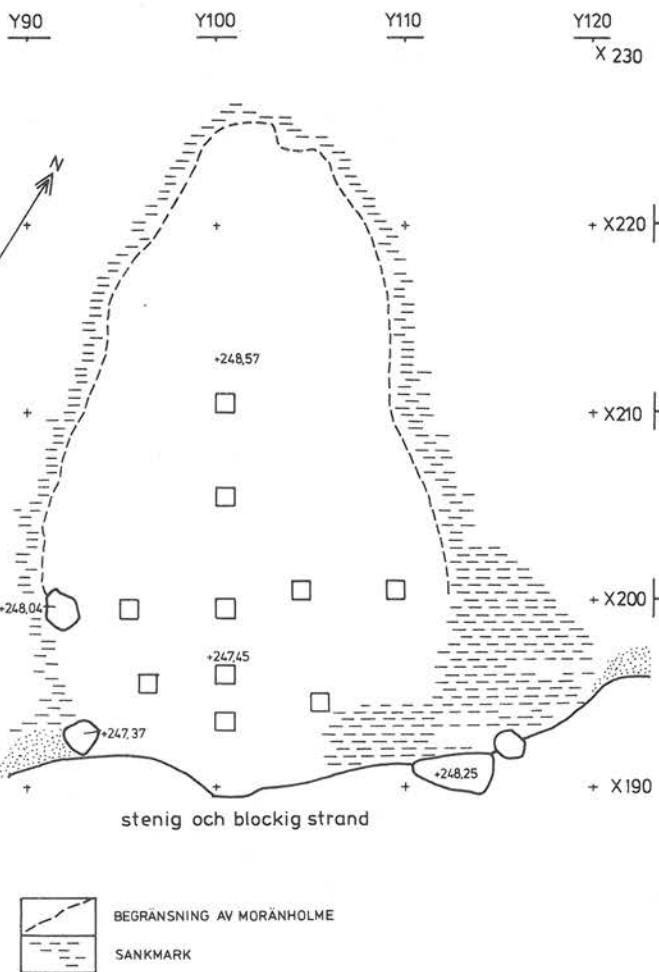

Fig 53. Ramsele 133. Schaktplan. Skala 1:400. Upprättad av Kristina Jennbert och Ulla-Britt Österling.

Om platsen

Boplatsen begränsades till ett 15 x 20 m stort område. På grund av den större mängden avslag av typ B7b och kvartsens dominans kan bosättningstillfällena troligen dateras till mesolitisk tid (Baudou 1978).

TABELL 1. REDSKAP.

ruta	material	mått m m	vikt, g	typ
195/96	A	18x20x3	2	fragm. skrapa

TABELL 2. AVSLAG. ANTAL.

	A	E	G	
B7b	11	1	1	13
B7c	1		1	2
Totalt	27	1	2	15
Totalt	39	1	2	42

TABELL 3. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 42 st.

	A	E	G	
B7b	26,2	2,4	2,4	31,0
B7c	2,4		2,4	4,8
Totalt	28,6	2,4	4,8	35,8
Rest	64,2			64,2
Totalt	92,8	2,4	4,8	100

TABELL 4. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G.

	A	E	G	
B7b	17	9	4	30
B7c	1		2	3
Totalt	18	9	6	33
Rest	26			26
Totalt	44	9	6	59

TABELL 5. YTFYND 1979. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL/VIKT I G.

	A
B7b	2/2
Rest	1/6
Totalt	3/8

RAMSELE 134

Beskrivning

Platsen var belägen på den yttersta delen av en udde på västra sidan av Lafssjöns norra del. Udden begränsades i sydväst av ett sumpigt område och i norr av vattensjuk mark som dränerade den bakomliggande terrängen.

Platsen var exponerad mot söder. Strandbredden, 10-16 m bred, var blockig och stenig. Udden var låg och hade ett 0,1 m högt dämmningshak, som var urskiljbart endast i södra delen av undersökningsområdet. Platsen var glest bevuxen av björk och sly, som delvis var undanröjt av bolagets röjare.

Området var vid 1970 års inventering registrerad som stenåldersboplats med tämligen rika förekomster av skärvsten i södra delen och spridda förekomster i norra delen. Vid 1979 års inventering benämndes platsen som skärvstensförekomst belagd genom skärvsten inom ett mindre område i södra delen av udden.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 16 provgropar om 1 m² framförallt i södra delen av udden. Provgroparna förlades såväl

över som under dämmningshaket. Inom ett ca 15 x 10 m stort parti påträffades rikligt med avslag och skärvsten under och över dämmningshaket. Under dämmningshaket hade ett ca 0,3 m djupt sandlager spolats över den äldre markytan. Fynden påträffades i blek- och rostjord under sandlagret.

Avslag av typ B7c förekommer i större mängd. Ljus kvartsit dominerar råmateriet (60,2 %). Två fragmentariska skrapor av kvarts samt en liten konisk plattformskärna påträffades. Sammanlagt uppmättes 61 l skärvsten. 20 l fanns i gropan x95 y200.

Om platsen

Boplatsområdet på den yttersta delen av udden begränsades till ett ca 15 x 10 m stort parti. Dominansen av kvartsit och den större delen av tunnare avslag antyder att platsen kan ha utnyttjats under senneolitisk tid/bronsålder (Baudou 1978).

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL.

	A	Ab	C	E	G	K	
B7b	20	2	1	1	31	1	56
B7c	3	2		4	62	1	72
Totalt	23	4	1	5	93	2	128
Rest	39				22	3	64
Totalt	62	4	1	5	115	5	192

TABELL 3. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 192 ST.

	A	Ab	C	E	G	K	
B7b	10,5	1,0	0,5	0,5	16,2	0,5	29,2
B7c	1,7	1,0		2,1	32,5	0,5	37,8
Totalt	12,2	2,0	0,5	2,6	48,7	1,0	67,0
Rest	32,0	2,0	0,5	2,6	60,2	2,7	100

TABELL 4. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G.

	A	Ab	C	E	G	K	
B7b	41	4	1	4	22	5	77
B7c	2	8		6	48	1	65
Totalt	43	12	1	10	70	6	142
Rest	116				24	19	159
Totalt	159	12	1	10	94	25	301

TABELL 1. REDSKAP.

ruta	material	mätt mm	vikt, g	typ
100/200	A	42x15x5	4	fragm skrapa
100/195	A	31x10x6	2	fragm skrapa

Fig 54. Ramsele 134. Schaktplan. Skala 1:400.
Upprättad av Jorma Karman, Åsa Ereborg och
Kristina Jennbert.

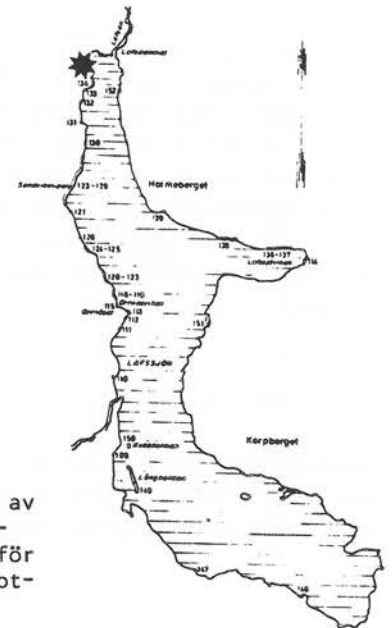

Fig 55. Översikt av
Lafssjön med mar-
kering av läget för
fornl 135, se mot-
stående sida.

RAMSELE 135

Beskrivning

Platsen var belägen på södra sidan av en mindre udde på västra sidan av Lafs-sjön. Platsen är den nordligaste belägna fornlämningen vid sjön. Den var exponerad mot öster. Undersökningsområdet karakteriserades av ett högre liggande svagt sluttande markplan med ett 0,3-0,7 m högt dämmningshak, som kunde urskiljas genom hela undersökningsområdet. Strandbredden, 3-7 m bred, var stenig och blockrik med enstaka inslag av skärvsten. Sly av al och björk växte vid dämmningshakets medan blandskog, nyss avverkad, hade vuxit på sluttningen. Den bakomliggande terrängen var plan skogsmark beväxten med blandskog.

Vid de tidigare inventeringarna registrerades platsen som boplats (1970) och som skärvstensförekomst (1979) belagd med spridda förekomster av skärvsten längs en 55 m lång strandsträcka.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 9 provgropar om 1 m² längs en 40 m lång sträcka. 7 provgropar förlades ovanför dämmningshakets och 2 gropar till ett parti med ett ca 0,3 m högt dämmningshak. 2 avslag av mörk kvartsit påträffades invid markprofilen där det också uppmättes 1-2 l skärvsten i varje grop. Sammanlagt fanns 7 l skärvsten i de undersökta groparna. I de yttre partierna i provgropssystemet fanns inte några fynd eller skärvsten.

Grävningen företogs vid högvatten. Vid besiktning vid lågvatten förändrades inte bilden av boplatsens storlek, som uppskattades vara ca 30 m längs strandkanten.

Om platsen

Platsen klassificeras som boplats med fynd av avslag och skärvsten. Undersökningsområdet var relativt högt beläget med ett högt dämmningshak, vilket antyder att boplatsen troligen var kraftigt störd av erosion och därför delvis bortspolad.

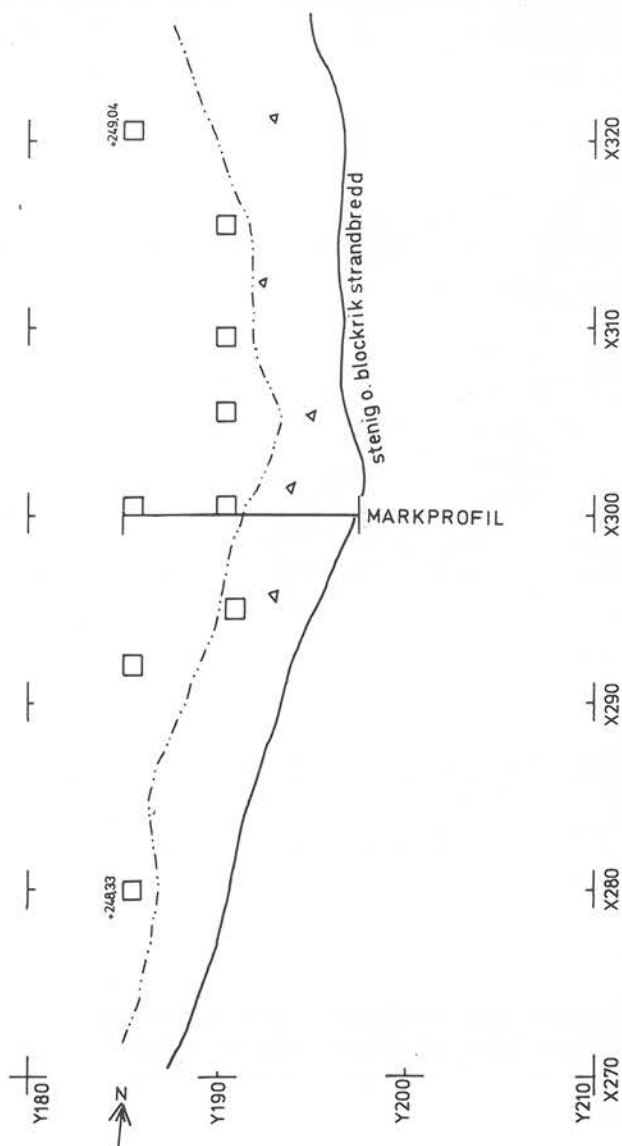

Fig 56. Ramsele 135. Schaktplan. Skala 1:400. Upprättad av Kristina Jennbert och Ulla-Britt Österling.

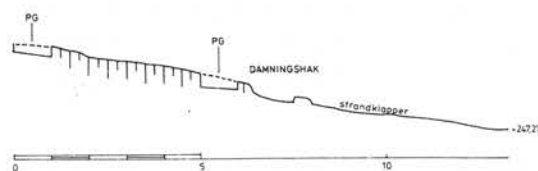

Fig 57. Ramsele 135. Markprofil. Skala 1:200. Upprättad av Kristina Jennbert och Ulla-Britt Österling.

TABELL 1. AVSLAG. ANTAL/VIKT I G.
B7b E 2/9

RAMSELE 136 - 137

Beskrivning

Boplatsen var belägen i den innersta delen av Lafssjövikens norra strand, på ett parti som var exponerat mot söder.

Platsen var vid de tidigare inventeringarna åsatt separata nummer. Raä 136 var registrerad som en stenåldersboplats längs en 270 m lång strandsträcka. Raä 137 var registrerad som en 3 m i diameter stor skärvstensförekomst. De båda lokalerna sammanfördes till ett undersökningsobjekt vid 1980 års undersökning eftersom en klar avgränsning mellan de båda platserna inte kunde återfinnas.

Den fyndrikaste delen av boplatsytan var belägen på en tomt med fritidshus. Området karakteriserades av en 7-10 m bred stenig och klapperrik strandbredd, ca 1,5 m hög. Dämmningshaket var 0,3 m högt. Slutningen på vilken de flesta fynden påträffades var bevuxen med blandskog.

Ca 100 m väster om fritidshuset vidtog ett sankområde och därefter ett parti med skiftande karaktär. Strandbredden, 3-12 m bred, kännetecknades av sandiga, grusiga eller steniga strandpartier. Dämmningshaket var på sina ställen upp till 0,5 m högt. Den bakomliggande terrängen var ett starkt sluttande kalhygge. Öster om fritidshuset fanns också ett vattensjukt område.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 37 m² längs ett 360 m långt strandparti. I den fyndrikaste delen, intill fritidshuset, utvidgades provgropssystemet. Väster om denna del påträffades enstaka avslag och skärvsten i provgropar om 1 m² med ett inbördes avstånd av 20-30 m.

I gränsen till det vattensjuka området öster om fritidshuset påträffades en hårdgrop, 2 m i diameter, alldeles under torvskiktet. Stenpackningen var ca 0,3 m djup medan skärvsten och kolhorisonter fanns ytterligare ca 0,4 m. 60 l skärvsten fanns i hårdgropen. Kolprov 2 i hårdgropen gav recent ålder.

Fyndmaterialet domineras av splitteravslag av typ B9 (54,8 %). Avslagen påträffades i provgropen x99 y389 och härstammar troligen från en verkstadsplats. Grövre avslag av typ B7b finns i större mängd än de tunnare av B7c typ. Kvarts dominerar råmaterialet (98,6 %). Två fragmentariska skrapor av ljus kvartsit är stora och kraftiga. Den slipade skifferspetsen med tånge påträffades alldeles sydväst om fritidshuset ovanför dämmningshaket. Sammanlagt uppmättes 45 l skärvsten (förutom de 60 l i hårdgropen).

Om platsen

Den största andelen av fyndmaterialet påträffades inom ett 20 x 15 m stort område i anslutning till fritidshuset. En kortvarig bosättning med tillhörande verkstadsplats kan ha ägt rum mel-

Ian de två nuvarande sankområdena under mesolitisk tid. Dateringen får stödjas av dominansen av kvarts samt den något större andelen av grövre avslag. Detta passar också väl samman med den slipade skifferspetsen.

Det sparsamma fyndmaterialet som påträffades på den västra sidan om detta fyndrika område kan tyda på att det funnits en boplats. Det höga dämningshaket, skärvstensförekomsterna på strandbredden tyder på att platsen blivit kraftigt störd av erosion. Det är därför omöjligt att koppla detta område med det fyndrika området in till fritidshuset.

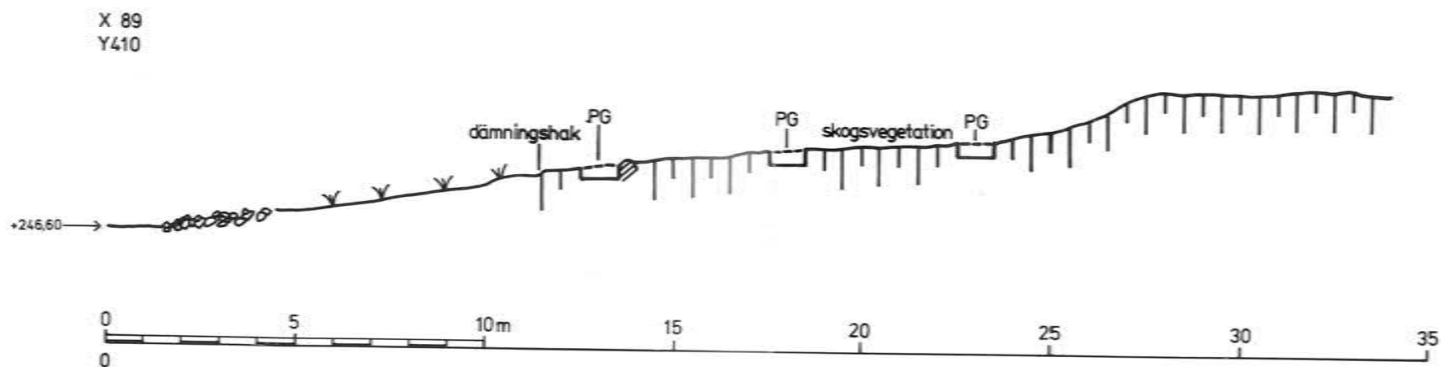

Fig 59. Ramsele 136. Markprofil 1. Skala 1:200. Upprättad av Jorma Karman och Åsa Ereborg.

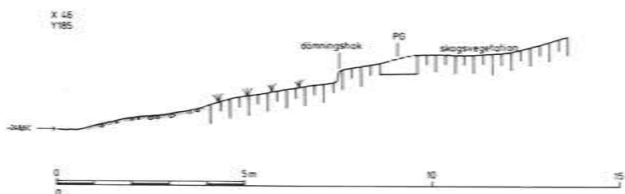

Fig 60. Ramsele 136. Markprofil 2. Skala 1:200. Upprättad av Ulla-Britt Österling och Kristina Jennbert.

Fig 61. Ramsele 136-137. Översikt från SÖ. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:30.

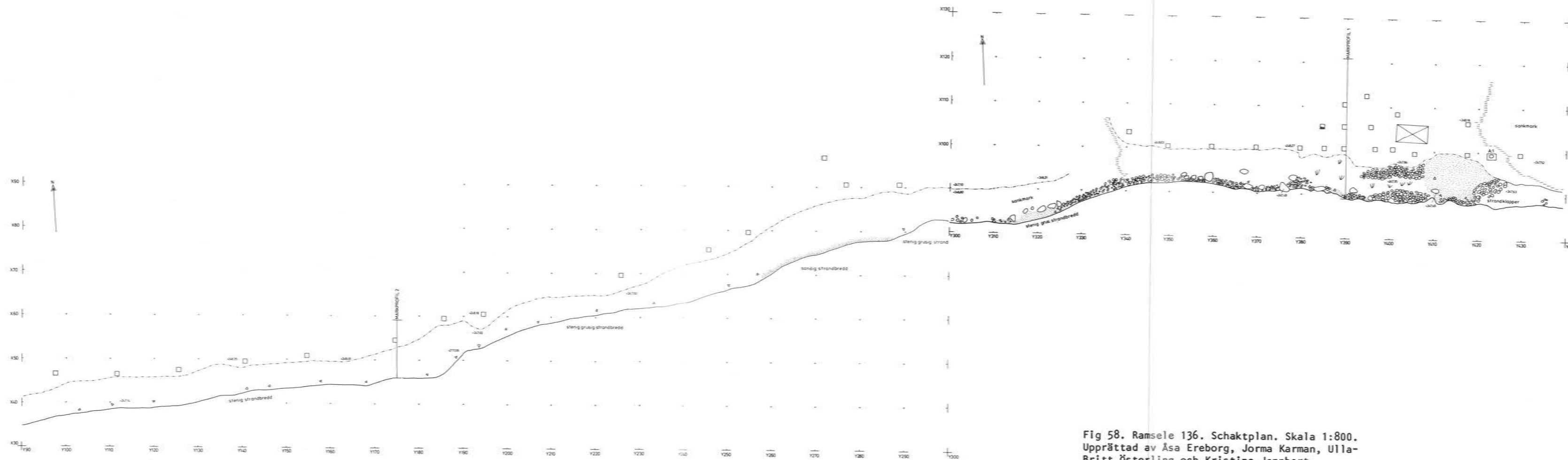

Fig 58. Ramsele 136. Schaktplan. Skala 1:800. Upprättad av Åsa Ereborg, Jorma Karman, Ulla-Britt Österling och Kristina Jennbert.

Fig 62. Ramsele 136-137. A1, härdgrop, plan. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:30.

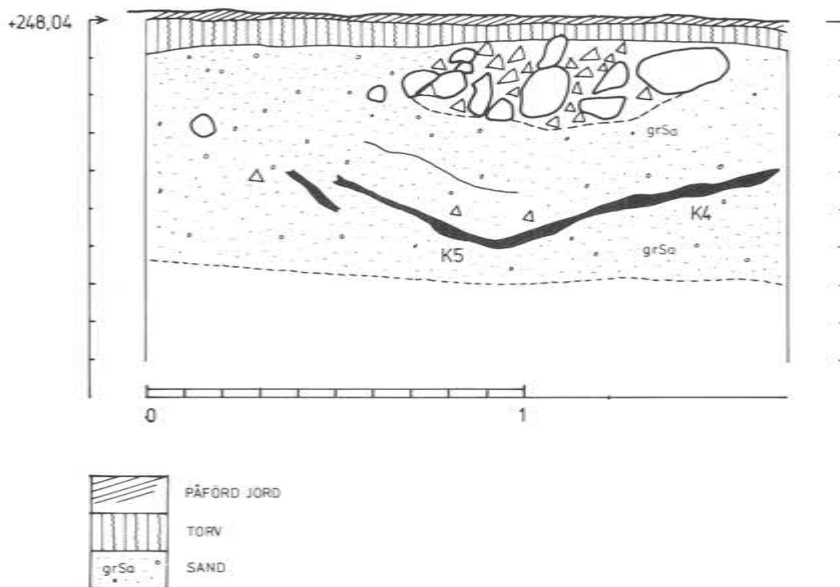

Fig 63. Ramsele 136-137. A1, härdgrop, profil. Skala 1:20. Upprättad av Kristina Jennbert.

TABELL 1. REDSKAP.

ruta	material	mått mm	vikt, g	typ
100/400	G	37x37x9	18	fragm skrapa
104/401	G	31x19x11	7	fragm skrapa
100/400	J	97x21x7	15	slipad spjutspets, spetsovalt tvärsnitt med tånge, funnen i sex delar, ihopklistrad

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL

	A	E	G	K	
B7b	106	3	2	1	112
B7c	28	1		1	30
B9	323				323
Totalt	457	4	2	2	465
Rest	124				124
Totalt	581	4	2	2	589

TABELL 3. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 589 ST.

	A	E	G	K	
B7b	18,0	0,5	0,3	0,2	19,0
B7c	4,8	0,2		0,2	5,2
B9	54,8				54,8
Totalt	77,6	0,7	0,3	0,4	79,0
Rest	21,0				21,0
Totalt	98,6	0,7	0,3	0,4	100

TABELL 4. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G.

	A	E	G	K	
B7b	90	7	2	3	102
B7c	12	1		1	14
B9	43				43
Totalt	145	8	2	4	159
Rest	442				442
Totalt	587	8	2	4	601

Fig 64. Ramsele 136. Slipad skifferspets, spetsovalt tvärsnitt med tånge. 100/400. Skala 1:1. Foto I Kristensson. Neg nr U446:57.

RAMSELE 138

Beskrivning

Boplatsen var belägen på Lafssjöns norra strand med bakomliggande starkt sluttande terräng. Strandpartiet kännetecknades av små uddar och vikar. Stranden var exponerad mot söder. Strandbredden, 5-12 m bred, var bitvis stenig och blockrik. Det fanns också partier med klappersten och sandig eller grusig strand. Dämmningshaket var 0,3-0,5 m högt och kunde inte urskiljas genom hela undersökningsområdet. Det fanns nämligen ett sankområde i den västra delen samt i mitten av undersökningsområdet. Det växte sly av al och björk samt en blandskog.

Området var vid de tidigare inventeringarna registrerad som boplats (1970) och skärvstensförekomst (1979) belagd längs en ca 350 m lång sträcka med spridda eller täta ansamlingar av skärvsten på strandbredden.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 14 provgropar om 1 m² på en 200 m lång sträcka. Provgroparna förlades såväl under som ovanför dämmningshaket. Fynden påträffades

i östra delen av undersökningsområdet. I den västra delen påträffades endast enstaka skärvstenar.

35 avslag påträffades. En särskild koncentration fanns i rutan x200 y607 med 18 avslag. Kvarts dominerar råamaterialet. Sammanlagt uppmättes 4 l skärvsten i den östra delen av undersökningsområdet.

Om platsen

Fyndmaterialet påträffades i östra delen av undersökningsområdet inom en sträcka av 90 m. Boplatsen var kraftigt störd av erosion, vilket visades av ett relativt högt dämmningshak med skärvstensförekomster på den frispolade strandbredden. På grund av dominansen av kvarts kan boplatsen eventuellt ha utnyttjats under mesolitisk tid.

TABELL 1. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL

	A	E	G	K	
B7b	4	1	2	2	9
B7c	2			4	6
Totalt	6	1	2	6	15
Rest	19	1			20
Totalt	25	2	2	6	35

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 35 ST.

	A	E	G	K	
B7b	11,4	2,9	5,7	5,7	25,7
B7c	5,7			11,4	17,1
Totalt	17,1	2,9	5,7	17,1	42,8
Rest	54,3	2,9			57,2
Totalt	71,4	5,8	5,5	17,1	100

TABELL 3. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G.

	A	E	G	K	
B7b	3	7	2	3	15
B7c	2			3	5
Totalt	5	7	2	6	20
Rest	15	8			23
Totalt	20	15	2	6	43

Fig 65. Ramsele 138. Översikt från SSV. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:32.

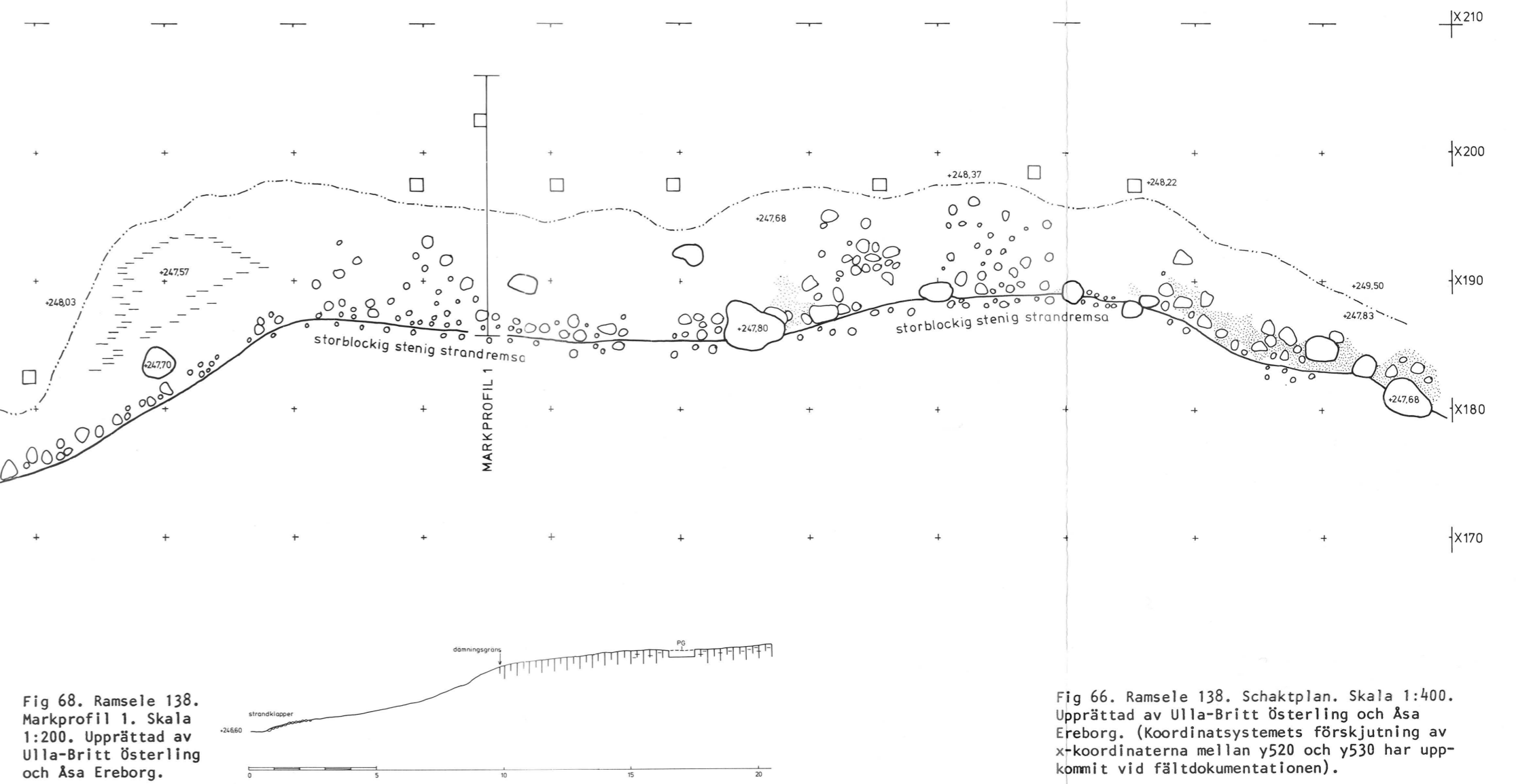
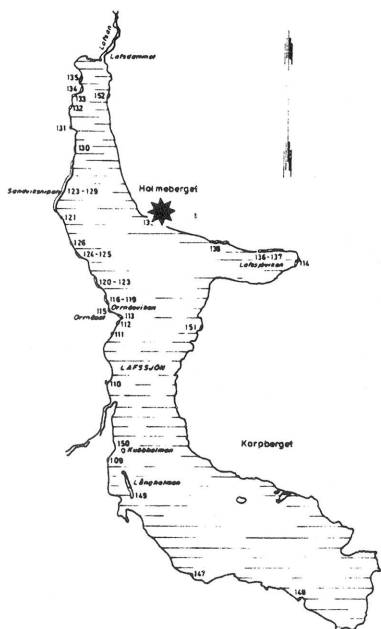

Fig 66. Ramsele 138. Schaktplan. Skala 1:400. Upprättad av Ulla-Britt Österling och Åsa Ereborg. (Koordinatsystemets förskjutning av x-koordinaterna mellan y520 och y530 har uppkommit vid fältdokumentationen).

RAMSELE 139

Beskrivning

Platsen var belägen på norra sidan av Lafssjöviken, ca 150 m innan strandlinjen viker av mot norr. Lokalen låg i det inre av en liten vik på strand, som var exponerad mot söder.

Viken är omgiven av branta stup från Holmeberget, en av de största bergkulorna runt Lafssjön. Viken karakteriserades av en 20 x 15 m bred sandstrand, som var omgiven av stenig och blockig terräng. Boplatsrester påträffades ovanför ett ca 0,3 m högt dämningshak i den östra delen av viken. Det var i denna del som också skärvsten påträffades på strandbredden.

Bergssluttningarna var bevuxna med tall- och granskog. På det relativa plana undersökningsområdet växte björk. Alldeles intill dämningshaket växte al- och björksly. Platsen var tidigare registrerad som skärvstensförekomst.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 4 provgropar om 1 m² ovanför dämningshaket. Avslagsmaterialen påträffades endast i den mittersta rutan, x110 y85. Avslagsmaterialen kännetecknas framförallt av en stor andel restprodukter (viktprocent 89 %). Avslag av typ B7b uppgår till 28 %. Råmaterial är uteslutande kvarts. I restprodukterna ingår även tre mindre kärnrester. Det fanns inte några redskap. Totalt uppmättes 5 l skärvsten, som var jämnt fördelade i de fyra provgroparna.

Om platsen

Fyndmaterialen antyder att det ägt rum en mindre bosättning. Spåren fanns endast inom ett ca 5 x 5 m stort område. Boplatsen hade en strategisk placering i den yttersta delen av Lafssjön med god utsikt över stora delar av sjön. Dominansen av kvarts och förekomsten av avslag av typ B7b antyder att platsen varit utnyttjad under mesolitisk tid (Baudou 1978).

TABELL 1. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL/VIKT I G.

B7b	14/9
B7c	1/1
Rest	45/82
Totalt	60/92

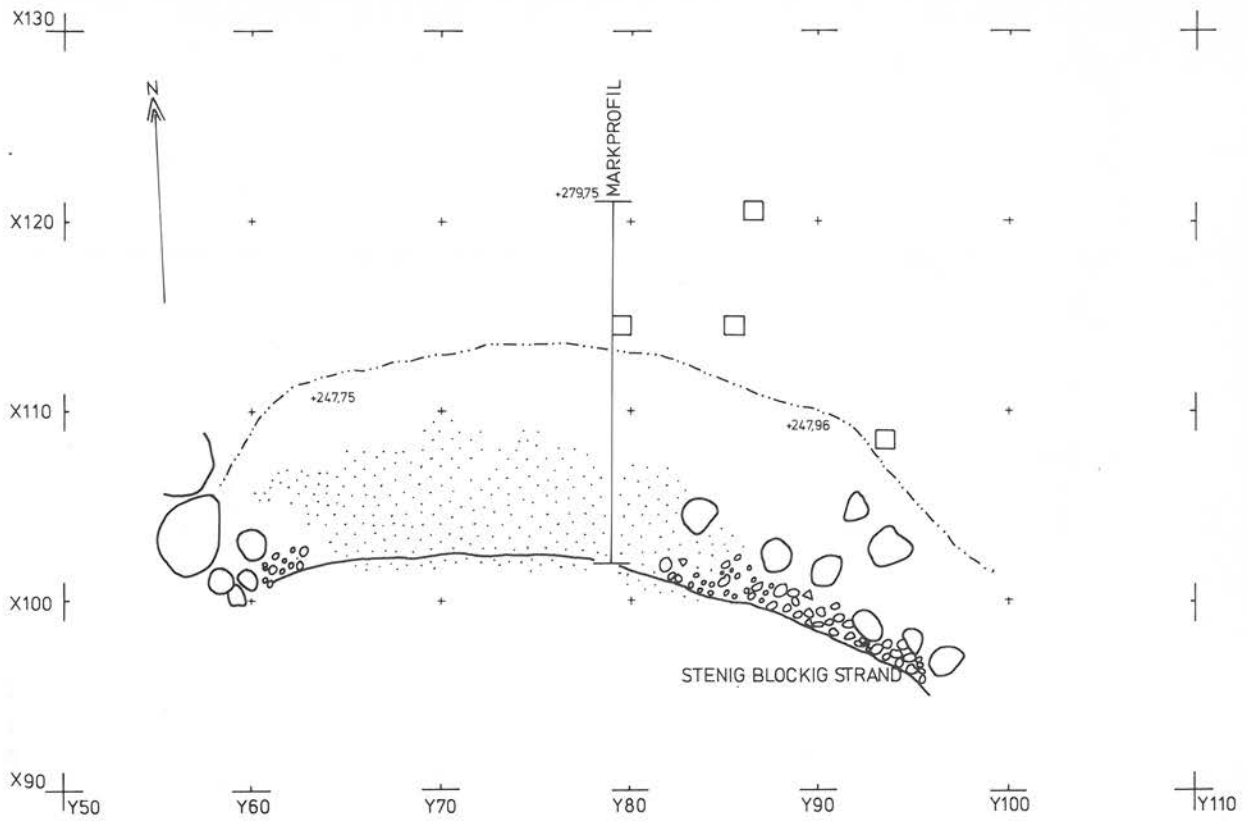

Fig 69. Ramsele 139. Schaktplan. Skala 1:400.
Upprättad av Kristina Jennbert och Åsa Ereborg.

Fig 70. Ramsele 139.
Översikt från SÖ.
Foto Kristina Jennbert.
Neg nr U446:34.

RAMSELE 147

Beskrivning

Platsen var belägen på en udde i Lafssjöns södra del, ca 120 m öster om Bodbäckens utlopp i sjön. Udden var exponerad mot nordost. Den var ca 20 x 25 m stor, var utan torvtäcke och hade olikartad topografi i de olika delarna. Den norra sidan av udden var storblockig och stenig medan den östra delen var en sandig strand. På stranden hade man i mitten av 60-talet grävt ut en båtplats i anslutning till ett närliggande fritidshus. Det var omöjligt att urskilja ett dämmningshak.

Platsen begränsades i nordväst av ett mindre sumpigt område och i öster av en stenig och blockig strandbredd. Enstaka tallar växte på uddens yttersta spets. Platsen var vid inventeringen 1979 registrerad som boplats med fynd av avslag av mörk kvartsit.

Undersökningen

Sammanlagt undersöktes 5 provgropar om 1 m² dels i stenig terräng, dels på den sandiga stranden. I provgroparna, som var 0,15-0,45 m djupa påträffades få avslag och ingen skärvsten. I rutorna x279 y189 och x290 y190 återfanns under ett ca 0,2 m djupt torvtäcke äldre markskikt i form av blekjord och rostjord. På grund av den ringa mängden fynd i provgroparna och den stora mängden avslag och redskap som fanns på stranden utfördes en ytinsamling på inalles 8 ytor om vardera 30 m².

Fyndmaterialet

Sammanlagt tillvaratogs 96 avslag, varav 92 av mörk kvartsit. Fynden hade störst koncentration inom ytan 1, som också var störd och låg i anslutning till den utgrävda båtplatsen.

Två förarbeten och tre fragmentariska ythuggna spetsar av mörk kvartsit låg på stranden. Kvartsiten var av exakt samma bergartstyp som majoriteten av avslagen. En av spetsarna var symmetrisk med rak bas och med ett spetsovalt tvärsnitt. En fragmentarisk skrapa av kvarts fanns också på sandstranden. Tabellerna omfattar fynd från utgrävningen 1980 samt ytinsamling 1979 och 1980.

Om platsen

Platsen var starkt påverkad av erosion. Inom en 3 x 3 m stor yta påträffades de flesta avslagen. Redskapen låg spridda över ett ca 5 x 5 m stort område. Endast ett par skärvstenar registrerades på stranden. Platsen kan tolkas som en kort redskapsplats med god utsikt ut över Lafssjön. De ythuggna spetsarna och dominansen av mörk kvartsit antyder att udden varit använd under yngre stenåldern eller bronsåldern (Baudou 1978).

Fig 71. Ramsele 147.
Strandbredden från
SÖ. Foto Kristina
Jennbert. Neg nr
U446:37.

Fig 72. Ramsele 147
Schaktplan. Skala
1:400. Upprättad av
Ulla-Britt Österling
och Kristina Jenn-
bert.

TABELL 1. REDSKAP.

läge	material	mått mm	vikt,g	typ
Yta 1	E	57x27x16	25	förarbete till pilspets
Yta 1	E	37x22x10	7	udd av ythuggen pilspets
Yta 3	E	42x36x12	19	bas av förarbete till spets
Yta 6	E	23x15x4	2	udd av ythuggen pilspets
Yta 6	E	56x16x5	8	bas av ythuggen pilspets
Yta 7	A	24x23x7	4	fragm. skrapa

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL

	E	H	L	M	
B7b	30	1	1	1	33
B7c	43	1			44
Totalt	73	2	1	1	77
Rest	19				19
Totalt	92	2	1	1	96

TABELL 3. AVSLAG, RESTPRODUKTER. PROCENT AV 96 ST.

	E	H	L	M	
B7b	31,3	1,0	1,0	1,0	34,3
B7c	44,8	1,0			45,8
Totalt	76,1	2,0	1,0	1,0	80,1
Rest	19,9				19,9
Totalt	96,0	2,0	1,0	1,0	100

TABELL 4. AVSLAG, RESTPRODUKTER. VIKT I G.

	E	H	L	M	
B7b	184	1	2	1	188
B7c	89	1			90
Totalt	273	2	2	1	278
Rest	270				270
Totalt	543	2	2	1	548

Fig 73. Ramsele 147. Fragmentarisk flat-huggen spets av mörk kvartsit. Lösfynd. Skala 1:1. Foto I Kristensson. Neg nr U446:58.

12 x 50 m stor sandstrand, östra delen blockig. På stranden fanns enstaka skärvstenar. En högre belägen plåtå var bevuxen med tall, gran och björk fanns i det inre av udden. Platsen var vid inventeringen 1979 registrerad som stenåldersboplats.

Undersökning och fyndmaterial

6 provgropar om 1 m² undersöktes strax ovanför dämmningshakket och ett 0,3 x 3 m stort schakt på stranden. Inom ett 40 x 15 m stort parti påträffades 3 1 skärvsten samt 2 avslag av kvarts av typ B7b. I provschaktet på stranden påträffades inga fynd. Skärvsten fanns inom ett ca 20 x 10 m stort område, på strand och i vatten. Vid inventeringen 1979 påträffades 1 kvartsavslag av B7c-typ.

RAMSELE 148

Beskrivning

Boplatsen var belägen på västra stranden av en udde i södra delen av Lafssjön. Strandens exponering var mot nordväst. Hällar och block, en ca 2 m brant sluttning med ett ca 0,5 m högt dämmningshak karakteriserade den östra delen av udden. Mot norr fanns en ca

Om platsen

Området var kraftigt eroderat och den största delen av boplatsen fanns troligen numera frispolad på stranden och i vattnet. De få spåren efter mänskliga aktiviteter vittnar trots detta om att även den södra delen av Lafssjön hade utnyttjats på några platser någon gång under förhistorisk tid.

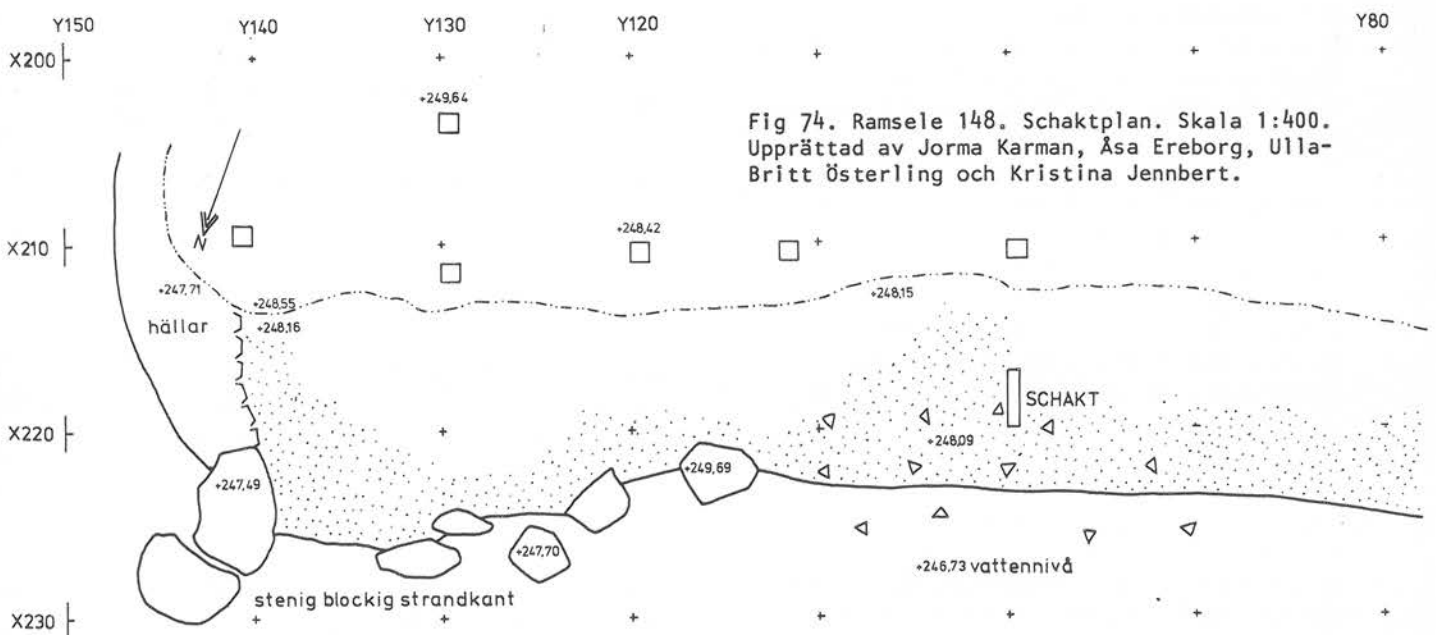

Fig 74. Ramsele 148. Schaktplan. Skala 1:400. Upprättad av Jorma Karman, Åsa Ereborg, Ulla-Britt Österling och Kristina Jennbert.

RAMSELE 149

Beskrivning

Platsen var belägen på Långholmen, en ca 300 x 30 m stor holme, orienterad sydsydost-nordnordväst i Lafssjöns sydvästra del. Holmen är en moränholme med en ca 4,5 m hög kulle i dess mellersta del. På norra respektive södra sidan av kullen sluttar lägre liggande partier svagt mot väster.

På östra sidan av holmen var strandbredden 1-8 m bred med en stenig och blockig strandzon och med ett ca 0,2-0,3 m högt dämningshak. På västra sidan av holmen var strandbredden sumpig och vassbevuxen med block och hållar. Nedanför kullen var ett ca 0,4 m högt dämningshak tydligt urskiljbart. Strandbredden var 2-10 m bred och stenig.

Vattnet mellan holmen och fastlandet var långgrunt. Barrskog och björkar växte på holmen. På de lägre partierna var skogen nedhuggen vilket medförde vissa svårigheter vid undersökningen då ris och bråte täckte markytan. Längs strandbredden och på holmens södra udde växte al- och sälgly.

Vid inventeringen 1979 registrerades platsen som stenåldersboplats belagd genom fynd, 2 avslag av mörk kvartsit och skärvsten på strandbredden. Skärvstenen fanns företrädesvis på strand-

bredden runt den södra delen men också i mindre mängder på dess norra del.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 26 provgropar om 1 m² på södra delen av holmen och 3 provgropar om 1 m² i den norra delen.

På den södra delen var fynden ytterst sparsamma. 2 fragmentariska skrapor av kvarts och 15 avslag, där kvarts dominerar råmaterialet, påträffades i den norra delen alldeles intill kullen och till uddspetsen. Med undantag av provgroparna i mittpartiet, som var fyndtomma, mättes sammanlagt 21 l skärvsten, med högst 5 l i varje provruta.

De 3 provgroparna på holmens norra del är inte inlagda i koordinatsystemet. Det fanns inga fynd och endast enstaka skärvstenar.

Om platsen

Platsen kan definieras som boplats på grund av förekomsten av redskap, avslag och skärvsten. Fynden tillåter inte en datering av bosättningstillfällena. Förmodligen har holmen varit utnyttjad som tillfällig uppehållsort vid fiske och kan ha samband med raä 109, inne i viken på fastlandet, och raä 150, belägen på Klubbholmen.

TABELL 1. REDSKAP.

ruta	material	mått mm	vikt, g	typ
457/79	A	24x20x11	6 g	fragm. skrapa
457/79	A	20x12x5	2 g	fragm. skrapa

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL/VIKT I G.

	A	E	J	L	M	
B7b	5/6					5/6
B7c	2/1				1/1	3/2
Totalt	7/7				1/1	8/8
Rest	4/17	1/8	1/1	1/2		7/28
Totalt	11/24	1/8	1/1	1/2	1/1	15/36

TABELL 3. INVENTERINGSFYND 1979. YTFYHD 1980. AVSLAG. ANTAL/VIKT I G.

	E	G	
B6c	1/37		1/37
B7b		1/2	1/2
Rest	1/10		1/10
Totalt	2/47	1/2	3/49

Fig 75. Ramsele 149. Schaktplan. Skala 1:800.
Upprättad av Jorma Karman, Åsa Ereborg, Ulla-
Britt Österling och Kristina Jennbert.

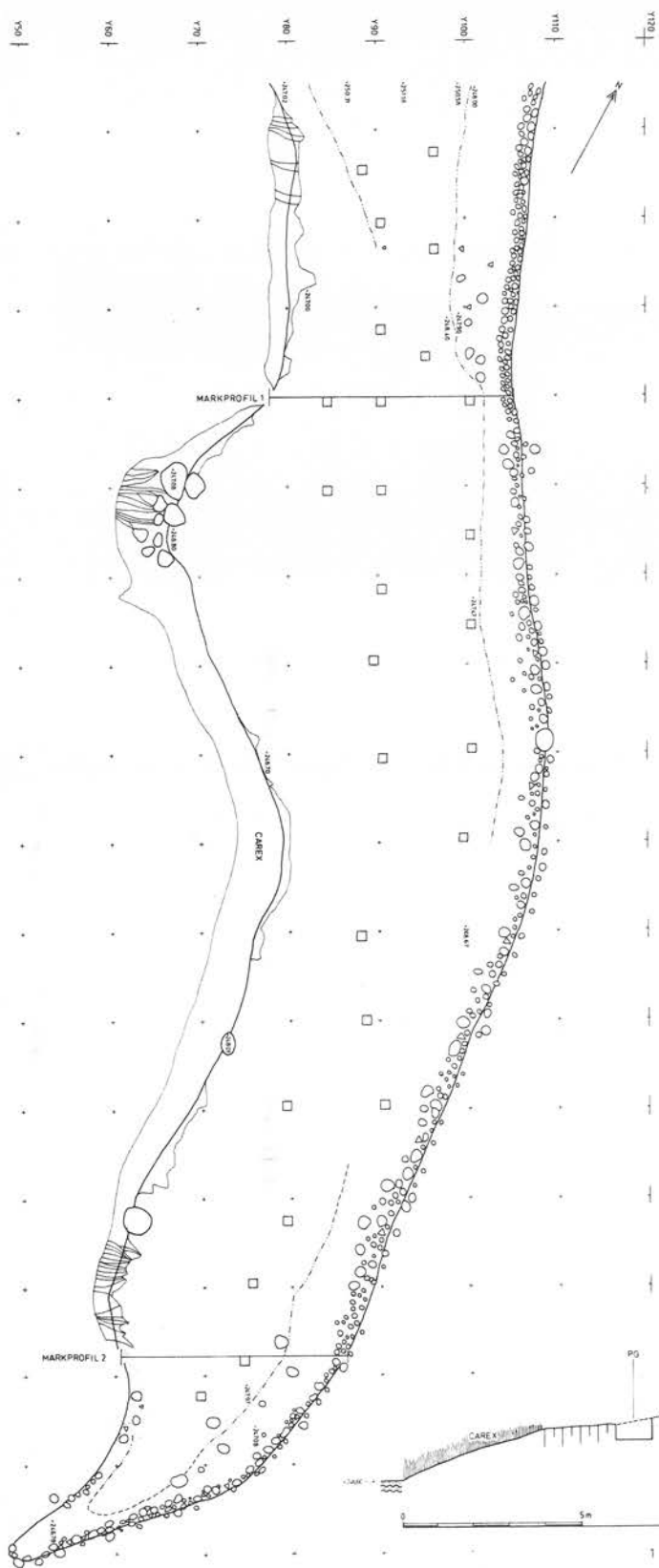

Fig 76. Ramsele 149. Markprofil 1 (överst) upp-
rättad av Åsa Ereborg och Kristina Jennbert och
2 upprättad av Ulla-Britt Österling och Kristina
Jennbert. Skala 1:200.

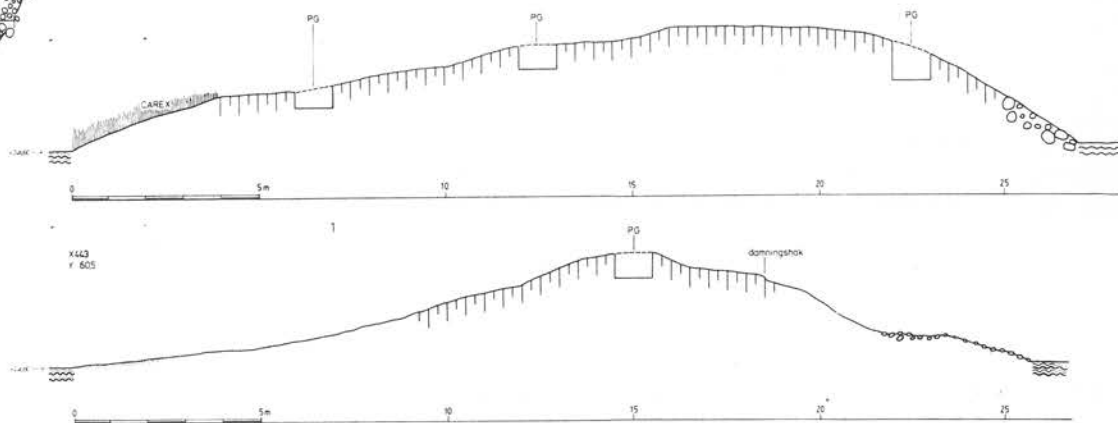

Fig 77. Ramsele 150. Översikt från S. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:41.

RAMSELE 150

Beskrivning och undersökning

Platsen låg på en ca 50 m i diameter stor moränholme, Klubbholmen, i Lafssjöns sydvästra del. Fornlämningen var totalpåverkad genom små stugor, terrasserings, gångar, trappor och skulpturer så att en utgrävning var omöjligt att utföra. I stället utfördes en besiktning och en ytinsamling längs strandkanten. På öns nordvästra och västra del var strandbredden stenig och blockrik. Det fanns rikligt med skärvsten och 7 avslag av kvarts, kvartsit och hälleflinta insamlades.

På öns motsatta sida, som vetter mot fastlandet var terrängen flackare med stenig strandbredd och med ett vassbevuxet sankområde. På denna del av ön påträffades inga fynd eller skärvstenar.

Platsen registrerades som stenåldersboplats vid inventeringen 1979. En närmare tidsplacering av bosättnings-tillfällena låter sig inte göra. Ön kan ha haft samband med raä 109, inne i viken på fastlandet, och raä 149, belägen på Långholmen söder om Klubbholmen.

TABELL 1. AVSLAG, RESTPRODUKTER 1979 och 1980. ANTAL/VIKT I G.

	A	E	G	K	
B7b	2/20	1/29		1/3	4/52
Rest			3/33		3/33
Totalt	2/20	1/29	3/33	1/3	7/85

RAMSELE 151

Beskrivning

Boplatsen var belägen på östra sidan av Lafssjöns mellersta del. Den låg på två sand- och grusstränder med mellanliggande mindre bergsparti. Den var exponerad mot nordväst. Ca 300 m söder om boplatsen mynnar en mindre bäck ut i Lafssjön. Den södra viken karakteriserades av en upp till 15 m bred sandstrand och en ca 0,5 m hög strandvall var bildad längs hela den ca 50 m långa sandstranden. Det bakomliggande partiet var lägre beläget i förhållande till strandvallen och var lätt sumpigt. På stranden påträffades enstaka skärvstenar samt ett 12 m långt område med tätt liggande skärvstenar. På det mellanliggande bergspartiet påträffades inte några skärvstenar under det ca 0,3 m höga dämmningshaket. Den norra viken kännetecknades av en upp till 10 m bred grusig och sandig strand, med ett ca 0,4 m högt dämmningshak. Enstaka skärvstenar påträffades alldeles invid hållarna i södra delen. Området var bevuxet med tallskog och lite björkar närmare strandzonen. Vid inventeringen 1979 var platsen registrerad som boplats med enstaka avslag och skärvsten på strandbredden.

Fig 78. Ramsele 151. Översikt från SV. Foto Kristina Jennbert. Neg nr U446:42.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 4 rutor om 1 m² längs strandvallen och i skogsmarken i anslutning till den södra viken. I rutorna i strandvallen påträffades ett undre sandlager skiljt från ett övre sandlager av ett torvlager. Båda sandlagren var fyndförande. Enstaka skärvstenar fanns i det övre sandlagret medan 8 l uppmättes i det undre sandlagret i rutan x220 y100. Av de två provgroparna i skogsmarken påträffades avslag och enstaka skärvstenar i rutan närmast strandvallen. I det bakomliggande sumpiga partiet grävdes en ruta, som var fyndtom. Invid dämmningshaket i den norra viken undersöktes en m². Partiet visade sig vara sumpigt men under ett ca 0,2 m djupt torvlager påträffades i sand enstaka skärvstenar. Sammanlagt undersöktes 6 m² och det uppmättes 12 l skärvsten.

Om platsen

Av det ca 90 x 20 m stora undersökta området påträffades fynd inom en sträcka av 40 m i den södra viken. Platsen klassificeras som boplats då det framkom avslag och skärvsten. Av det totala antalet avslag dominerar kvarts över kvartsit och hälleflinta. Lika stora andelar avslag av typ B7b och B7c finns i fyndmaterialet. En närmare datering av boplatslämningarna kan inte göras. Platsen är överspolad av sediment och troligen delvis bortsköljd genom erosion.

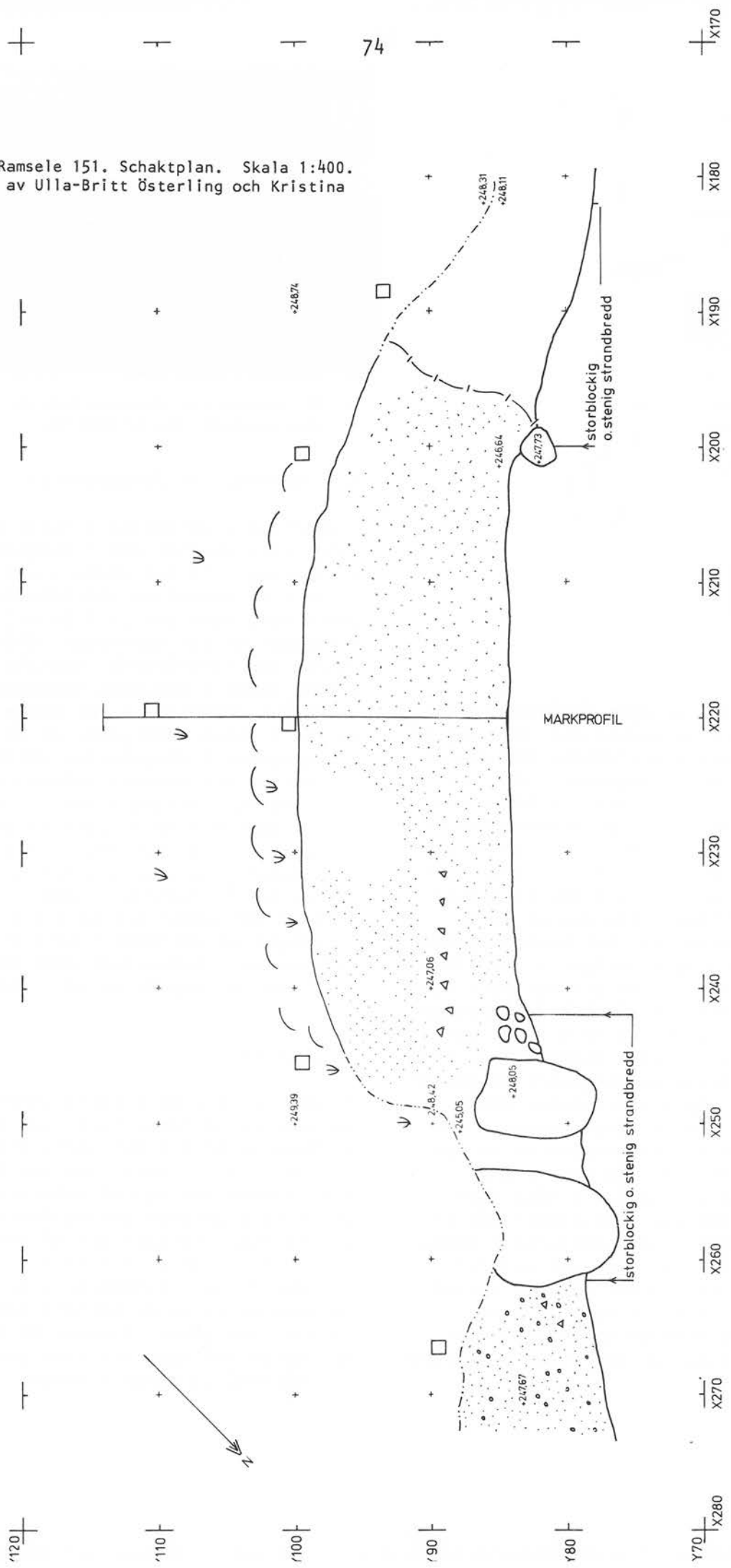

Fig 79. Ramsele 151. Schaktplan. Skala 1:400.
 Upprättad av Ulla-Britt Österling och Kristina
 Jennbert.

TABELL 1. AVSLAG I DET ÖVRE SANDLAGRET.
ANTAL/VIKT I G.

	A
B7b	4/3
B7c	3/4
Rest	1/1
Totalt	8/8

TABELL 3. AVSLAG I BLEKJORDSSKIKT.
ANTAL/VIKT I G.

	A	G	
B7b	1/1		
B7c	2/2	1/3	
Totalt	3/3	1/3	4/6

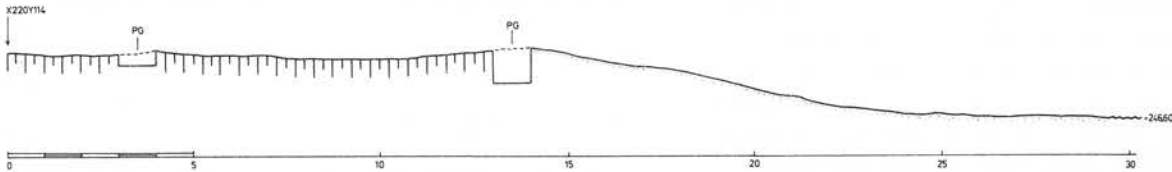
TABELL 2. AVSLAG I DET UNDER SANDLAGRET.
ANTAL/VIKT, G.

	A	K	
B7b	3/4		
B7c	1/1		
B2		1/1	
Rest	5/4		
Totalt	9/9	1/1	10/10

TABELL 4. AVSLAG FRÅN SAMTLIGA SKIKT.
ANTAL/VIKT, G.

	A	G	K	
B2			1/1	1/1
B7b	8/8			8/8
B7c	6/7	1/3		7/10
Rest	6/5			6/5
Totalt	20/20	1/3	1/1	22/24

MARKPROFIL skala 1:50

Fig 80. Ramsele 151. Markprofil. Skala 1:200.
Upprättad av Ulla-Britt Österling och Kristina Jennbert.

RAMSELE 152

Beskrivning

Boplatsen var belägen på östra sidan av Lafssjöns norra del på en mindre udde på en annars rak strandsträcka. Platsen var exponerad mot väster. Lafssjöns nordöstra del karakteriserades av branta och kulliga sluttningar mot en blockrik och stenig strandbredd. Boplatsen låg på en mindre plåtå med bakomliggande svagare sluttningar i jämförelse med den omkringliggande terrängen. Strandbredden, ca 10-15 m bred, var stenig och blockrik. Dämmningshaket, 0,3-0,4 m högt, var urskiljbart genom hela boplatsområdet.

Området hade varit bevuxet med tallar och sly, som nyligen hade avverkats och delvis hopsamlats av bolagets röjare till en stor rishög alldeles i strandzonen på de centralare delarna av boplatsområdet. Platsen var tidigare registrerad som boplats.

Undersökning och fyndmaterial

Vid undersökningen grävdes 10 provgropar om 1 m² inom ett 80 x 10 m stort område längs dämmningshaket. Det fanns endast 5 avslag av kvarts och kvartsit samt 9 l skärvsten. Fynden var spridda över hela undersöknings-

området. Skärvstenen var spridd över hela området med högst ett par liter i en av provgroparna.

Vid inventeringen 1979 och vid insamling av fynd 1980 påträffades en koncentration av avslag och redskap inom ett 13 x 7 m stort område på stenig och grusig strandbredd. Fynden bestod av avslag av kvarts, kvartsit och härlflinta samt 4 kvartsskrapar, varav 2 var fragmentariska, ett block av kvarts samt en ythuggen spets av kvartsit. Inom samma yta fanns också tämligen rikligt med skärvsten. Fynden från undersökningen kunde inte kopplas till det fyndrika området på strandbredden utan fördelade sig på en ca 40 m lång sträcka.

Om platsen

Området var kraftigt eroderat och den största delen av boplatsen var bortspolad. Ett relativt stort område har använts, att döma av kvartsitspetsarna under neolitisk tid eller bronsålder.

TABELL 1. REDSKAP.

material	mått mm	vikt, g	typ
A	23x23x12	8	skrapa
A	18x18x9	3	skrapa
A	18x18x12	6	fragm skrapa
A	17x15x9	3	fragm skrapa
A	42x25x15	21	plattformskärna
G	51x32x8	6	fragm ythuggen spets

TABELL 2. AVSLAG, RESTPRODUKTER. ANTAL/VIKT I G.

	A	E	
B7b	1/1	1/2	2/3
Rest	3/4		3/4
Totalt	4/5	1/2	5/7

TABELL 3. AVSLAG, RESTPRODUKTER, YTFYND 1979 OCH 1980. ANTAL/VIKT I G.

	A	E	G	K	
B7b	2/10	1/4			3/14
Rest	14/119	1/17	1/5	1/9	17/150
Totalt	16/129	2/21	1/5	1/9	20/164

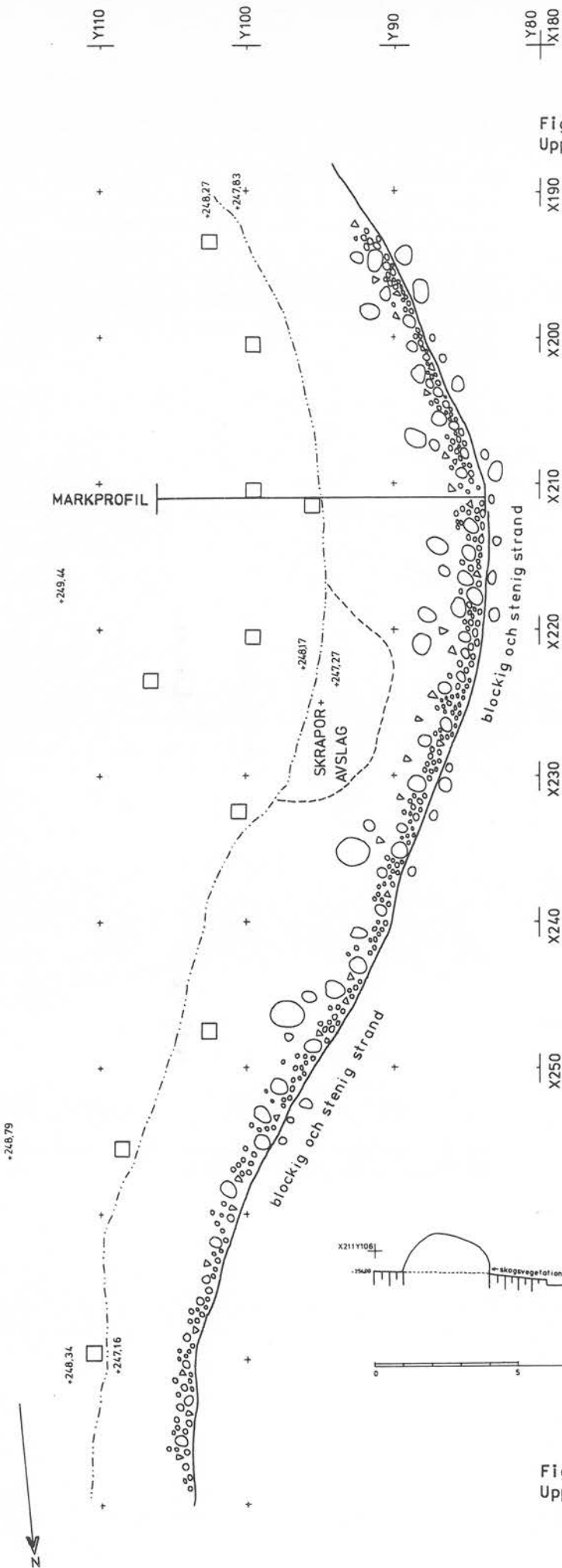

Fig 81. Ramsele 152. Schaktplan. Skala 1:400.
Upprättad av Jorma Karman och Åsa Ereborg.

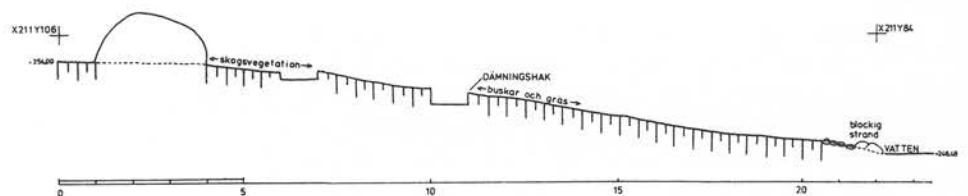

Fig 82. Ramsele 152. Markprofil. Skala 1:200.
Upprättad av Jorma Karman och Åsa Ereborg.

RAMSELE 153

Beskrivning

Platsen var belägen på västra sidan av Lafssjöns norra del, på en sumpig sluttning som var exponerad mot nordost. Platsen var inte registrerad tidigare utan påträffades då fornlämningen raä 132 undersöktes. Fyndplatsen låg inne i en vik, ca 100 m sydost om raä 132.

På en sträcka av 8 m påträffades skärvsten på en 5-10 m bred stenig och blockig strandbredd. Strax ovanför fyndplatsen låg en myr, som dränerades över fornlämningen. Området var bevuxet av tall, björk och sly.

Undersökning och fyndmaterial

Sammanlagt undersöktes 4 provrutor om 1 m² på sluttningen. Området var mycket vattensjukt och därför kunde inte undersökningen utvidgas och boplatsens begränsningar fastställas. Under 0,3-0,4 m djupa torvlager påträffades i vattenrik moränlera sammanlagt 8 kvartsitavslag av typ B7c samt 2 kvartsitavslag av typ B7b. Den totala mängden skärvsten uppmättes till 7 l i de fyra provrutorna.

Om platsen

På grund av vattensjuk terräng kunde inte platsens storlek fastställas. Fyndområdet torde, trots den numera sanka marken, ha varit en nedslagningsplats under förhistorisk tid. En närmare tidsplacering anses omöjlig på grund av det alltför magra fyndmaterialet.

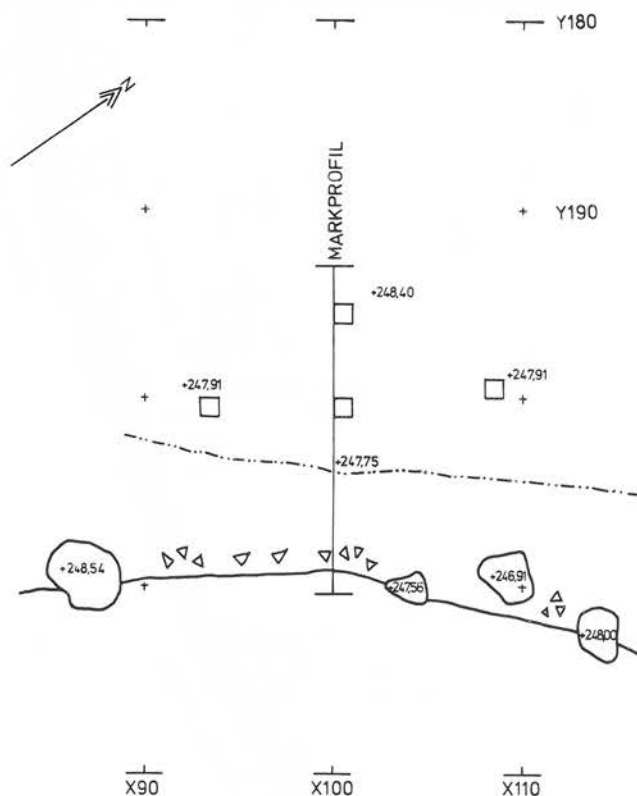

Fig 83. Ramsele 153. Schaktplan. Skala 1:400. Upprättad av Kristina Jennbert.

FORNLÄMNINGARNA RAÄ 116-119, 120-123, 124-125, 126, 127, 129 och 131 som inte undersöktes men besiktigades.

Fornlämningarna hade registrerats som skärvstensförekomster eller boplatser och åsatts separata nummer vid inventeringen 1970. Vid den senare inventeringen bedömdes att många raä-nummer kunde sammanslås då det inte ansågs skäl föreligga att åsätta alla mindre skärvstensansamlingar separata nummer (se avdelning Tidigare inventeringar).

Fornlämningarna raä 116-119, 120-123, 124-125, 126 och 127 är alla belägna längs en ca 1200 m lång sträcka på västra sidan av Lafssjöns mellersta del. Strandsträckan karakteriserades av mindre uddar med mellanliggande svaga inbuktningar i södra partiet medan den norra delen karakteriserades av en tämligen rak strandsträcka. Strandtopografin var mycket stenig och blockig och på vissa ställen sumpig. Strandbredden var 1-1,5 m hög och ca 4-5 m bred och på grund av detta kunde inte något dämningshak urskiljas.

Vid besiktning av strandsträckan och med hjälp av mindre provgrovar i vilka inte framkom några fynd bedömdes fornlämningarna vara så starkt störda av erosion, att ingen av lokalerna ansågs vara grävningsvärda.

Raä 116-119 var registrerad som skärvstensförekomst med skärvsten spridda eller i mindre ansamlingar längs en ca 120 m lång sträcka.

Raä 120-123 var registrerad som stensåldersboplatser med två avslag och spridda skärvstenar och små skärvstensansamlingar längs en ca 160 m lång sträcka.

Raä 124-125 registrerades som skärvstensförekomst med två smärre skärvstensansamlingar längs en ca 80 m lång sträcka.

Raä 126 registrerades som skärvstensförekomst med en 2 x 4 m stor spridning.

Raä 127 registrerades som skärvstensförekomst med en spridd samling skärvsten inom ett 5 x 2,5 m stort område.

Raä 129 var registrerad som skärvstensförekomst och är belägen norr om Horsbäcken, dvs alldeles intill fornlämning raä 128, på västra sidan av Lafssjön. Liksom de ovan diskuterade fornlämningarna var topografin vid raä 129 sådan att platsen var alltför störd av erosion för att en utgrävning kunde ge mer information. Raä 129 hade en brant strandtopografi där enstaka skärvstenar påträffades på en ca 20 m lång stenig strand.

Raä 131 var registrerad som skärvstensförekomst med en 1 x 1 m stor ansamling. Platsen är belägen på västra sidan av Lafssjöns norra del - på sandig strand. Platsen kunde inte återfinnas 1980.

LITTERATUR ARKEOLOGIDELEN

- Baudou, E. 1978. Kronologi och kulturutveckling i mellersta Norrland under stenåldern och bronsåldern. Studier i norrlänsk forntid. Umeå.
- Einerstam, B. 1970. Forntid. Ramsele-Edsele bygd. Utgiven av Ramsele Edsele hembygdsförbund. Örnsköldsvik.
- Eriksson, A. 1970. Bäckvarnar och sågar. Ramsele-Edsele bygd. Utgiven av Ramsele Edsele hembygdsförbund. Örnsköldsvik.
- 1970. Obanade färdvägar. Ramsele-Edsele bygd. Utgiven av Ramsele Edsele hembygdsförbund. Örnsköldsvik.
- Lidén, R. 1938. Senkvartära strandförskjutningarnas förlopp. Geologiska föreningens i Stockholm förhandlingar. Bd 60 H 3. Stockholm.
- Norlin, A. 1970. Timmerflottning. Ramsele-Edsele bygd. Utgiven av Ramsele Edsele hembygdsförbund. Örnsköldsvik.
- Norrman, J. 1980. Kulturhistorisk inventering inom inverkningsområdet för Lajssjö kraftverk i Lafsån-Faxälven, Ramsele sn, Ångermanland. Opubl. Stockholm.

NTB-stencil. 1969. Definitioner, regler och begrepp använda i NTB:s arbete.

Robertson-Åkerlund, A. 1975. Arkeologisk undersökning 1974. Stenåldersboplatser vid sjön Ockern, Föllinge sn, Jämtland. Riksantikvarieämbetet rapport 1975 B 65. Stockholm.

LITTERATUR OSTEOLOGIDELEN

- Ekman, J. och Iregren, E. 1984. Archaeo-Zoological investigations in Northern Sweden. Early Norrland. Stockholm, KVHAA.
- Iregren E. och Stenflo, G. 1982. An osteological and statistical attempt to interpret seasonal occupation of dwelling sites in Northern Sweden by studying the beaver (*Caster fiber L*). PACT 7, 1982. Strasbourg.
- Iregren, E. 1975. Age-dependent changes in the lower extremities of the elk (*Alces alces*) in Central Sweden. Archaeozoological studies. Ed A Clason, Amsterdam, New York 1975.

Förteckning över kolprover analyserade vid Naturhistoriska Riksmuseet, Laboratoriet för isotopgeologi

nr	Raä nr	material	ålder B P	^{13}C	ålder B P, korr för det angivna ^{13}C värdet
St 7832	128	träkol	7095+-190	-25,9+-0,5	7080+-190
St 7833	128	träkol	300+-125	-	-
St 7834	128	träkol	525+-85	-26,7+-0,5	500+-85
St 7835	136	träkol	3260+-160	-25,6+-0,5	3245+-160
St 7836	136	träkol	725+-140	-26,7 ₋ 0,5	695+-140

RAMSELE SN, LAFSSJÖN

Bopl 113, 114, 128, 132

OSTEOLOGISK RAPPORT

Ett stort antal (56) boplatser vid Ångermanälven, Rörströmsälven och Fjällsjöälven är osteologiskt analyserade inom NTB-projektet (Ekman-Iregren 1984). Från Faxälven har vi mindre information om bosättningen; fyra boplatser från Frostvikens och Ramsele socknar är undersökta. Förekomst av älg och ren är dokumenterad. Även om några boplatser är daterade, så har det hittills varit vanskligt att knyta benförekomst till respektive bosättning. Materialet från boplatserna vid Lafssjön är viktigt, eftersom det är daterat och lagergrävt.

Från de fyra utgrävda boplatserna vid Lafssjön föreligger det små benmaterial. Det visar sig generellt att material måste vara relativt stora för att visa alla de i biotopen förekommande arterna och påvisa människans totala utnyttjande av miljön. Frågor kring skillnader mellan lokaler, som kan visa olika säsongsanvändning eller andra typer av specialiserat bruk av platsen, bör utredas närmare. Mängden ben

och artsammansättningen kan i en sådan diskussion ge indicier. En studie av horisontell utbredning i syfte att dokumentera aktiviteter vore också värdefull.

Boplats 113

En ringa benmängd är funnen och endast förekomst av bäver är bevisad. Individens hade uppnått en ålder av minst 2 år (Iregren-Stenflo 1982: 228-229).

Boplats 114

Endast ett obränt ben har återfunnits. Det kan ifrågasättas om det tillhör bosättningen. Benet är ett kranieben av abborre. Det har vänligen identifierats av Per Ericson.

Boplats 128

Boplatsen är grävd i fem lager och huvuddelen av benen föreligger från lager III. Fragment av älg och bäver är hittade i alla lager, men älg dominerar. Från lager IV har dessutom ben av fågel och skogshare identifierats. Rörbenen av fågel har inte kunnat artbestämmas. Jag har diskuterat bestämningen med Per Ericson.

Artförekomsten eller ålderssammansättningen ger ej säsongsindikationer. Den representerade älgen är fullt utvuxen, eftersom kotfragment visar avslutad sammanväxning jfr Iregren, 1975.

Benmaterialets utbredning visar två koncentrationer: x220/225 - y92/100 samt x228/230 - y93/95. Den sistnämnda bensamlingen ligger ytligare, inga benfragment har hittats under lager III och de flesta benen ligger i lager I och II. I den koncentrationen är benmängderna mindre och endast älg är konstaterad.

I den större koncentrationen ligger rutor med bestämda ben centralt. Älg och bäver finns dokumenterade. Där går benförekomsten även djupare. De större benmängderna visar två separata

utbredningar inom mittpartiet, nämligen x220/222 - y99/100 samt x223/224 - y92/94. Här återfinns anläggningen A5, som var ett skärvstensflak.

Boplats 132

Bäverben är konstaterade på denna boplats. Endast en individ kan bevisas förekomma. Den är troligen mellan 1 och 2 år gammal (Iregren-Stenflo 1982: 228-229). Boplatsens användningstid kan inte belysas genom benfynden.

SAMMANFATTNING

Dessa boplatsers benmaterial skiljer sig inte från övriga analyserade norrländska boplatsmaterial. Benen är brända och fragmenten små. Identifieringsprocenten är relativt hög.

Artsammansättningen är den vanliga inom barrskogsområdet. Hare har sällan hittats tidigare, men detta är troligen en utgrävningsteknisk fråga. Hare är hittad på sju lokaler tidigare. Av dessa är fem bosättningar i kustmiljö och har noggrant grävts av NTB:s egen personal.

1983 05 06

Elisabeth Iregren

OSTEOLOGISK TABELL 1

Förekommande arter på respektive boplats
Antal identifierade fragment, vikt och antal individer

Boplats Raä nr	Art	Antal fragm	Vikt (g)	Minimiantal individer	Bränt/obränt
113	CASTOR FIBER, bäver	1	1,2	1	bränt
114	PERCA FLUVIATILIS, abborre	1	0,1	1	obränt
128	ALCES ALCES, älg	44	111,1	1	bränt
	CASTOR FIBER, bäver	16	4,9	2	bränt
	LEPUS TIMIDUS, skogshare	1	0,2	1	bränt
	AVES SP, fågel	2	0,2	1	bränt
	ALCES ALCES, älg	1	0,1	1	obränt
132	CASTOR FIBER, bäver	22	10,7	1	bränt

SUMMARY

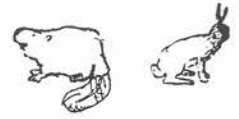
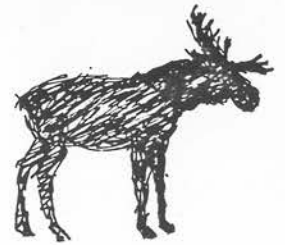
The bone assemblage from these settlements was no different from that from other analysed Norrlandic sites. They are burnt and their fragments small. The percentage of identifiable bones is relatively high.

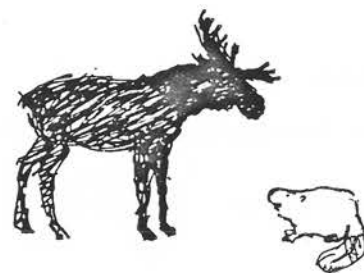
The composition of species is the norm for forest regions. Previously hare has been found only rarely, but this may be the result of excavation techniques. Hares have previously been discovered on seven sites. Five of these were settlements in the coastal region and were carefully excavated by NTB's own staff.

OSTEOLOGISK TABELL 2 a

Identifierade fragment på respektive boplats fördelade på art och slag av ben

Boplats Raä nr	113 CASTOR FIBER, bäver	128 ALCES ALCES, älg	CASTOR FIBER, bäver	LEPUS TIMIDUS, skogshare	132 CASTOR FIBER, bäver
Proc cornu, horn					
Calvarium, skalle			9		2
Mandibula, underkäke					4
Os hyoideum, tungben					
Vertebrae, kotor		1	1		2
Costae, revben			2		2
Sternum, bröstben					
Clavicula, nyckelben					
Sacrum, korsben					
Scapula, skulderblad					
Humerus, överarmsben					2
Ulna, armbågsben			1		
Radius, strålbän		1			
Carpale, handlov					
Metacarpus, mellanhandsben					
Os coxae, bäcken					4
Femur, lårben					
Tibia, skenben		1			3
Patella, knäskål					
Os malleolare, fibula, vadben		1			
Calcaneus, hälben					
Talus, språngben		1			
Os centrotarsale					
Tarsale Övriga vristben		1	2		1
Metatarsus, mellanfotsben			1	1	1
Metapodium, mellanhands-/ mellanfotsben		2			
Phalanx I, 1:a tåben	1	17			
Phalanx II, 2:a tåben		8			
Phalanx III, 3:e tåben		10			1
Os sesamoideum, sesamben		1			
Totalt	1	44	16	1	22

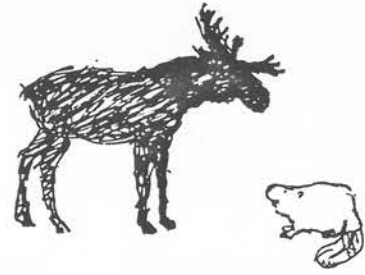

OSTEOLOGISK TABELL 2 b

Identifierade fragment i respektive lager fördelade på art och slag av ben

Boplats Raä nr 128	Överlagr		lager		II		III		IV		V		Totalt		
	sandskikt C.F.	I	A.A.	C.F.	A.A.	C.F.	A.A.	C.F.	A.A.	C.F.	A.A.	C.F.	A.A.	C.F.	
	bäver	älg	bäver	älg	bäver	älg	bäver	älg	bäver	älg	bäver	älg	bäver	älg	bäver
Proc cornu, horn															
Calvarium, skalle					4		4			1					9
Mandibula, underkäke															
Os hyoideum, tungben															
Vertebrae, kotor									1			1		1	1
Costae, revben			1		1										2
Sternum, bröstben															
Clavicula, nyckelben															
Sacrum, korsben															
Scapula, skulderblad															
Humerus, överarmsben															
Ulna, armbågsben										1					1
Radius, strålbän					1									1	
Carpale, handlov															
Metacarpus, mellan- handsben															
Os coxae, bäcken															
Femur, lårben															
Tibia, skenben											1			1	
Patella, knäskål															
Os malleolare, fibula, vadbän								1						1	
Calcaneus, hälben															
Talus, språngben										1				1	
Os centrotarsale } övriga Tarsale } vristben	1				1					1				1	2
Metatarsus, mellan- fotsben										1					1
Metapodium, mellanhands-/ mellanfotsben			1					1						2	
Phalanx I, 1:a tåben		4		4				7		2				17	
Phalanx II, 2:a tåben		1						5		2				8	
Phalanx III, 3:e tåben					1			5		4				10	
Os sesamoideum, sesamben					1									1	
Totalt	1	6	1	7	6	19	5	11	2	1	1	44	16		

OSTEOLOGISK TABELL 3

Epifysernas status hos respektive art och slag av ben

(Epifys fri -, epifys i sammanväxning ±, epifys fastvuxen +.)

Bopl Raä nr	-	±	+
Ramsele 113			
CASTOR FIBER phalanx I post.			1
Ramsele 128			
lager II ALCES ALCES radius dist.			1
lager III ALCES ALCES phalanx I phalanx II			4 2
lager IV ALCES ALCES vertebrae phalanx I			1 1
lager V ALCES ALCES tibia dist.			1
Ramsele 132			
CASTOR FIBER vertebrae humerus prox. humerus dist. coxae, acetabulum coxae, crista iliaca	1 1		1 1

Ramsele nr 113

OSTEOLOGISK BESTÄMNING

Fyndens fördelning på rutor samt identifieringsprocent

Rutor med benmaterial	Bestämt vikt (g)	Obestämt vikt (g)	Totalt vikt (g), bränt
x200 y300	1,2	0,4	1,6
x200 y300		0,5	0,5
Totalt	1,2	0,9	2,1

Identifieringsprocent 57 %

Fyndbestämning

x200 y300: CASTOR FIBER, bäver
Phalanx I, post., fusion complete 1 fragm

Ramsele nr 114

OSTEOLOGISK BESTÄMNING

Fyndens fördelning på rutor samt identifieringsprocent

Rutor med benmaterial	Bestämt vikt (g)	Obestämt vikt (g)	Totalt vikt (g), obränt
x176 y94	0,1		0,1
Totalt	0,1		0,1

Identifieringsprocent 100 %

Fyndbestämning

x176 y94: PERCA FLUVIATILIS
Operculare dext. 1 fragm

Ramsele nr 128

Fyndbestämning

Överlagrande sandskikt

x224 y100:	CASTOR FIBER Os tarsale	1 fragm.
Lager I		
x221 y98:	ALCES ALCES Phalanx I dist.	1 fragm.
x221 y100:	ALCES ALCES Phalanx I dist. Phalanx II supradist.	1 fragm 1 fragm
x224 y94:	ALCES ALCES Os metacarpale 3+4/Os metatarsale 3+4 dist	1 fragm
	CASTOR FIBER? Costa med.	1 fragm
x228 y94:	ALCES ALCES Phalanx II dist.	1 fragm
x229 y94	ALCES ALCES Phalanx I dist.	1 fragm
Lager II		
x221 y99:	CASTOR FIBER Os zygomaticum dext.	1 fragm
x222 y94:	CASTOR FIBER Os temporale, bulla tym. sin.	1 fragm
x222 y95:	CASTOR FIBER Nasale dext.	1 fragm
x222 y96:	CASTOR FIBER Maxilla dext. with alveol	1 fragm
x222 y100	CASTOR FIBER Costa med. Os tarsale	1 fragm 1 fragm
x223 y93:	ALCES ALCES Phalanx I dist.	1 fragm
x223 y94:	ALCES ALCES Os sesamoideum I	1 fragm
x224 y92:	ALCES ALCES Phalanx I supradist.-med. Phalanx I dist.	1 fragm
x224 y94:	ALCES ALCES Radius dist. sin., fusion complete Phalanx I dist.	1 fragm 2 fragm
x224 y95:	ALCES ALCES Phalanx III prox.	1 fragm

Lager III		
x220 y99:	ALCES ALCES	
	Os metacarpale 3+4/Os metatarsale 3+4 dist.	1 fragm
	Phalanx II dist.	1 fragm
	CASTOR FIBER	
	Os occipitale	1 fragm
	Os frontale dext.	1 fragm
x221 y99:	ALCES ALCES	
	Phalanx I dist.	1 fragm
	Phalanx I prox., fusion complete	1 fragm
x222 y96:	ALCES ALCES	
	Phalanx III prox.	1 fragm
x222 y99:	ALCES ALCES	
	Phalanx I prox., fusion complete	2 fragm
x223 y93	ALCES ALCES	
	Phalanx I prox., fusion complete	1 fragm
	Phalanx I dist.	1 fragm
	Phalanx II dist.	1 fragm
x223 y94:	ALCES ALCES	
	Phalanx III med.	1 fragm
	CASTOR FIBER	
	Premaxillare sin, with alveol	1 fragm
x223 y95:	ALCES ALCES	
	Phalanx I prox., fusion complete	1 fragm
x224 y92	ALCES ALCES	
	Dental enamel	
	Phalanx II prox, fusion complete	1 fragm
	Phalanx III prox.	1 fragm
x224 y93:	ALCES ALCES	
	Os malleolare dext.	1 fragm
	Phalanx I dist.	1 fragm
	Phalanx II prox. - dist., fusion complete	1 fragm
	Phalanx II dist.	1 fragm
	Phalanx III med.	1 fragm
	CASTOR FIBER	
	Os frontale dext.	1 fragm
	Os metatarsale 3 prox. dext.	1 fragm
x224 y94:	ALCES ALCES	
	Phalanx III prox.	1 fragm

Lager IV		
x220 y97:	ALCES ALCES? Phalanx I prox.	1 fragm
x220 y98:	ALCES ALCES? Astra Talus galus -	1 fragm
x220 y99:	CASTOR FIBER Os temporale bulla tympan.	1 fragm
	AVES sp. Ossa longa	2 fragm
x222 y98:	ALCES ALCES? Vertebra corpus, fusion complete	1 fragm
x223 y92	LEPUS TIMIDUS Os metatarsale prox. sin.	1 fragm
x223 y93	CASTOR FIBER Ulna med.	1 fragm
x224 y92	ALCES ALCES Os centrotarsale sin. Phalanx II prox. Phalanx II dist. Phalanx III prox. Phalanx III med.	1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm
x224 y93	ALCES ALCES Phalanx III prox. Phalanx III med.	1 fragm 1 fragm
x224 y94	ALCES ALCES Phalanx I prox.	1 fragm
Lager V		
x224 y92	ALCES ALCES Tibia dist. sin., fusion complete	1 fragm
	CASTOR FIBER? Vertebra arcus	1 fragm

Ramsele nr 128

OSTEOLOGISK BESTÄMNING

Fyndens fördelning på rutor samt identifieringsprocent

Rutor med benmaterial Koordinater	Bestämt vikt (g)	Obestämt vikt (g)	Totalt vikt (g)
Överlagrat sandskikt			
x224 y100	0,4	0,4	0,8
Skikt I			
x220 y94		0,9	0,9
x220 y97		0,3	0,3
x220 y99		0,7	0,7
x221 y93		2,9	2,9
x221 y96		0,2	0,2
x221 y98	1,4	0,3	1,7
x221 y99		0,2	0,2
x221 y100	4,3	13,8	18,1
x222 y93		0,6	0,6
x222 y94		1,4	1,4
x222 y95		1,4	1,4
x222 y96		0,1	0,1
x222 y98		0,4	0,4
x222 y100		0,5	0,5
x223 y95		1,4	1,4
x224 y92		11,9	11,9
x224 y93		4,3	4,3
x224 y94	4,1	8,2	12,3
x224 y95		0,9	0,9
x224 y100		0,1	0,1
x228 y94	4,9	2,2	7,1
x228 y95		1,1	1,1
y229 y93		3,7	3,7
x229 y94	2,9	0,1	3,0
x229 y95		0,1	0,1
x230 y93		1,1	1,1
x230 y94		0,1	0,1
Skikt II			
x220 y93		0,2	0,2
x220 y94		0,1	0,1
x220 y95		0,3	0,3
x220 y96		7,0	7,0
x220 y97		1,4	1,4
x220 y98		2,0	2,0
x220 y99		1,7	1,7
x221 y93		0,5	0,5
x221 y94		0,6	0,6
x221 y95		0,8	0,8
x221 y96		3,5	3,5
x221 y98		2,9	2,9
x221 y98		0,5	0,5
x221 y99	0,4	5,8	6,2
x222 y93		2,9	2,9
x222 y94	0,5	1,5	2,0
x222 y95	0,3	0,7	1,0
x222 y96	0,4	0,6	1,0
x222 y97		1,2	1,2
x222 y98		2,3	2,3
x222 y99		0,5	0,5
x222 y100	0,5	19,5	20,0
x223 y92 (A5)		1,0	1,0
x223 y93	1,5	12,0	13,5

Rutor med benmaterial Koordinater	Bestämt vikt (g)	Obestämt vikt (g)	Totalt vikt (g)
x223 y94	0,5	18,7	19,2
x223 y95		1,3	1,3
x224 y92	3,0	14,0	17,0
x224 y93		34,6	34,6
x224 y94	10,6	18,8	29,4
x224 y95	1,5	5,3	6,8
x228 y95		0,3	0,3
x229 y93		1,0	1,0
x229 y94		1,2	1,2
x229 y95		1,2	1,2
x230 y93		4,3	4,3
x230 y94		0,9	0,9

Skikt III

x220 y93		1,1	1,1
x220 y95		0,6	0,6
x220 y96		2,0	2,0
x220 y97		0,3	0,3
x220 y98		0,4	0,4
x220 y99	2,9	11,6	14,5
x221 y94		0,1	0,1
x221 y96		0,4	0,4
x221 y97		3,5	3,5
x221 y98		4,0	4,0
x221 y99	3,5	10,3	13,8
x222 y93		1,8	1,8
x222 y94		0,4	0,4
x222 y95		1,7	1,7
x222 y96	2,7	0,5	3,2
x222 y97		2,7	2,7
x222 y98		1,3	1,3
x222 y99	4,1	8,3	12,4
x223 y92 (A5)		21,8	21,8
x223 y93	3,3	12,7	16,0
x223 y94	2,7	17,2	19,9
x223 y95	1,5	3,6	5,1
x223 y100		1,0	1,0
x224 y92	3,7	61,3	65,0
x224 y93	22,5	55,4	77,9
x224 y94	1,4	13,1	14,5
x225 y95		1,2	1,2
x225 y100		0,1	0,1
x229 y93		1,3	1,3
x230 y93		0,1	0,1

Skikt IV

x220 y97	0,2	-	0,2
x220 y98	0,9	1,1	2,0
x220 y99	0,4	4,2	4,6
x221 y97		0,6	0,6
x221 y98		0,1	0,1
x221 y99		2,8	2,8
x222 y94		1,8	1,8
x222 y95		0,8	0,8
x222 y97		0,1	0,1
x222 y98	2,6	2,0	4,6
x222 y100		1,1	1,1
x223 y92	0,2	7,9	8,1
x223 y93	0,3	1,9	2,2
x223 y94		3,6	3,6
x223 y95		0,2	0,2
x224 y92	7,8	22,9	30,7

Rutor med benmaterial Koordinater	Bestämt vikt (g)	Obestämt vikt (g)	Totalt vikt (g)
x224 y93	7,7	21,5	29,2
x224 y94	2,1	4,3	6,4
x224 y95		3,3	3,3
Skikt V			
x223 y92		1,8	1,8
x224 y92	8,8	2,8	11,6
x224 y93		5,2	5,2
x224 y94		0,1	0,1
Totalt	116,5	560,3	676,8
Identifieringsprocent 17,2 %.			

Ramsele nr 132

OSTEOLOGISK BESTÄMNING

Fyndens fördelning på rutor samt identifieringsprocent

Rutor med benmaterial Koordinater	Bestämt vikt (g)	Obestämt vikt (g)	Totalt vikt (g)
x298 y94 II	1,2		1,2
x302 y98 I	9,2	5,0	14,2
x302 y98 II	0,3	0,3	0,6
Totalt	10,7	5,3	16,0

Identifieringsprocent 67 %

Fyndbestämning

x298 y94	II: CASTOR FIBER Tibia sin. med. muscular att.	1 fragm
x302 y98	I: CASTOR FIBER Os temporale sin. Premaxillare dext. with alveol Mandibula dext. with alveol Mandibula Vertebra, arcus Vertebra, corpus, not fused Costa, med. Humerus, prox.sin., ephiphysis free Humerus, dist.sin, fusion complete Phalanx III, ant. completed Os coxae sin, acetabulum fused Os coxae Os coxae dext., crista not fused Tibia dext. subprox. Tibia dext. supradist.muscular att. Tarsale Os metatarsale 3 dext.prox.	1 fragm 1 fragm 1 fragm 2 fragm 2 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 2 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm 1 fragm
x302 y98	II: CASTOR FIBER (?) Costa med.	1 fragm

